

ความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล
อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อัญญา ชรรมงคลวัฒน์

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา
โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2547

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ
โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา

ชื่อเรื่อง

ความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล
อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โดย

อัญชนา ธรรมวงศ์วัฒน์

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิลา ทุมผล)

วันที่ 9 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2547

กรรมการที่ปรึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทุมผล)

วันที่ 9 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2547

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์โชค จรุงพันธ์)

วันที่ 9 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2547

หัวหน้าภาควิชาส่งเสริมการเกษตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิระพล ทองมา)

วันที่ 10 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2547

โครงการบัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทองวุฒิ เพ็ชรประดับ)

รองประธานกรรมการโครงการบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 15 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2547

ชื่อเรื่อง	ความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ชื่อผู้เขียน	นางสาวอัญญา ธรรมวงศ์วัฒน์
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการพัฒนา
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิสา ทนุผล

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อพรรณนาถึงลักษณะส่วนบุคคล และลักษณะทางสังคมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ (2) เพื่อศึกษาถึงความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งหมด 26 คน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม และแบบทดสอบที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหาและความเป็นปรนัย การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการระหว่างเดือนมิถุนายน-เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2547 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 43 ปี สมรสแล้วมีคุณวุฒิทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาศัยอยู่เฉลี่ย 4 ปี มีประสบการณ์การฝึกอบรมโดยเฉลี่ย 2 ครั้ง

สำหรับความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 มิติ ซึ่งประกอบไปด้วย (1) มิติการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม (2) มิติการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม (3) มิติการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น และ (4) มิติการจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยวในระดับมาก

Title	Knowledge and Capability of Members of Tawangtan Sub-District Administration Organization in Ecotourism Management in Sarapee District, Chaingmai Province
Author	Miss Anchana Thammawongwat
Degree of	Master of Arts in Development Administration
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Sunila Thanupon

ABSTRACT

The objectives of this research were to find out: 1) personal and social characters of members of Tawangtan Sub-District Administration Organization; and 2) their knowledge and capability of members of Tawangtan Sub-District Administration Organization on ecotourism management in particular historical and cultural tourism resources. All of respondents consist of 26 persons that are all of members of Tawangtan Sub-District Administration. The data were collected by questionnaire which had been tested for content validity and objective. The data were gathered during June-July 2004. And the data analysis was Statistical Package Social Science (SPSS/PC.)

The results showed that the respondents had an average age of 43 years. The majority were male and finished a high school level. They had an average working experience of 4 years and average attending in training of 2 times.

All respondents had a high level of knowledge and capability of ecotourism management in all 4 matrixes: 1) Tourism and environmental management matrix; 2) Education and awareness management matrix; 3) Local people participation management; and 4) Tourism service management.

กิตติกรรมประกาศ

ปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเนื่องจากได้รับความกรุณาจากประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ศุณิลา หนูผล และกรรมการที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.นำชัย หนูผล และอาจารย์โชคก จรุงพันธ์ ที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นอย่างดี รวมทั้งคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ร่วมกันถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ศึกษา

ผู้วิจัยยังได้รับความอนุเคราะห์จากคุณอานนท์ สิงห์ตาแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการประสานงานกับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งได้ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลสำหรับการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอโน้มรำลึกถึงพระคุณของบิดามารดา ญาติพี่น้องที่คอยให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจในการทำงานวิจัยครั้งนี้มาโดยตลอด รวมทั้งเพื่อน ๆ พี่ ๆ ที่เรียนสาขาวิชาบริหารการพัฒนาทุกท่าน เพื่อน ๆ ทุกคนที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในครั้งนี้ จึงขอขอบพระคุณทุกท่านมาในโอกาสนี้ด้วย

อัญชนา ธรรมวงศ์วัฒน์

พฤศจิกายน 2547

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(4)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญ	(6)
สารบัญตาราง	(8)
สารบัญภาพ	(9)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาการวิจัย	3
วัตถุประสงค์	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตและข้อจำกัดการวิจัย	5
นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง	8
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : แนวคิดและการจัดการ	8
พันธกิจขององค์การบริหารส่วนตำบล	31
ลักษณะทางกายภาพและประวัติศาสตร์ของเวียงกุมกาม	35
วิธีการวัดความรู้ความสามารถ	42
ภาคสรุป	47
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	49
สถานที่ดำเนินการวิจัย	49
ผู้ให้ข้อมูล	50
ตัวแปรและการวัดตัวแปร	51
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	52
การทดสอบเครื่องมือ	53
วิธีการรวบรวมข้อมูล	53
การวิเคราะห์ข้อมูล	53
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	54

บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	55
ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล และลักษณะทางสังคมของสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่	55
ตอนที่ 2 ความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	61
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	83
สรุปผลการวิจัย	83
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	85
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	86
บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก	90
ภาคผนวก ก รูปภาพโบราณสถานที่สำคัญของเวียงกุมกาม	91
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม	93
ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย	106

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงการให้การศึกษากลุ่มเป้าหมายในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	24
2 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล	57
3 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะทางสังคม	60
4 แสดงจำนวนร้อยละและคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับความรู้ ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มิตินการจัดการทรัพยากร การท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม	64
5 แสดงจำนวนร้อยละและคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับความรู้ ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มิตินการจัดการให้การศึกษา และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม	70
6 แสดงจำนวนร้อยละและคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับความรู้ ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มิตินการสร้างการมีส่วนร่วม ของประชาชนท้องถิ่น	76
7 แสดงจำนวนร้อยละและคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับความรู้ ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มิตินการจัดการด้านการบริการ	80

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	รูปแบบการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	9
2	หลักการพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	13
3	โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล จำแนกตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542	33
4	แผนที่ตั้งเวียงกุมกาม	50

บทที่ 1

บทนำ

ตลอดระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ทศวรรษที่ผ่านมาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้มีการพัฒนาและเจริญรุดหน้ามาตามลำดับ เป็นผลให้เกิดรายได้ มีเงินตราเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศมีมูลค่านับแสนล้านบาท ซึ่งส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ แต่ในทางตรงกันข้าม การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและภาพพจน์ของการท่องเที่ยวลดลง ทั้งนี้เนื่องจากวิถีปฏิบัติที่นำมาใช้ในอุตสาหกรรมนี้คือทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หากทรัพยากรดังกล่าวถูกนำมาใช้อย่างฟุ่มเฟือย ไม่มีการศึกษาและระมัดระวังหรือป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น ทรัพยากรเหล่านั้นอาจถูกทำลายไปและในทิศทางเดียวกันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวย่อมถูกทำลายลงเช่นกัน ในการจัดการการท่องเที่ยวแต่ละแห่งนั้นมักประสบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมกับการพัฒนาอยู่เสมอ จนทำให้นักวิชาการบางท่านกล่าวว่า การท่องเที่ยวไม่สามารถประสานกับการอนุรักษ์หากมนุษย์ยังยึดมั่นในอุดมการณ์ของอุตสาหกรรมนิยมโดยมุ่งเน้นถึงการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นประเด็นหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้ว การท่องเที่ยวต้องพึ่งพาการอนุรักษ์เสมือนหนึ่งทรัพยากรที่มีค่าต่อการท่องเที่ยว และในทำนองเดียวกันการท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หากการท่องเที่ยวนั้น ๆ อยู่ภายใต้การจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและมีระบบการจัดการ รวมทั้งสร้างจิตสำนึกที่ดีของบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (นำชัย ทนุผล, 2542: 16-17)

ภายใต้ความต้องการของประเทศในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์และกระแสของโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้ก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้านคือ 1) กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 2) กระแสความต้องการในการศึกษา เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 3) กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน จากพลังทั้ง 3 กระแสนี้ จึงทำให้เกิดแนวความคิดของการพัฒนาในทิศทางที่ยั่งยืนซึ่งมีผลกระทบต่อการจัดการการพัฒนาการท่องเที่ยวและต่อรูปแบบการท่องเที่ยวขึ้น ทำให้เกิดทางเลือกในการท่องเที่ยวใหม่ (Alternative Tourism) เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวตามแบบประเพณีนิยมหรือแบบทั่วไป (Conventional Tourism) ซึ่งมีการนำเสนอในหลายรูปแบบ รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีระบบการจัดการที่กล่าวถึงมากที่สุดคือ Ecotourism ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้น

การท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ที่ต้องการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน (กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540: 9)

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มคนอย่างน้อย 3 กลุ่มคือนักท่องเที่ยว ผู้ที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว และบุคคลผู้ถูกจัดว่าเป็นเจ้าของท้องถิ่น หรือผู้มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะเป็นจุดที่กลุ่มคนทั้ง 3 กลุ่มมีความสนใจร่วมกัน (Common Interest) บุคคลในกลุ่มที่ 1 ซึ่งได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มีความต้องการที่จะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว โดยยินดีรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในระดับที่เขาพอใจ ในส่วนของผู้ประกอบการจะพยายามเอื้ออำนวยความสะดวกสบายและบริการต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อแลกเปลี่ยนกับรายได้ที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว บุคคลใน 2 กลุ่มดังกล่าวนี้จะไม่ใส่ใจกับความเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวมากนัก ตรงกันข้ามกับบุคคลในกลุ่มที่ 3 ซึ่งเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นและมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่โดยตรง ความเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความเสื่อมโทรม อาชีพ หรือรายได้

อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2542 ในมาตรา 16 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่ที่สำคัญต่าง ๆ ซึ่งภารกิจที่มีความสำคัญอย่างมากคือ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง การส่งเสริมการท่องเที่ยว การบำรุงรักษาสีลปะ จาริดประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับที่รัฐบาลได้กำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมงานศิลปวัฒนธรรมของประเทศในเรื่องการพัฒนาแหล่ง วัฒนธรรมโบราณให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ และแหล่งรายได้ของประชาชน โดยเร่งบูรณะ พัฒนา และทรัพย์สินทางวัฒนธรรมในเขตเมือง และนอกเมือง สนับสนุนให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างสมศักดิ์ศรีและสร้างสรรค์ พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตท้องถิ่น เพื่อพัฒนาแหล่งอารยธรรมที่สำคัญแห่งนี้ให้กลายเป็นแหล่งประวัติศาสตร์โดยการพัฒนาศิลปวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคมให้อยู่บนวิถีทางที่เหมาะสมพร้อมกับการประสานความร่วมมือภายในและภายนอกชุมชนเพื่อพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้เป็น สถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป (ทักษิณ ชินวัตร อังในสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2545: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ดังนั้นหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญอย่างมาก ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยจะต้องให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้จะต้องสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญ ของมรดกที่มีคุณค่านี้ และร่วมมือในการอนุรักษ์และพัฒนา เพื่อให้สถานที่ดังกล่าวกลายเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ปัญหาการวิจัย

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศในปัจจุบันเป็นการจัดการที่ กำหนดมาจากส่วนกลาง คือ อยู่ในความครอบครองและจัดการของหน่วยงานของรัฐบาล เช่น กรมป่าไม้ กรมการศาสนา การไฟฟ้าฝ่ายผลิต และกรมชลประทาน เป็นต้น โดยมีการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยทำหน้าที่ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ โดยทั่วไปแล้วองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ยังมีได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา บริหารหรือจัดการแต่อย่างใด

การวางแผนการบริหารและจัดการจากส่วนกลางมีข้อดีคือ เป็นการทำงานอย่างมี ระบบ มีสายการบังคับบัญชาและการรับผิดชอบในงานแต่ละส่วนอย่างชัดเจน มีบุคลากรที่มีความรู้และเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาเข้ามาร่วมรับผิดชอบ แต่การบริหารและจัดการจากส่วนกลาง เช่นนี้ก็มีข้อบกพร่องคือ ขาดความคล่องตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการและความจำเป็น ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง แหล่งท่องเที่ยวส่วนมากอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทำให้การตรวจสอบจากส่วนกลางทำได้อย่างไม่ทั่วถึง แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งจึงตกอยู่ในสภาพ เสื่อมโทรม ขาดการบำรุงรักษา และมีได้ก่อให้เกิดประโยชน์ตกทอดสู่ประชาชนในท้องถิ่นเท่าที่ ควร ทางเลือกใหม่อีกทางหนึ่งคือการให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา บริหาร และจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีตั้งแต่การเข้ามาประกอบ กิจการเองทั้งหมดจนถึงการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานเดิมที่บริหารงานอยู่แล้วในรูปแบบของคณะ กรรมการหรือคณะกรรมการ ซึ่งกรรมการหรือคณะกรรมการหรือคณะทำงานดังกล่าว จะเป็น ลักษณะผสมระหว่างการบริหารงานจากส่วนกลางกับการจัดการโดยองค์การบริหาร ส่วนท้องถิ่น (โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541: 6)

ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับกำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลต้อง ให้ความสำคัญกับแนวทางการบริหารและจัดการท่องเที่ยว แต่ในข้อเท็จจริงปรากฏว่า การบริหาร งานหรือการดำเนินกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลมีลักษณะหลายประการที่แสดง

ให้ทราบว่า การจัดการการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลประสบกับปัญหา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลไม่มีอำนาจในการจัดการ โบราณสถาน เวียงกุมกาม เนื่องจากอำนาจในการจัดการเป็นของหน่วยศิลปากรที่ 4 กรมศิลปากร
2. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลมีบุคลากรจำกัด ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ค่อยให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลไม่เข้าร่วมประชุม ไม่เข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถ้าหากเป็นการขอความร่วมมือ มักจะไม่ค่อยอยากทำ หรืออาจทำในลักษณะที่เสียไม่ได้
3. สมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเห็นว่าการจัดการการท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มภาระงานเดิมที่หนักอยู่แล้วให้หนักเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบลเกิดจากปัญหา 2 ระดับ คือ ระดับทฤษฎี และระดับปรากฏการณ์ ระดับทฤษฎีคือ องค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในยุคของการปฏิรูป และเป็นระยะการเปลี่ยนจากสังคมแบบเก่า (สังคมจารีตประเพณี) มาเป็นสังคมสมัยใหม่ (สังคมแบบทวิลักษณ์) ส่วนระดับปรากฏการณ์คือ องค์การบริหารส่วนตำบลมีปัญหาทั้งในเรื่องงบประมาณ ความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ ส่งผลให้การดำเนินงานดังกล่าวกลายเป็นลักษณะของอัมพาตเชิงโครงสร้าง

จากสภาพปัญหาดังกล่าวนี้เองที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลนั้น เมื่อพิจารณาให้ถี่ถ้วนจะพบปัญหาที่โดดเด่น และมีความสัมพันธ์กับทุกปัญหาคือ ความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีอาจยืนยันได้แน่ชัดว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลขาดความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะสืบค้นหาว่าสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือไม่อย่างไร เมื่อได้คำตอบจากผลการวิจัยครั้งนี้จะนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกวิธีการที่เหมาะสม นำมาคลี่คลายปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลตามภารกิจการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อพรรณนาถึงลักษณะส่วนบุคคล และสังคมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาถึงความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยเรื่อง ความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลและหน่วยงาน ดังนี้

1. ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลสำคัญในการแก้ไขปัญหาการจัดการการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลทั้ง 2 ระดับ คือระดับทฤษฎี และระดับปรากฏการณ์ให้เกิดประโยชน์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยวแหล่งโบราณสถานเวียงกุมกามทุกฝ่ายต่อไป
2. เป็นข้อมูลสำหรับนักวิจัย นักศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อประกอบการค้นคว้าและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาถึงความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

2. การศึกษาถึงความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ศึกษาตามกระบวนการจัดการใน 4 มิติ ซึ่งได้แก่

- 2.1 การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- 2.2 การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม
- 2.3 การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น
- 2.4 การจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว

3. ผู้ให้ข้อมูลคือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลทั้งหมดจำนวน 26 คน

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง และได้เก็บข้อมูลในช่วงเดือนมิถุนายน-เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2547
2. ผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลอาจไม่หาคำตอบตามการรับรู้แต่อาจจะเป็นคำตอบที่ได้จากการคาดเดา

นิยามศัพท์

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อการเรียนรู้เข้าใจในพื้นที่ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของสิ่งแวดล้อมอย่างมีความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ให้โอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น (Pleunmarom, 1997 ในนำชัย ทนุผล, 2542: 29)

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกระบวนการจัดการในด้านต่าง ๆ ภายใต้อำนาจการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและองค์ประกอบในเชิงระบบของการท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการจัดการต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด และชัดเจนระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ (1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม (องค์ประกอบด้านพื้นที่) (2) การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม (องค์ประกอบด้านกิจกรรม) (3) การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น (องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม) และ (4) การจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว (องค์ประกอบด้านการจัดการ) (นำชัย ทนุผล, 2542: 82)

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง สมาชิกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งในสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและคณะกรรมการบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (ศิริวรรณ วิบูลย์มา, 2544: 54)

ความรู้ (Knowledge) หมายถึง พฤติกรรมและสภาพการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเน้นการจำไม่ว่าจะเป็นการระลึกถึงหรือการระลึกได้ก็ตาม เป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการรวบรวมสาระต่าง ๆ เหล่านั้นจนกระทั่งพัฒนาไปสู่ขั้นที่มีความสลับซับซ้อนขึ้นไป (วิทยา ไพศาลศักดิ์, 2545: 6)

ความสามารถ หมายถึง ความเก่ง ความเชี่ยวชาญ ความสันทัด หรือทำได้ดี ความสามารถเกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะคือ ความสามารถโดยธรรมชาติ (native capacity) และความสามารถในการปฏิบัติ (performance) ซึ่งความสามารถโดยธรรมชาตินั้นเราไม่อาจทดสอบได้โดยตรงจากแบบสอบถามสติปัญญา แต่ความสามารถในการปฏิบัติอาจทดสอบและวัดได้ (นำโชค ศิริกุล อังในอัครนิษฐ์ ศรีสุวรรณ, 2544: 45)

บทที่ 2

การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อความกระจ่างชัดในปัญหาและสามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้อง โดยครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

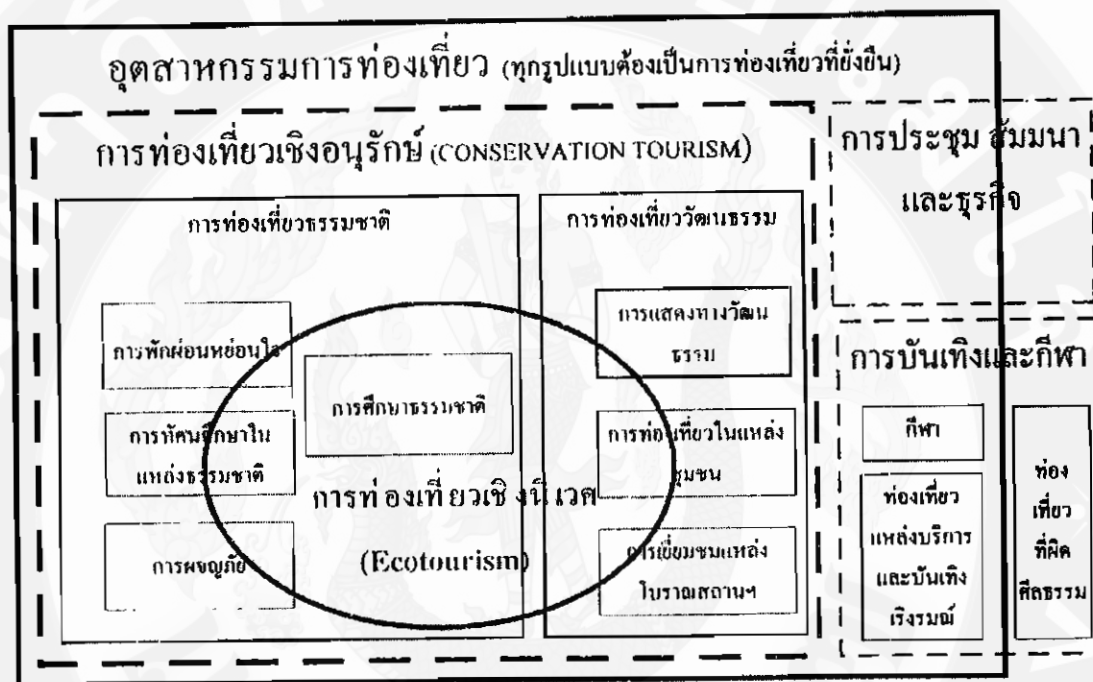
- การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: แนวคิดและการจัดการ
- พันธกิจขององค์การบริหารส่วนตำบล
- ลักษณะทางกายภาพและประวัติศาสตร์ของเวียงกุมกาม
- วิธีการวัดความรู้ความสามารถ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: แนวคิดการจัดการ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากรูปแบบการท่องเที่ยวแบบปกติหรือแบบประเพณีที่นิยม (conventional mass tourism) ที่มักมุ่งเน้นแต่เพียงความพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลักและเน้นการส่งเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน การเกิดจิตสำนึกในที่นี้มีได้มีความหมายเพียงเกิดการเรียนรู้อย่างเข้าใจเท่านั้น หากแต่ยังหมายถึงต้องสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมชาติโดยอัตโนมัติ (นำชัย ทนุผล, 2542: 44)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540: 15) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ในทำนองเดียวกันสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 7) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหรือส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และระบบนิเวศ มีการจัดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม มีการให้การศึกษาแก่ผู้ท่องเที่ยว และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่าง

แท้จริง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเน้นที่การศึกษาธรรมชาติ และระบบนิเวศ โดยมีส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติหรือระบบนิเวศนั้น ไม่ว่าจะเป็นชุมชน วัฒนธรรม หรือการผจญภัยเล็กน้อยเข้ามาเป็นส่วนเสริม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงยังมีสัดส่วนไม่มากนักในกระบวนการท่องเที่ยว (ดังภาพ 1)

ภาพ 1 รูปแบบการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
ที่มา: สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540)

นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539: 60) ยังได้ให้ความหมายเพิ่มเติมอีกว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ecotourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจโดยการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ที่มุ่งเสนอขายสินค้าหรือบริการทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว และยังมีมุ่งประสานผลประโยชน์ทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอีกด้วย จึงนับว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้การท่องเที่ยวพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างกระแสการพัฒนาทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันส่งเสริมเพื่อให้การท่องเที่ยวบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริมจาก

ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายเอกชนและฝ่ายท่องเที่ยวเอง ซึ่งทั้งสามฝ่ายต่างก็มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กล่าวคือสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศและสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนเจ้าของถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็ปกป้องรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่คู่สังคมมนุษย์นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ ส่วนสุนัยวิจิตรป้าไม้ (2541: 15) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ซึ่งกำลังได้รับความนิยมอย่างสูง ทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ คำ ๆ นี้ถูกแปลมาจาก คำภาษาอังกฤษว่า “Ecotourism” ซึ่งเป็นคำที่ผสมกันระหว่างคำว่า “Ecology” หรือนิเวศวิทยา อันหมายถึงศาสตร์ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม กับคำว่า “Tourism” หรือ การท่องเที่ยว คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ที่ใช้กันอยู่ในประเทศไทยได้รับการให้ความหมายกันอย่างกว้างขวางไม่แพ้การท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ ส่วนหนึ่งของนิยามที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวประเภทนี้ค่อนข้างชัดเจน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง เดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในพื้นที่ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ ในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น สอดคล้องกับฐิติทิฐิ ชูชาติ (2544: 31) ระบุไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ของการเดินทางเข้าไปในพื้นที่ธรรมชาติเพื่อทำความเข้าใจกับธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่แห่งนั้น การเข้าไปในพื้นที่ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ โอกาสทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจะต้องสอดคล้องต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ecotourism) เป็นการจัดการการท่องเที่ยวแนวใหม่ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะดังต่อไปนี้ (วัลลภพันธ์ สถิตยยุทธการ และคณะ, 2538: 3)

1. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (nature based) ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านสภาพภูมิศาสตร์และด้านวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณี โดยจะต้องยึดหลักสำคัญที่ว่าเราจะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีที่สุดเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. การท่องเที่ยวทุกประเภทต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (sustainably managed) ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ประเทศทุกประเทศ ท้องถิ่นทุกท้องถิ่นจำเป็นต้อง

พยายามจัดการท่องเที่ยวของคนโดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมหรือให้ผลกระทบน้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิต เอกลักษณ์ของท้องถิ่น (inclusive of social and cultural aspects) ซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคม และวัฒนธรรมที่หลากหลายเหล่านั้น

4. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องให้การศึกษา (environmentally education) ทั้งแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นเป็นการศึกษาที่ต้องการจะหยั่งรากลึกลงในจิตสำนึกของแต่ละคนให้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญอย่างยั่งยืนในอันที่จะถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเรา

5. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เน้นตรงจุดที่ว่าในการจัดการการท่องเที่ยวประชาชนในพื้นที่ (benefit and involvement of local people) จะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนการตัดสินใจ และสามารถได้รับผลประโยชน์จากกำไรของการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเป็นกุญแจสำคัญไขไปสู่การกระจายรายได้

6. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากมุมมองเชิงตลาด (product authentic) มีจุดเน้นที่ว่าผลิตภัณฑ์คือทัวร์ต่าง ๆ นั้นจะต้องเป็นทัวร์ที่มีลักษณะครบตามเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1 – 5 มิใช่การเอาชื่อ ecotourism ไปติดบนผลิตภัณฑ์เดิมเท่านั้น

7. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (tourist satisfaction) นับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นักท่องเที่ยวที่พอใจจึงจะกลับมาท่องเที่ยวอีก กิจกรรมที่บริษัททัวร์เสนอแก่นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องเป็นกิจกรรมที่ตรงหรือเกินความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

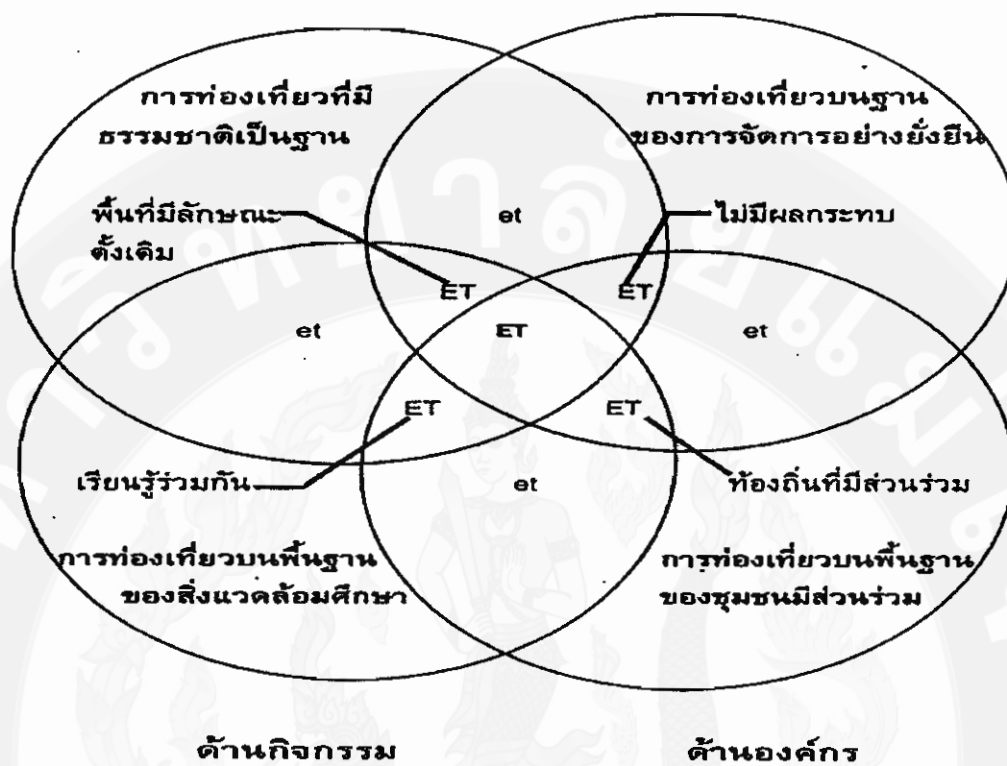
สำหรับขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้านคือ เน้นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ เน้นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และเป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของการจัดการอย่างยั่งยืน สำหรับขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น Buckley (1993) ได้ระบุขอบเขตของการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบหลัก (key elements) จำนวน 4 ด้านหรือมิติซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ท่องเที่ยว การจัดการอย่างยั่งยืน กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (ดังแสดงในภาพ 2) สำหรับรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบมีดังนี้คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลักและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (authentic or endemic) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (nature – based tourism)

2. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (learning process) โดยให้มีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว (environmental and ecological system education) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และความประทับใจ ทั้งนี้เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงเป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมศึกษา (environmentally education – based tourism)

3. องค์ประกอบด้านองค์กร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นตลอดกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น (local benefit) และการได้รับผลตอบแทนเพื่อนำกลับมามำบำรุงรักษาและจัดการการท่องเที่ยวให้ ยั่งยืน และในที่สุดท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ คำว่าท้องถิ่นในที่นี้หมายถึงเริ่มต้นจากรากหญ้า (grass root) จนถึงระดับการปกครองท้องถิ่นและรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ โดยมีการเรียนรู้ร่วมกัน จึงเป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน (community participation based tourism)

4. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (no or low impact) โดยมีการจัดการอย่างยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การใช้ประโยชน์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตโดยมีการคำนึงถึงศักยภาพและความสามารถในการรองรับ จึงเป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของการจัดการอย่างยั่งยืน (sustainably managed tourism)

ภาพ 2 หลักการพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หมายเหตุ: ET , ET และ et แสดงความเข้มข้นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นักอนุรักษ์ นักนิเวศ และนักเศรษฐศาสตร์ ได้หาวิธีที่จะทำให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดความสามารถที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวได้โดยไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เริ่มตั้งแต่มีการวางแผน การจัดการ การปฏิบัติ การให้ความร่วมมือ การควบคุมและประเมิน และผู้ที่เป็นหลักในการจัดการจะต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ ด้วย จากคำถามที่ว่าเราจะมีรูปแบบการจัดการอย่างไรให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประสบผลสำเร็จ ซึ่งในเรื่องนี้ศาสตราจารย์ M. Adhikary แห่งมหาวิทยาลัยเคลลี ได้เสนอรูปแบบการจัดการที่เรียกว่า 7-S Model มาใช้กับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยสรุปได้ดังนี้ (วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ, 2540: 60 – 62)

1. Strategy หมายถึง กลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุดซึ่งต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์ใน

การวางแผน การดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย เช่น บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อที่จะสามารถหากลยุทธ์ที่เหมาะสมที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น

2. Structure หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับชั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว ในบางประเทศจะมีกระทรวงการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นผู้จัดการผู้ดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งองค์กรการท่องเที่ยวระดับชาติ เจ้าของธุรกิจนำเที่ยว ตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งกลุ่มเจ้าของโรงแรม ที่พัก ยานพาหนะ มัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะที่เชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีแนวคิดทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้จะสามารถเข้าไปในนโยบายของกระทรวง และจะสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องกันในทุกระดับทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ดังนั้นการมีโครงการที่ดี และเป็นรูปธรรมก็จะสามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตามโครงสร้างขององค์กรยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วย ซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ ที่จะต้องมีผู้มีอำนาจมาคอยควบคุมดูแล แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบไปตามลำดับชั้น มีผู้นำมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่าง ๆ และที่สำคัญคือ การให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวซึ่งควรจะเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ สถานีขนส่ง เป็นต้น

3. System หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด และระบบอื่น ๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานความร่วมมือกัน และมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. Staff บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ซึ่งพอจะแยกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ทำงานดี ประสบผลสำเร็จ และสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ

กลุ่มที่ 2 กลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่ทำงานหนัก เอาจริงเอาจัง รวดเร็ว มีความสามารถ โดยเฉพาะการคำนวณผลได้ ผลเสีย กำไร ขาดทุน จะทำในสิ่งที่ได้รับผลตอบแทน รางวัล สิ่งที่ต้องคุ้มค่า

กลุ่มที่ 3 กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ทำงานเพราะต้องการได้งาน อยู่ในระหว่างการหางานไม่ได้สนใจในรูปแบบของงานว่าเป็นอย่างไร ไม่สัมผัส ไม่จริงจังกับงาน

ดังนั้นการเลือกบุคคลที่จะเข้ามาดำเนินการในด้านการท่องเที่ยวจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5. Skill ในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความชำนาญ งานจึงจะดี และมีประสิทธิภาพโดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่างคือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน ความรู้ในงานเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกในการที่จะทำให้การทำงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่รู้ว่าจะทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่าง ว่าคืออะไร ที่ไหน อย่างไร และทำไม รวมทั้งต้องเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งความรู้นี้อาจเป็นความรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งอาจได้มาจากประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ดังนั้นผู้ที่ทำงานในด้านการท่องเที่ยวควรมีทั้งความรู้ มีทักษะในงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาคือ เพราะธุรกิจด้านการท่องเที่ยวต้องการผู้ที่มีความรู้ และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตามความรู้และทักษะยังไม่เพียงพอที่จะทำให้การดำเนินงานในด้านการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จ เพราะต้องขึ้นอยู่กับทัศนคติต่อการทำงานด้วย ผู้ที่มีทัศนคติที่ดีจะทำงานได้ดีกว่าโดยเฉพาะทางด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมจะสามารถเกลี้ยกล่อม โน้มน้าวนักท่องเที่ยวให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และเป็นตัวอย่างที่ดีด้วยนั้น Skill ในที่นี้จึงมีความหมายรวมทุกอย่างตั้งแต่ด้านเทคนิคทางการมีมนุษย์สัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร

6. Style หมายถึง การรวมกันระหว่าง Staff กับ Skill แต่ละคนจะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่ต่างกัน โดยปกติแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

6.1 Autocratic Style หรือ Top down style หมายถึง การสั่งการจากส่วนบนลงสู่ส่วนล่าง หรือจากผู้บังคับบัญชาลงสู่ผู้ใต้บังคับบัญชา รูปแบบนี้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พึงพอใจ เพราะไม่ชอบถูกสั่งให้ทำตามแต่มักจะชอบมีเหตุผลที่ที่มีส่วนร่วม พูดคุย ให้คำแนะนำมากกว่า

6.2 Democratic Style หรือ Bottom – up ซึ่งตรงกันข้ามกับรูปแบบแรก รูปแบบนี้จะเป็นการร่วมกันในการวางแผน การจัดการ ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย จึงมักจะประสบความสำเร็จในการจัดการ

7. Share หมายถึง การแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ความรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกัน ในหลาย ๆ ด้าน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะทำให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็น โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มจะทำธุรกิจทางการท่องเที่ยว ได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

รูปแบบการจัดการ 7 – S Model เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแต่ละประเทศโดยต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ ศักยภาพ และสถานการณ์ของประเทศด้วยเพื่อให้เกิดการจัดการที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

นิยามใหม่ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือ เป็นการรวมตัวกันขององค์กรประชาชนในระดับชุมชน และในระดับเครือข่ายภายในระบบนิเวศชุดหนึ่งเพื่อแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาตนเอง รวมทั้งการจัดการและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติแวดล้อม สำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเป็นธรรมบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเน้นหลักการทางศีลธรรม และความมั่นคงในการยังชีพของชุมชน และความสมดุลของสภาพแวดล้อมธรรมชาติเป็นสำคัญ จึงเป็นที่มาของแนวคิดทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังนี้ (สินธุ์ สโรบล, 2544: 13-14)

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อวางอยู่บนแนวความคิดที่เน้นความสำคัญของการผสมผสานจุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อม และการพัฒนาชุมชนไว้เป็นเรื่องเดียวกันรวมทั้งให้ความสำคัญกับมิติของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ควรมีสูตรสำเร็จ รูปแบบที่ตายตัว หรือนโยบายที่มีมาตรฐานเดียวและใช้กันได้โดยทั่วไป แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นส่วนหนึ่งของทางเลือกในการพัฒนา และก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมองให้เห็นในบริบทของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และสภาพแวดล้อมโดยสัมพันธ์กับเงื่อนไขภายนอกในระดับมหภาค ที่จะช่วยให้สามารถเชื่อมโยงปรากฏการณ์ในท้องถิ่นกับเงื่อนไขภายนอก และช่วยชี้ให้เห็นทิศทางของการพัฒนาประเทศที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมองจากมิติของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะเป็นวิถีชีวิตในระบบนิเวศเดียวกัน ซึ่งไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ภายใต้หลักการที่ว่าคนที่ดูแลรักษาทรัพยากรย่อมสมควรได้รับประโยชน์จากการดูแลรักษานั้น

5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องเน้นมิติทางวัฒนธรรม ซึ่งการมองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบนี้เป็นการให้ความเคารพแก่อัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งมีวิถีชีวิต และจารีตประเพณีที่แตกต่างกันออกไป มุมมองทางด้านวัฒนธรรมนี้ เน้นให้เห็นถึงการให้ความเคารพแก่ศักดิ์ศรี และสิทธิในการเป็นมนุษย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

6. การมองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในฐานะเป็นกระบวนการทางสังคมหรือเป็นความพยายามของชุมชนในการปรับตัว ภายในบริบทในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อการสร้างดุลยภาพระหว่างการผลิตในภาคเกษตร และการประกอบอาชีพของ ชาวบ้านกับระบบนิเวศตลอดจนการสร้างสรรค์ความเป็นธรรมภายในสังคม และการรวมตัวกันเพื่อต่อสู้ การเอารัดเอาเปรียบจากบริษัทนำเที่ยวภายนอก

7. การมองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทของการพัฒนาชนบท และการอนุรักษ์ พื้นฟูธรรมชาติแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งการมองแบบนี้เป็นการมองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเอง และตั้งอยู่บนพื้นฐานของ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีอันหลากหลายของชุมชน และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และยังเป็น ความพยายามในการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกระบวนการจัดการในด้านต่าง ๆ ภายใต้หลักการ พื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและองค์ประกอบในเชิงระบบของการท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการ จัดการต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและชัดเจนระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น และการจัดการด้านการบริการ การท่องเที่ยว ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (นำชัย ทนุผล, 2542: 82-83, 126-128, 130-137, 156-165)

การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ของการท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ แหล่งธรรมชาติซึ่งเน้นความหลากหลายทางชีวภาพ และมีลักษณะความดั้งเดิมแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ที่มีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศภายในพื้นที่ซึ่งแหล่งวัฒนธรรมเหล่านี้อาจมี สภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวและมีการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นอยู่ก่อนแล้ว หรือเป็น แหล่งธรรมชาติ หรือแหล่งวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว อย่างไรก็ดีตามภายในแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ จะสามารถจัดการเพื่อให้มีการท่องเที่ยวได้มากกว่าหนึ่ง รูปแบบ การจัดการการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่เป็นการนำทรัพยากรที่สำคัญในระบบนิเวศมาเสนอต่อ นักท่องเที่ยวเท่านั้น หากยังรวมถึงการสงวนรักษา พื้นฟู ควบคุม และดูแลทรัพยากรเหล่านั้นให้

คงสภาพไว้ให้ดีที่สุด เป็นการเสริมมาตรการการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้นานที่สุดหรือตลอดไป สำหรับวัตถุประสงค์หลักของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมคือ เพื่อให้มีการจัดการทรัพยากรอย่างถูกต้องเหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าสัมผัสเรียนรู้แก่นแท้ของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในระบบนิเวศที่ปราศจากการทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรบนพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ สังคม และวัฒนธรรม

สำหรับขั้นตอนและวิธีการในการกำหนดกลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนแหล่งท่องเที่ยวมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การประเมินสถานการณ์การท่องเที่ยวที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ การตั้งคำถาม เพื่อหาคำตอบในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ สถานการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างไรต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาบนพื้นที่มากน้อยเพียงใด มีสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่แล้วได้แก่อะไรบ้าง ใครจะเป็นผู้ได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ค่าใช้จ่ายในการลงทุนประมาณเท่าไร สถานการณ์จากภายในและภายนอกแหล่งท่องเที่ยวเมื่อเกี่ยวข้องกับพื้นที่ในปริณิณทาลและชุมชนรอบ ๆ เป็นอย่างไร มีทรัพยากรด้านวัฒนธรรมอะไรบ้างบนพื้นที่ นักท่องเที่ยวเข้ามาบนพื้นที่อนุรักษ์เคยทำกิจกรรมใดบ้าง และสามารถทำกิจกรรมอื่น ๆ อะไรได้อีกบ้าง ข้อมูลในหัวข้อดังกล่าวอาจได้จากหลายแหล่งข้อมูล รวมทั้งการศึกษาวิจัย รายงานของผู้เคยอยู่ในพื้นที่มาก่อน และการสำรวจความคิดเห็นของชุมชนและนักท่องเที่ยว แต่ข้อมูลที่จำเป็นต้องมีในอันดับแรก ๆ ได้แก่ ลักษณะภายในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ (จำนวน สภาพ และวิธีการดูแลรักษา) การมาเยือน (จำนวนนักท่องเที่ยว มาจากไหน เป็นคนท้องถิ่นหรือ นานาชาติ) ฤดูกาลท่องเที่ยว วิธีเดินทาง ผู้จัดการนำเที่ยว สาธารณูปโภคของพื้นที่ที่มีอยู่ และที่ต้องการบุคลากรในพื้นที่อนุรักษ์ การมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น ลักษณะเฉพาะด้านเศรษฐกิจและสังคม ระบบสาธารณูปโภคของภูมิภาคและของระดับชาติ

ขั้นที่ 2 การกำหนดการท่องเที่ยวที่ต้องการ เมื่อได้ประเมินสถานการณ์ปัจจุบันบนพื้นที่แล้ว ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดสถานการณ์พื้นฐานที่ดีที่สุด ซึ่งจะใช้เป็นฐานในการตั้งเป้าหมายและประเมินผลภายหลัง และตอบคำถามต่อไปนี้คือ เราต้องการจะพัฒนาการท่องเที่ยวไปถึงระดับใด เราจะปรับปรุงการจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างไรบ้าง ถ้าหากเราสามารถเริ่มต้นการจัดการใหม่ตั้งแต่เลขศูนย์จะมีการจัดการอย่างไรบ้างที่จะผิดแผกแตกต่างไปจากที่ทำอยู่ เราจะสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ได้อย่างไรบ้าง เราจะลดผลกระทบให้น้อย ที่สุดได้อย่างไร เราได้สูญเสียโอกาสที่จะจัดการให้ดีที่สุดอะไรไปบ้าง แหล่งท่องเที่ยวต้องการ สื่อสารอะไรกับผู้มาเยือนบ้าง ชุมชนท้องถิ่นรอบ ๆ เป็นใคร เรามีสภาพอย่างไร

การพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกสบายควรเป็นอย่างไร ภาครัฐควรมีส่วนร่วมอย่างไรในขั้นตอนนี้ ควรหลีกเลี่ยงการคิดถึงอุปสรรคว่าทำเช่นนั้น เช่นนี้ไม่ได้เพราะเหตุนี้ เหตุนี้ เพราะในขั้นตอนนี้ เราต้องการให้มีความคิดสร้างสรรค์มากกว่าที่จะคิดขัดแย้งว่าทำไม่ได้ เราต้องการความคล่องตัว ในการคิดสิ่งใหม่มากกว่าการทำได้ หรือทำไม่ได้จากฐานเก่า

ขั้นที่ 3 การวางแผนกลยุทธ์ที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับระดับ และประเภทของการท่องเที่ยวที่จะจัดตั้งบนพื้นที่ ผู้จัดการพื้นที่จะต้องประเมินว่าจำเป็นต้องทำอะไรบ้าง เพื่อสามารถจัดตั้งการท่องเที่ยวระดับและประเภทดังกล่าวบนพื้นที่ ซึ่งรวมถึงการจําแนกรายการของงานที่ต้องทำ ความถนัดที่ต้องการสำหรับงานแต่ละหน้าที่ ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องอะไร งานชิ้นใดจะต้องใช้เวลาเท่าไร จะได้กําลังเงินสนับสนุนจากใคร กิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะต้องได้รับการเรียงลำดับความสำคัญ รายการกิจกรรมที่ต้องทำเหล่านี้จะเป็นหัวใจของกลยุทธ์ซึ่งจะรวมถึงกิจกรรมที่ต้องการพัฒนาหรือขีดจำกัดการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ ได้แก่ การอบรมผู้ดูแลพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว ก่อสร้างศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว คิดตั้งระบบตรวจสอบระบบนิเวศ จัดพิมพ์แผ่นพับเอกสารเพื่อเผยแพร่ พัฒนาหัตถกรรมโดยร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น พยายามเจรจากับภาครัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งระบบเก็บค่าผ่านประตู ซึ่งเงินทุนสามารถเก็บไว้ในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อทำนุบำรุงสถานที่ เลือกบริษัทนำเที่ยวซึ่งจะนำเที่ยวเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว ในการดำเนินงานตามขั้นตอนนี้ควรจะเป็นกระบวนการที่เป็นกลุ่ม และควรมีผู้อำนวยความสะดวก

ขั้นที่ 4 ขกร่างเอกสารเกี่ยวกับกลยุทธ์การท่องเที่ยวที่เป็นทางการ หาข้อมูลเพื่อทำเป็นเอกสารด้านกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จัดพิมพ์และเผยแพร่ไปยังแหล่งเงินทุน และแหล่งความช่วยเหลือด้านเทคนิค หรือองค์กรอื่น ๆ ที่อาจสนใจเข้าร่วมงานในขั้นสุดท้ายของการวิเคราะห์และวางแผน กลยุทธ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรจะเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาแล้ว

ในส่วนของหลักการในการจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นพื้นที่อนุรักษ์มี 5 ประการ ซึ่งรายละเอียดของแต่ละหลักการจะนำไปสู่การปฏิบัติในการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ถูกต้องเหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และชุมชน ดังนี้

1. กำหนดรูปแบบที่เหมาะสมของการท่องเที่ยวบนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยจำเป็นต้องมีการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวไว้ล่วงหน้า เช่น มีการกำหนดเขตของการจัดการ การวิเคราะห์ลักษณะการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว การสร้างและพัฒนาปรับปรุง สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว การสร้างระบบการสื่อความหมายและการจัดตั้ง โครงการฝึกอบรมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างความร่วมมือกับบริษัทยาที่เกี่ยวข้องซึ่งควรคัดเลือกที่จะร่วมงานกับบริษัทที่มีรูปแบบการนำเที่ยวที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หรือบริษัทที่มีบทบาทชัดเจนในการอนุรักษ์ทรัพยากร และให้การสนับสนุนการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

3. สร้างความเป็นหุ้นส่วนกับชุมชนท้องถิ่นโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

4. กำหนดระดับขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของพื้นที่อย่างเหมาะสม โดยการกำหนดมาตรฐานระดับผลกระทบที่ยอมรับได้ในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรูปแบบที่ใช้ในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับที่เป็นที่นิยมแพร่หลายคือ รูปแบบข้อจำกัดของการเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้ (Limits of Acceptable Change, LAC)

5. ตรวจสอบผลกระทบของการท่องเที่ยวให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดซึ่งต้องมีการติดตาม ตรวจสอบสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการจัดทำคู่มือและแนวทางการตรวจสอบที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถติดตามและประเมิน ตรวจสอบได้ด้วยตนเองอันจะนำไปสู่การปรับปรุงให้สอดคล้องเหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และความพึงพอใจความประทับใจของผู้มาเยือนด้วยเช่นกัน

สำหรับการจัดบริการด้านการท่องเที่ยว นั้น สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว มีความหมายรวมถึงบริเวณพื้นที่และโครงสร้างหรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวได้จัดให้มีขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้การบริการแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งได้แก่ กิจกรรมนันทนาการและศึกษาเรียนรู้ เข้าใจในความหลากหลายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม สิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการมากที่สุด เนื่องจากเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีผู้ใช้บริการเป็นจำนวนมาก เช่น ที่พักแรม (บ้านพักและพื้นที่กางเต็นท์) ร้านอาหาร หรือโรงอาหาร พื้นที่ปิกนิก บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ร้านขายของที่ระลึกและสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้ เข้าใจ และสัมผัสธรรมชาติ ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เหล่านี้สามารถให้บริการท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เหล่านี้สามารถให้บริการท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงสมควรได้รับการออกแบบวางแผนให้ถูกต้อง รัดกุม และเหมาะสมกลมกลืนกับรูปแบบและขนาดของภูมิภาค และให้มีการใช้พลังงานอย่างประหยัดและคุ้มค่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการรองรับได้ และขีดจำกัดของระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยว

นั้น ๆ ในกระบวนการวางแผนและออกแบบควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นและความต้องการ ทั้งนี้เพื่อให้สิ่งอำนวยความสะดวกนั้น ๆ สอดคล้องเหมาะสม กับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั่นเอง ในส่วนของการดำเนินชีวิตและการพัฒนาจัด สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่าง ๆ ผู้รับผิดชอบจำต้องหาวิธีป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจาก การพัฒนาพื้นที่ เช่น การพังทลายของดิน หรือการรบกวนชีวิตสัตว์ป่า รวมทั้งพยายามลดของเสีย และนำเศษวัสดุเหลือใช้มาทำประโยชน์อย่างอื่น มีการใช้เทคโนโลยี ช่างฝีมือและแรงงานท้องถิ่น มาดำเนินการก่อสร้าง การตกแต่งสภาพภูมิทัศน์ควรรักษาดินไม้เดิมและใช้ พืชพรรณท้องถิ่น

การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรดำเนินการ โดยใช้กฎของการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด เช่น หลักของการลด (reduce) การนำของเก่า มาใช้ใหม่ (reuse) การแปรสภาพกลับมาใช้ใหม่ (recycle) และการหลีกเลี่ยงการใช้ของเสีย อันตราย (reject) โดยมีแนวทางหรือข้อพิจารณาในการปฏิบัติ คือ

(1) ควรมีการประหยัดพลังงานและลดของเสียซึ่งพลังงานสองประเภทที่มีการใช้ สม่าเสมอในบริเวณที่พักแรมและส่วนบริการอาหารได้แก่ พลังงานไฟฟ้าและพลังงานน้ำ ควรมี การกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการให้มีการใช้อย่างประหยัด และมีการรณรงค์ให้ผู้มาใช้ บริการใช้พลังงานอย่างประหยัด และรู้คุณค่าของพลังงานเหล่านี้ สำหรับลดของเสียในบริเวณ แหล่งท่องเที่ยวซึ่งได้แก่ ขยะมูลฝอยและน้ำทิ้งนับว่าเป็นของเสียสองประเภทหลักที่จำต้องให้มีการ จัดการและควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่ดี ในแหล่งท่องเที่ยว

(2) การบำรุงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้เสมอ ดังนั้นจึงต้องมีการติดตามตรวจสอบดูแลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถซ่อมแซมหรือเปลี่ยนแปลง แก้ไขได้ทันทั่วทั้งก่อนที่เกิดความเสียหายไปกระทบส่วนอื่น

(3) การติดตามตรวจสอบผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาและการจัดการกับผล กระทบ ที่เกิดขึ้น ผลกระทบสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการพัฒนาและกิจกรรมการใช้ประโยชน์ หลังการพัฒนาสามารถจำแนกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือผลกระทบที่เกิดขึ้นและระยะหนึ่ง เช่น การสูญเสีย พืชคลุมดิน ถูกไม้ขนาดเล็กถูกทำลาย สัตว์ป่าหายไปจากถิ่นเดิม การเปลี่ยนแปลง คุณภาพน้ำ ขยะทิ้งเรี่ยราด หรือการพังทลายของดิน เป็นต้น สำหรับผลกระทบอีกกลุ่มหนึ่งคือ ผลกระทบทางสังคมและจิตวิทยา ซึ่งผลของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม ของบุคคล ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว แบบแผนการดำรงชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของ ชุมชนท้องถิ่นต่างไปจากเดิมหรือเลวลงไปกว่าเดิม ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความล่มสลายของสังคมที่ดี งาม ดังนั้นผู้บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวจึงต้องมีการติดตามตรวจสอบผลกระทบที่เกิดขึ้น

จากการพัฒนาเหล่านี้และหาวิธีแก้ไข สำหรับวิธีการจัดการผลกระทบที่เป็นการแก้ปัญหาที่ตรงที่สุดคือการกำจัดการใช้ประโยชน์ ซึ่งอาจใช้ระบบการจองล่วงหน้า การเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราสูงขึ้น การจำกัดช่วงเวลาการใช้ประโยชน์ และการจำกัดขนาดกลุ่มนักท่องเที่ยว

(4) การเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นที่จะส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกรับเป็นเจ้าของร่วมที่จะช่วยกันดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวให้คงอยู่และยั่งยืนตลอดไป

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบและการจัดการหลักของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยในยุคปัจจุบันที่ต้องการให้การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการหนึ่งของการให้การศึกษาและการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องและคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้อง การสื่อความหมายและโครงการให้ศึกษามีหลากหลายรูปแบบ นับแต่การศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งจัดไว้ในหลักสูตรการศึกษาของสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และการศึกษาในระบบโรงเรียน รวมทั้งการจัดประชุม ฝึกอบรมและสัมมนาที่มีผู้จัดเป็นครั้งคราว

ส่วนการให้การศึกษาในกระบวนการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อให้มีคุณสมบัติพื้นฐานหรือพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงปรารถนาตรงกับจุดหมายที่กำหนด สำหรับวัตถุประสงค์ของการให้ศึกษามีดังนี้ คือ

(1) เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และค่านิยมใหม่ในรูปแบบที่คนสามารถร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการ วิธีดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยว และการป้องกันความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเอง

(2) เพื่อเพิ่มความตระหนักในความรับผิดชอบของตนต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากคนเป็นศูนย์กลางของการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการท่องเที่ยว และเชื่อมโยงถึงคุณภาพในระยะสั้นและระยะยาว

(3) เพื่อพัฒนาทักษะและทัศนคติของคนที่เหมาะสมต่อการมีส่วนร่วม กระบวนการรวมกลุ่ม และความร่วมมือที่เหมาะสมในทุกระดับ

ดังนั้นการจัดการศึกษาในกระบวนการท่องเที่ยวจึงมีเป้าหมายให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีความรู้ ความสามารถในการเลือกสรรเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการดูแล รักษา และใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างชาญฉลาดเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความสมดุลของ

ระบบนิเวศชุมชนแต่ละท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว รวมทั้งสามารถระดมการมีส่วนร่วมในการจัดการและบริการท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ส่วนการจัดการศึกษาในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของบุคคล ที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การบริหาร และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสภาพแวดล้อมให้น้อยที่สุด ดังนั้นกลุ่มบุคคลเป้าหมายในการให้การศึกษาเกี่ยวกับระบบนิเวศชุมชน และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กลุ่มบุคคลดังนี้ คือ

(1) นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน โดยการรับทราบข้อมูลข่าวสารหรือเรียนรู้จากภายนอกแหล่งท่องเที่ยวก่อนเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมตนเองล่วงหน้า สำหรับสื่อในการให้ความรู้ได้แก่ เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จากบริษัทประกอบการนำเที่ยว หรือองค์กรที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยว สำหรับการได้รับความรู้ ความประทับใจ จากกิจกรรมการท่องเที่ยวมีจุดประสงค์ทางการศึกษาของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวและจากการสื่อความหมายต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนั้นนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจ ในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ อาจศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมภายหลังจากการท่องเที่ยวมาแล้ว โดยการค้นคว้า เอกสาร ตำรา และสิ่งพิมพ์สาธารณะอื่น ๆ

(2) ผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจได้แก่สมาชิกขององค์กรท้องถิ่น หน่วยงาน องค์กรเอกชน ผู้ประกอบการนำเที่ยว นักวิชาการ บุคลากรของพื้นที่อนุรักษ์ต่าง ๆ (อุทยานแห่งชาติ วนอุทยานหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า) และประชาชนท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ ในด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีจุดประสงค์ทางการศึกษารวมทั้งได้รับความรู้ ความเข้าใจ และปรับเปลี่ยนทัศนคติจากโครงการทางการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การฝึกอบรม การประชุม/สัมมนา และจากการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกพื้นที่ หน่วยงานราชการ ธุรกิจท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว เป็นต้น

(3) ประชาชนท้องถิ่น ได้รับความรู้และทักษะในด้านการจัดการ การบริการ การวางแผนในกระบวนการท่องเที่ยวโดยผ่านการฝึกอบรม การสัมมนา การดูงานและการร่วมปฏิบัติงาน อีกทั้งยังสามารถได้รับความรู้และปรับเปลี่ยนทัศนคติใหม่ซึ่งได้จากการประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกชุมชน

(4) ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ ได้รับความรู้ด้านการจัดการธุรกิจที่มี คุณภาพ ได้มาตรฐานที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยผ่านการประชุม สัมมนา และกฎระเบียบ หรือกฎหมายควบคุมรวมทั้งเครือข่ายการส่งเสริมและ

การควบคุม การท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ในแหล่งท่องเที่ยวด้วย

(5) เยาวชนและประชาชนทั่วไป ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันจะนำไปสู่การสร้างและพัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ การปฏิบัติการในพื้นที่และการสื่อสารข้อมูลข่าวสารกับสื่อสาธารณะหรือสื่อมวลชน เป็นต้น

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ รูปแบบ วิธีการและปัจจัยที่จำเป็นในการให้การศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแต่ละกลุ่มบุคคลเป้าหมายได้แสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 การให้การศึกษากลุ่มเป้าหมายในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กลุ่มเป้าหมาย	วัตถุประสงค์	รูปแบบ	วิธีการ	ปัจจัย
แหล่งท่องเที่ยว (ผู้เกี่ยวข้องที่ รับผิดชอบ)	เพื่อให้ทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้องเห็นคุณค่า ของทรัพยากร ภายในแหล่งและ ใช้ประโยชน์ตามขีด ความสามารถของ ทรัพยากรธรรมชาติ	* แหล่งท่องเที่ยวที่ ให้ความรู้เฉพาะเรื่อง ตามคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งระบบ นิเวศป่าชายเลน	* การวางแผนปฏิบัติ และประเมินผลร่วม กันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง อย่างเคร่งครัดและ เหมาะสม * อบรม / สัมมนา * ศึกษา ดูงาน	* ผลการศึกษา/ วิจัยระบบนิเวศ ของแหล่ง * ผลการศึกษา จิตความสามารถ รองรับของแหล่ง * ข้อมูล/ข้อสนเทศ เกี่ยวกับแหล่ง * ภูมิสถาปัตย์ท้องถิ่น
นักท่องเที่ยว	เพื่อให้นักท่องเที่ยว ได้เรียนรู้ด้วย ตนเอง จาก ประสบการณ์ใน แหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติและผู้ใช้ เฉพาะเรื่อง	* เส้นทางศึกษา ธรรมชาติ * ศูนย์บริการท่องเที่ยว * ค่ายเยาวชน / พิพิธภัณฑ์ * ฐานความรู้ด้านต่าง ๆ ภายในแหล่งธรรมชาติ	* นักท่องเที่ยวเตรียมตัว ล่วงหน้า กำหนดจุดมุ่ง หมายวิธีการรวมทั้งผล การเรียนรู้ด้วยตัวเอง พร้อมด้วยเลือกแหล่ง กิจกรรมและอื่น ๆ * ให้ข้อมูล คู่มือ	* ข้อมูล / ข่าวสาร การท่องเที่ยว * มัคคุเทศก์ * บริษัททัวร์ ฯลฯ

ตาราง 1 (ต่อ)

กลุ่มเป้าหมาย	วัตถุประสงค์	รูปแบบ	วิธีการ	ปัจจัย
การบริการ (ผู้ประกอบการ)	เพื่อให้ผู้ใช้บริการ และผู้ให้บริการ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง ข้อยอมรับและจัด การที่พัก/บริการที่ พอเหมาะ กลม กลืนกับสภาพ ธรรมชาติและเกิด ผลกระทบต่อสิ่ง แวดล้อมน้อยที่สุด	* จัดแหล่งที่พักและ บริการมีเอกลักษณ์ เหมาะสม/กลมกลืน กับสภาพแหล่งธรรม ชาติและวัฒนธรรม ท้องถิ่น * ให้การศึกษาแก่ผู้ ใช้บริการโดยการจัด ให้มีการศึกษาสื่อ ความหมายเสริมการ บริการ	* วางระบบ/ควบคุม รูปแบบที่พักและ บริการที่เหมาะสม เคร่งครัด * ผู้ประกอบการให้ ความสำคัญบริการการ ศึกษาเสริมการบริการ ตามปกติ	* นโยบาย * มาตรการ * มาตรฐาน/ตัวชี้ วัดการบริการ/ เฉพาะแหล่ง
ชุมชนท้องถิ่น	เพื่อให้ชุมชนเรียนรู้ โดยการร่วมกิจ กรรมของแหล่ง ท่องเที่ยวตาม ความเหมาะสม และรับประโยชน์ จากการเข้าร่วม กิจกรรม	* จัดตั้งองค์กรประชา ชนในท้องถิ่นเข้ามามี ส่วนร่วมในกระบวน การท่องเที่ยวเชิง นิเวศรวมทั้งการให้ บริการด้านที่พัก/ อาหาร/พาหนะ/ มัคคุเทศก์	* อบรม / ฝึกงาน * สัมมนา / ดูงาน * ร่วมปฏิบัติกิจกรรม * การสนับสนุนส่วน ราชการและองค์กร เอกชน	* คณะกรรมการ อนุรักษ์และพัฒนา ในระดับพื้นที่ * กลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้อง ข้อกับการอนุรักษ์ และพัฒนา * องค์กรภายนอก สนับสนุนด้านการ ศึกษา
บริษัทนำเที่ยว	เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยว กับแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก/การบริการ การศึกษาหาความ รู้แก่การจัดการ เฉพาะแหล่ง ท่องเที่ยว	* มีมาตรการและ มาตรฐานการบริการ นำเที่ยวในแต่ละ แหล่งและโครงข่าย ชัดเจน/เคร่งครัด	* ผู้ประกอบการศึกษา และมีความรู้เกี่ยวกับ แหล่งท่องเที่ยว * ปรับปรุงวิธีการนำ เที่ยว	* กฎระเบียบ กฎหมายควบคุม เฉพาะแหล่ง * โครงการฯ การ ส่งเสริมและควบคุม * ภาครัฐ เอก ชนและประชาชน * คณะกรรมการ อนุรักษ์ในระดับ พื้นที่/ ระดับอื่น ๆ

ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีจิตสำนึกต่อคุณค่าความสำคัญของระบบนิเวศ การดำรงสถานภาพและการอำนวยความสะดวกอย่างยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การปฏิบัติตนให้เหมาะสมและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์นั้นมีแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกดังนี้ คือ

- 1) จัดให้มีรูปแบบองค์การความร่วมมือด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกในระดับชาติภายใต้องค์การความร่วมมือที่มีหน้าที่ในการกำหนดรอบ ทิศทาง นโยบาย และแนวทางในการปฏิบัติการ ตลอดจนส่งเสริม ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน
- 2) จัดให้มีความร่วมมือในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกในระดับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้มีรูปแบบ กิจกรรม วิธีการสื่อความหมายธรรมชาติและ การจัดสื่อต่าง ๆ ที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นความสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมโดยสมัครใจเข้าร่วมแสดงบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้นั้น ๆ
- 3) ดำเนินการและพัฒนารายการในสื่อสาธารณะต่าง ๆ โดยเฉพาะรายการวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และเอกสารการท่องเที่ยวให้มีทิศทาง เนื้อหาและวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความรู้ และความตระหนักด้านการอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปอย่างต่อเนื่อง
- 4) พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ พร้อมทั้งให้มีการค้นคว้าวิจัย และกิจกรรมทางการเรียนรู้ที่มีเป้าหมาย เพื่อผลทางการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างชัดเจนสำหรับเยาวชนธุรกิจบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น
- 5) การจัดฝึกอบรม ประชุม/สัมมนา และการออกค่าย เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและทักษะประสบการณ์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการและประชาชนท้องถิ่น โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงเป็นหลัก รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ด้านทฤษฎีและหลักการตามแนวการศึกษารูปแบบอื่น ๆ ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน
- 6) พัฒนาสื่อความหมายธรรมชาติขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวโดยจัดให้เป็นส่วนสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ สำหรับสื่อที่สำคัญ ได้แก่ ป้ายสื่อความหมาย เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ คู่มือศึกษาธรรมชาติ นิทรรศการ ศูนย์บริการการท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนามัคคุเทศก์ถิ่น (local guide) ไว้บริการนักท่องเที่ยว
- 7) จัดและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีสาระให้เกิดการเรียนรู้ในระบบนิเวศทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน โดยความ

สมัครใจของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้องไม่เป็นกิจกรรมที่กระทบกระเทือนต่อสิ่งแวดล้อม จนเกินระดับที่ยอมรับได้ของพื้นที่

8) จัดให้มีข้อมูลเบื้องต้นพร้อมการปฐมนิเทศนักท่องเที่ยวก่อนเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

9) การกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลการจัดการให้การศึกษาจิตสำนึก การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวสำหรับการปรับปรุงกรอบทิศทาง นโยบาย รูปแบบและวิธีการต่อไป

10) จัดให้มีศูนย์กลางข้อมูล ข้อเสนอแนะรวบรวมผลการศึกษา วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเผยแพร่ แลกเปลี่ยน และพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการดำเนินการทั้ง 10 แนวทางดังกล่าวหากได้รับการยอมรับและนำไปสู่การปฏิบัติจริงแล้วเชื่อว่าผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนท้องถิ่น รวมทั้งเยาวชนและประชาชนทั่วไปจะเกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดจิตสำนึกต่อคุณค่าความสำคัญของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม และท้ายสุดจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการปฏิบัติตนและกิจกรรมต่าง ๆ ในการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยมีการควบคุมบังคับน้อยที่สุด อันจะนำไปสู่การดำรงสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติอย่างยั่งยืน

สำหรับการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น หมายถึง การที่ประชาชนในท้องถิ่นรวมตัวกันจัดตั้งเป็นชมรม กลุ่ม หรือองค์กร เข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุม ดูแลกระบวนการท่องเที่ยว นับตั้งแต่กระบวนการสำรวจ การวางแผน การจัดการและการดำเนินการตลอดจนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นนั้นนอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจแล้ว ยังชี้ถึงความสำคัญของท้องถิ่นด้วย และเป็นกระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาความสามารถในการพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเองของท้องถิ่นด้วย ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นมีความเกี่ยวเนื่องของชุมชนท้องถิ่นกับการท่องเที่ยว มีขอบเขต ลักษณะการแปรูปกว้างขวางที่หลากหลายทั้งทางตรงและทางอ้อมที่หาข้อยุติได้ยาก แต่อย่างไรก็ดี เมื่อหาในบทนี้จะกล่าวถึงความเกี่ยวข้องของชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 3 ลักษณะ คือ ประโยชน์ของชุมชนที่ได้รับในทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน

ในประเด็นของประโยชน์ที่ชุมชนได้รับทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น หากมองในภาพกว้างจะพบว่าผลประโยชน์โดยตรงที่ชุมชนได้รับได้แก่ การเกิดการสร้างงาน การเกิดการพัฒนาอาชีพ

ที่เกี่ยวข้องกับการบริการการท่องเที่ยว การเกิดระบบตลาดและเกิดระบบการผลิตวัตถุดิบท้องถิ่น เพื่อป้อนรับตลาด ซึ่งมีผลให้สมาชิกในชุมชนเกิดรายได้ใหม่ นอกเหนือจากแหล่งรายได้เดิม

ส่วนประเด็นประโยชน์ทางสังคมนั้น ชุมชนจะเกิดการพัฒนาในทางสร้างสรรค์ในสังคมขึ้น มีการติดต่อทางสังคมที่มีรูปแบบมากขึ้น (formal social contact) ซึ่งอาจเกิดสัญญาทางสังคม อันเนื่องมาจากการตกลงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆ ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบการบริการการท่องเที่ยวของชุมชน สาธารณูปโภคของชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา อาจได้รับการพัฒนาหรือปรับปรุง และมีการพัฒนาด้านสาธารณสุข เช่น ความสะอาด ความเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชุมชน ซึ่งจะได้รับการเอาใจใส่มากขึ้นเมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการพัฒนา การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์ประกอบของระบบ ความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกในชุมชน ซึ่งมีความรัก ความหวงแหน มีความรู้สึกพึงพิง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์แบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนต้องมีการพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐและชุมชนเองและระหว่างชุมชนกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยในส่วนที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนและหน่วยงาน ชุมชนจะอยู่ในฐานะผู้รับทราบนโยบายในเบื้องต้น และมีส่วนผลักดันในระยะยาว ชุมชนเป็นผู้ใช้และดำเนินงานตามแผนและปฏิบัติความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานเอกชน ชุมชนจะอยู่ในฐานะส่วนหนึ่งของฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นโดยเอกชนหรือผู้ประกอบการนำเที่ยวจัดขึ้น

การมีส่วนร่วมของชุมชนควรเริ่มตั้งแต่การให้ข้อมูลของท้องถิ่น การระบุปัญหา การเตรียมการจัดการ การระบุแผนงาน การควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริการ และการได้รับประโยชน์จากการบริการ โดยชุมชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เบียดบังทำลายสิ่งแวดล้อมของชุมชน ดังนั้นองค์กรของชุมชนจึงมีความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วม องค์กรชุมชนนี้หมายถึงองค์กรที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของประชาชนในชุมชนเพื่อเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยวดังกล่าว ฉะนั้นการมีส่วนร่วมที่ดีจึงให้ความสำคัญแก่กลุ่มบุคคลมากกว่าปัจเจกบุคคล

สำหรับรูปแบบของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวอาจมีหลายรูปแบบ แต่เมื่อพิจารณาจากพื้นฐานวัฒนธรรม การปกครองท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของสังคมไทยแล้ว รูปแบบที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในระดับปฏิบัติการควรเป็นองค์กรกึ่งอิสระ

ไม่เป็นทางการมากเกินไป หรือมีอิสระมากเกินไป หากแต่มีระบบการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน
 อย่างเป็นธรรมแผ่กระจายไปทุกส่วนของชุมชน ในประเด็นผลประโยชน์ต่างๆ ที่ชุมชนได้รับมีดังนี้

- 1) ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมแก่คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้มีงานทำ
 มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี
- 2) ผลประโยชน์ทางสังคม คือมีสวัสดิการที่ดี สังคมมีความมั่นคงและสามารถดำรง
 เอกลักษณ์ทางสังคมของคนไว้ได้
- 3) ความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม
 มีความเข้าใจการอนุรักษ์และความร่วมมือพัฒนาเพื่อความยั่งยืน
- 4) ความภูมิใจ มีความสุขในความเป็นอยู่ มีความร่วมมือในชุมชน เกิดความรัก
 และความห่วงใยพร้อมอนุรักษ์หรือพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นของกิจกรรมหรือ
 โครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

- 1) ให้ความสำคัญกับบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น (local participation's role) การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะมีแรงผลักดันในการอนุรักษ์ทรัพยากร
 อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหากกิจกรรมนั้น ๆ อำนวยผลกำไรให้กับประชาชนใน
 ท้องถิ่น นอกจากนั้นคณะกรรมการในท้องถิ่นจะเป็นผู้ที่สามารถดำเนินการในการควบคุมการเจริญ
 เติบโตและการพัฒนาของท้องถิ่นตนเอง การขาดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นอาจทำให้เกิดผล
 กระทบทางเศรษฐกิจและสังคมในทางลบมากกว่าทางบวก
- 2) ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา
 เพื่อสร้างอำนาจ (empowerment) ในการต่อรอง ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนรวมสรรพกำลัง
 ความสามารถของคนในการบริหารจัดการและควบคุมทรัพยากรรวมทั้งตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ
 ที่มีผลกระทบต่อประชาชนท้องถิ่นเอง
- 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นของวัฏจักรของโครงการ (local participation in the project cycle) กล่าวคือ ให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของโครง
 การหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตั้งแต่การสำรวจข้อมูลเพื่อวางแผนโครงการ
 การดำเนินงานโครงการ และการติดตามประเมินผลโครงการ หากประชาชนในท้องถิ่นขาดความรู้
 ความสามารถในการประเมินเหล่านี้ การฝึกจัดการเสริมความรู้ให้กับคนในท้องถิ่นควรมีการดำเนินการ
- 4) การสร้างส่วนแบ่งให้กับประชาชน (creating stakeholders) เพื่อสร้างจิตสำนึก
 ของความเป็นเจ้าของ (sense of ownership) ในโครงการของประชาชนท้องถิ่น การสร้างส่วนแบ่ง

ให้กับประชาชนสามารถดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ เปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคลเข้ามาเป็นเจ้าของกิจการการท่องเที่ยว หรือให้เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

5) เชื่อมโยงผลกำไรไปสู่การอนุรักษ์ (linking benefits to conservation) โดยความเพียรพยายามให้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเป็นการจ้างงานในชุมชนและมีการกระจายรายได้ให้ทั่วถึง ซึ่งจะมีผลให้ประชาชนท้องถิ่นเหล่านี้ทุกคนเกิดการปกป้องและรักษาวัฒนธรรมของตน ซึ่งทุกคนจะถือว่าเป็นสินค้านำรายได้ และนำผลประโยชน์มาสู่ตน

6) การกระจายผลกำไร (distributing benefits) การออกแบบวางแผนการดำเนินงาน โครงการท่องเที่ยวควรระบุให้ชัดเจนว่าประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับผลประโยชน์อะไร ผลประโยชน์จะกระจายไปทั่วทุกคนอย่างไร และเป็นระยะเวลานานเท่าใด เป็นต้น

7) การระบุผู้นำท้องถิ่น (identifying community leaders) การทำงานในชุมชนนั้น สิ่งแรกหรือประเด็นแรกที่ต้องกระทำคือการค้นหาผู้นำท้องถิ่น เนื่องจากผู้นำท้องถิ่นจะเป็น ผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือให้การจัดการประชุมชี้แจง และทำความเข้าใจกับชุมชนในเบื้องต้น ผู้นำในท้องถิ่นในที่นี้อาจเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ และไม่ใช่ว่าทางการ เช่น ครู เกษตรตำบล ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำทางความคิด (opinion leaders) เป็นต้น

8) การนำการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชนโดยอาศัยผู้นำการเปลี่ยนแปลงองค์กร (bring about change : agents and institution) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงนับได้ว่าเป็นบุคคลภายนอกชุมชนที่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ครู พัฒนาการ องค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เอกชน หรือกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว ซึ่งมีความสนใจในการสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น การนำเปลี่ยนแนวความคิด (ideas) เทคโนโลยี (technologies) หรือกิจกรรมใหม่ ๆ (new activities) เข้าสู่ชุมชนท้องถิ่นนั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถเป็นผู้นำสิ่งเหล่านี้เข้าไปชุมชนได้เร็วกว่าวิธีอื่น ๆ

9) การดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมใด ๆ ต้องทำความเข้าใจกับพื้นที่นั้น ๆ เป็นอย่างดี (understanding site specific conditions) เนื่องจากไม่มีรูปแบบของการมีส่วนร่วม และรูปแบบของการพัฒนาใด ๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้ทุกสถานการณ์ ลักษณะทางเศรษฐกิจของพื้นที่ ลักษณะทางเศรษฐกิจของประชาชน และทรัพยากร ข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาถ่วงน้ำหนักในการออกแบบวางแผนโครงการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการออกแบบวางแผนโครงการนั้นควรเป็นการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (participatory planning) โดยให้เกิดลักษณะการระบุและอธิบายปัญหา วิเคราะห์เหตุปัญห และจัดอันดับความสำคัญ และกำหนดแนวทางแก้ไขและเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักพัฒนาผู้นำท้องถิ่น

ผู้ประกอบการและตัวแทนประชาชนท้องถิ่น ซึ่งควรเป็นลักษณะการระดมความคิด สำหรับเทคนิค และกระบวนการดำเนินการประชุมวางแผนนั้น ควรใช้เทคนิค AIC ซึ่งมีกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ (1) Appreciation คือ การให้ทุกคนให้การยอมรับและชื่นชม คนอื่นโดยไม่รู้สึกล้อดด้านและ เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงออกด้วยข้อเขียนหรือคำพูด จากการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและ ภาพอนาคตของชุมชนที่คาดหวัง (2) Influence คือ การให้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของแต่ละคนมา ร่วมกันกำหนดวิธีการสำคัญที่จะบรรลุวิสัยทัศน์ร่วม (shared vision) (3) Control คือ การนำวิธีการ สำคัญมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ (action plan) ซึ่งจะทำให้สมาชิกทุกคนร่วมมือร่วมใจกัน ปฏิบัติงาน เนื่องจากทุกคนได้กำหนดข้อผูกมัด (commitment) ให้ตนเองในแผนปฏิบัติงานแล้ว

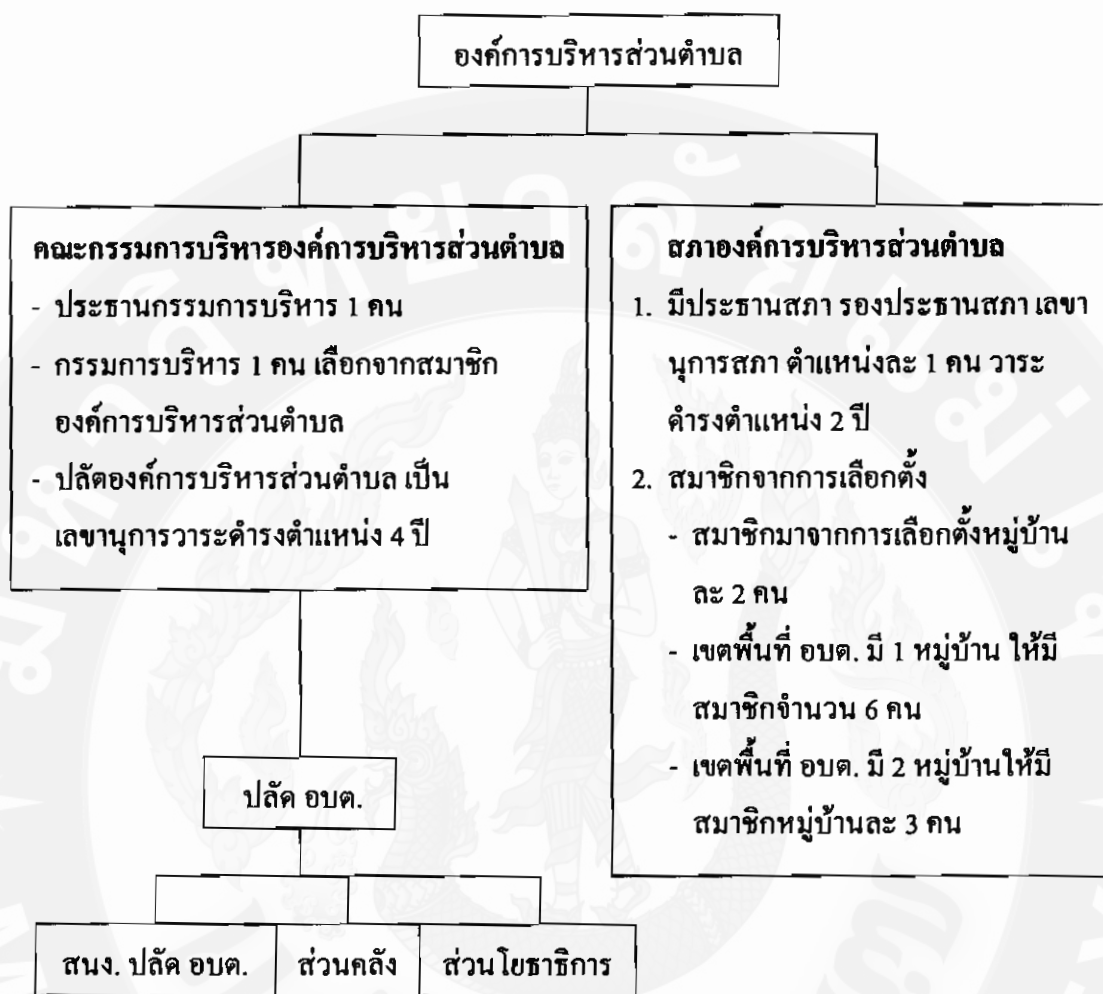
10) การติดตามและประเมินผลความก้าวหน้า (monitoring and evaluation progress) การดำเนินโครงการจำเป็นต้องมีการติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้น มาใช้ในการตัดสินใจปรับเปลี่ยนยุทธวิธีและการดำเนินงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ ที่อาจเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนั้นกิจกรรมบางกิจกรรมยังที่ดำเนินการยังไม่แล้วเสร็จเกิดผลกระทบ ต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม หรือเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในประเด็นใดบ้าง เพื่อนำข้อมูลข่าวสารเหล่านี้มาใช้ในการวางแผนปรับปรุงหรือการปรับเปลี่ยนโครงการต่อไป

พันธกิจขององค์การบริหารส่วนตำบล

สภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบัน ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภา ตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งประกาศในพระราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่ม 111 ตอนที่ 53 ก. ลงวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2537 และผลของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินอย่างขนานใหญ่อันเนื่องมาจากการกระจายอำนาจจากรัฐบาลลงสู่ประชาชนในระดับตำบลครั้งประวัติศาสตร์ ถึงแม้ว่าสภาพตำบล ยังไม่มีฐานะเป็นหน่วยงานปกครองท้องถิ่น แต่เนื่องจากสภาพตำบลมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิด กับองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งการจัดระเบียบบริหารงานในตำบลได้เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติ ลักษณะการปกครองท้องถิ่นพุทธศักราช 2475 ซึ่งกำหนดให้หลายบ้านรวมกันขึ้นเป็นหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลและหมู่บ้านหลายหมู่บ้านรวมกันขึ้นเป็นตำบล มีกำนันเป็นผู้ดูแล โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะมีภารกิจที่ช่วยเหลือทางการในการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486 และพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510 ให้มีคณะกรรมการตำบลขึ้น คณะหนึ่งประกอบไปด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และครูประชาบาล

เจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เมื่อพิจารณาจากมูลเหตุการจัดตั้งเพื่อแก้ปัญหาด้านประสิทธิภาพของสภาตำบลตามกฎหมายเดิมและเป็นการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลและกระแสโลกาภิวัตน์ จะเห็นได้ว่ามีเจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อกระจายอำนาจในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในตำบลและสนองตอบความต้องการของประชาชนให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล อำนาจขององค์การบริหารส่วนตำบลเกิดขึ้นอย่างมีขอบเขตและข้อบังคับตามที่ “รัฐ” กำหนดด้วยมิใช่เป็นอำนาจโดยอิสระแต่ประการใด เพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่นได้มีโอกาสปกครองตนเองและรัฐบาลได้มอบให้ทำหน้าที่และกิจกรรมเพื่อการพัฒนาและบริหารตามสมควร รัฐบาลได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีรายได้หลายทางซึ่งรวมทั้งเงินอุดหนุนเพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีทรัพยากรทางการบริหารอย่างเพียงพอ และเพื่อเสริมสร้างแนวคิดประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมีกระบวนการที่สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลอย่างกว้างขวางโดยการเสนอปัญหาและคำแนะนำต่าง ๆ รวมถึงการตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วย (กองราชการส่วนตำบล, 2539: 43)

โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลเกิดขึ้นจากการเสนอแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542) เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวดว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น ทำให้โครงสร้างของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเปลี่ยนแปลงไปดังนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2543: 170) โครงสร้างสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมาชิกหมู่บ้านละ 2 คน องค์การบริหารส่วนตำบลใดมี 1 หมู่บ้าน ให้มีสมาชิก 6 คน องค์การบริหารส่วนตำบลใดมี 2 หมู่บ้าน ให้มีสมาชิกได้หมู่บ้านละ 3 คน ดังแสดงในภาพ 3

ภาพ 3 โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและ

องค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

ที่มา: กองราชการส่วนตำบล (2539: 2)

จากโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 นั้น สามารถจัดกระบวนการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลได้ดังนี้ (www.tumbon.com)

กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการพัฒนาตำบล
งบประมาณรายจ่ายประจำปี ขอบบังคับ อบต. ปลัดอบต.

คณะกรรมการบริหาร อบต. (เลือกโดยสมาชิกสภา อบต.) พนักงานส่วนตำบล

สมาชิกสภา อบต. (เลือกโดยประชาชน) นำนโยบาย แผน โครงการ
ไปสู่ปฏิบัติ

สำหรับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบล
และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ได้กำหนดไว้หลายมาตรา แต่การนำเสนอในครั้งนี้
ขอเสนอบางมาตราที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยในครั้งนี้ซึ่งได้แก่

มาตรา 66: องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งใน
ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

มาตรา 67 ภายใต้งบประมาณแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำ
ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดังต่อไปนี้

1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและ
สิ่งปฏิกูล

3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ

4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ

7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดี
ของท้องถิ่น

9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือ
บุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

มาตรา 68: ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดังต่อไปนี้

- 1) ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- 2) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 3) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- 4) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวน

สาธารณะ

- 5) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- 6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- 7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- 8) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- 9) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 10) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- 11) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- 12) การท่องเที่ยว
- 13) การผังเมือง

ลักษณะทางกายภาพและประวัติศาสตร์ของเวียงกุมกาม

ความหมายของเวียงกุมกามดูเหมือนเป็นที่สงสัยกันทั่วไปว่าหมายถึงอะไร มีผู้ให้คำนิยามว่ากุมกาม น่าจะหมายถึง รักษาบ้านเมือง นอกจากนั้นวิจิตร ขอดสุวรรณ อ้างใน สรสวัสดิ์ อ่องสกุล (2546: 27) ได้ให้ความหมายของคำว่ากุมกามว่า หมายถึง ปกป้องบ้านเมือง กุมกาม (ทุกคาม) คำว่า กาม มาจากคำว่า คามที่แปลว่าบ้านเมือง พญามังรายเป็นไทลื้อออกเสียดคามเป็น กาม

สรสวัสดิ์ อ่องสกุล (2546: 27 – 28) กล่าวถึงลักษณะภูมิประเทศบริเวณที่ตั้งของเวียงกุมกามไว้ว่า มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบจนถึงเกือบราบ ความลาดเอียงประมาณ 0 – 1 เปอร์เซ็นต์ พื้นที่ราบช่วงนี้จะกว้างขวางและเป็นที่ราบลุ่มตื้นน้ำท่วมถึง พื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากเป็นที่ราบดินตะกอนทับถม เนื้อดินจึงเป็นดินร่วนถึงดินร่วนเหนียวปนทราย มีแหล่งน้ำสำคัญตามธรรมชาติคือแม่น้ำปิงไหลผ่านบริเวณที่ราบ จึงมีการตั้งถิ่นฐานกันมาแต่โบราณ จากการสำรวจชุมชนบริเวณเวียงกุมกามและบริเวณใกล้เคียง พบการตั้งหมู่บ้านเรียงรายไปตาม

ร่องรอยทางน้ำเก่า (แม่น้ำปิง) โดยบ้านเรือนจะสร้างในที่สูงคือ บริเวณของลานตะพักลำน้ำ ลักษณะดังกล่าวเป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวชายของแม่น้ำ วัดและชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิงในอดีต ได้แก่ วัดศรีบุญเรือง วัดเสาหิน บ้านสันคือ วัดพระนอนหนองผึ่ง วัดกองทราย วัดกู่เสือ วัดปากกอง เป็นต้น และชุมชนดังกล่าวจะตั้งอยู่ริมถนนเชียงใหม่ – ลำพูน (สายเก่า) นอกจากนั้น จากการสำรวจชุมชนใต้เวียงกุมกามได้พบการตั้งหมู่บ้านตามร่องน้ำเก่า ซึ่งเป็นที่แยกจากแม่น้ำปิง ในลักษณะแม่น้ำประสานสาย ลักษณะการตั้งหมู่บ้านจะตั้งตามแนวเหนือ – ใต้ สายหนึ่งจากบ้าน ลุ่ม บ้านปิ่นเจียง บ้านหนองแฝก บ้านสันป่าสัก บ้านหนองสีแจ่ง ชุมชนดังกล่าวตั้งอยู่ลึกเข้าไป จากถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนประมาณ 2-3 กิโลเมตร โดยมีทางแคบๆ เชื่อมต่อกัน ตลอดการ ศึกษาสำรวจชุมชนดังกล่าว สิ่งที่พบอยู่เสมอคือ ซากโบราณสถาน ซึ่งบางแห่งเหลือเพียงกองอิฐ เท่านั้น ร่องรอยของหลักฐานทางวัตถุได้แสดงถึงความสืบเนื่องของชุมชนที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่ โบราณจนถึงปัจจุบัน เวียงกุมกามสร้างขึ้นบนพื้นฐานของวัฒนธรรมหริภุญไชย สภาวะแวดล้อม ทางสังคมและวัฒนธรรมหริภุญไชยย่อมมีอิทธิพลต่อการก่อรูปของเวียงกุมกาม จากการศึกษาพบว่า รูปแบบของเวียงกุมกามได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมของหริภุญไชยดังเช่นการเลือกทำเลที่ตั้ง เวียงกุมกามก็เลือกสร้างบนบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงริมแม่น้ำปิง (ปิงท่า) อันเป็นลักษณะเด่นของ การเลือกที่สร้างเวียงตามแนวคิดของวัฒนธรรมหริภุญไชย หากพิจารณาถึงแนวคิดตามจารีตของ ชาวไทยขวนแล้ว จะพบว่าเลือกสร้างเวียงที่เชิงเขา ด้านฝั่งเมืองกุมกามเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขณะที่ชาวไทยขวน (ก่อนยึดครองหริภุญไชย) จะสร้างเวียงไปตามลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งไม่เป็น รูปทรงเรขาคณิต และปัจจุบันยังสร้างปรากฏแนวกำแพงเมืองและคูเมืองบางตอน มีขนาดกว้าง ประมาณ 600 เมตร ยาวประมาณ 850 เมตร มีโบราณสถานกระจัดกระจาย ทั้งนอกเมืองและใน เมืองอีกประมาณ 27 แห่ง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2545: 4) กล่าวว่า หลักฐานเก่าแก่ ที่สุด ที่กล่าวถึงเวียงกุมกามคือ ศิลจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน เขียนในปี พ.ศ. 1913 เป็น อักษรไทยสุโขทัย คำว่า กุมกาม อยู่ในคำที่ 1 บรรทัดที่ 31 เขียน “กุมกาม” คำอ่านในปัจจุบันคือ กุมกาม หลักฐานจากโคลงนิราศหริภุญไชยฉบับประเสริฐ ณ นคร เขียน พ.ศ. 2060 เขียนว่า กุมกาม ดังโคลงบทที่ 44 มีความว่า

“ร้านึกหน้านองนาฏ	นงราม
เขียนจากเถิงกุมกาม	ก่อนแก้ว
บ่เห็นพะงางาม	เทาทะง่อง ดูเอ๋
เสียงต่ำกฮือแอ้ว	ไซ้อันอวรทรวง

การสร้างเวียงกุมกามนั้น ตามตำนานพื้นเมืองกล่าวว่า พญามังรายได้เลือกทำเลที่สร้างเมืองตามแนวคิดของวัฒนธรรมหริภุญไชยดั้งเดิมที่นิยมสร้างเมืองอยู่ริมน้ำ ยังพบผังเมืองกุมกามเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคั่นแนวกำแพงเมืองและคูเมืองบางตอน ที่วัดได้มีขนาดกว้าง 600 เมตร ยาวประมาณ 850 เมตร มีโบราณสถานกระจายทั้งนอกเมือง และในเมืองอีกประมาณ 27 แห่ง เวียงกุมกามด้านหนึ่งติดกับร่องรอยแม่น้ำปิงเดิม แม่น้ำปิงมีลักษณะเป็นแม่น้ำที่ไหลมาจากพื้นที่ราบแคบ ๆ ทางเหนือไหลลงสู่บริเวณที่ราบลุ่มกว้างขวางทางใต้ เนื่องจากพื้นดินตะกอนร่วน ทำให้แม่น้ำปิงกัดเซาะพื้นที่ได้ง่าย จนเกิดเป็นร่องน้ำขนาดเล็กหลายร่องน้ำ สายน้ำรวมกันเป็นแม่น้ำปิงอยู่ระยะหนึ่งแล้ว แล้วก็แยกออกเป็นสาย ๆ ออกไป มีลักษณะเป็นแม่น้ำประสานสาย (ขนิษฐา สุวรรณชาติ, 2545: 41 – 42)

ภายหลังจากที่พญามังราย ปฐมกษัตริย์แห่งแคว้นล้านนา ผู้สืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์ลาวจักรราช แห่งแคว้นเงินยาง (แอ่งที่ราบเชียงราย – เชียงแสน) สามารถแผ่ขยายขอบเขตดินแดน ลงมายึดครองเมืองหริภุญไชยได้ปี พ.ศ. 1824 แล้ว ก่อนที่จะได้ก่อตั้งสถาปนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นศูนย์กลางราชธานีของแคว้นล้านนานั้น ในระหว่าง พ.ศ. 1829 – 1839 พระองค์ทรงประทับอยู่ที่เวียงกุมกาม โดยโปรดให้ขุดคูเวียงทั้งสี่ด้าน สร้างวัดกู่คำ สะพานกุมกาม และพบหลักฐาน การก่อสร้างวัดอีกหลายแห่ง ระหว่างนี้ได้ยกทัพไปตีเมืองหงสาวดี และอังวะในเขตประเทศเมียนมาร์ ที่ได้รับพระราชทานพระธิดา และช่างฝีมือหลายหมู่เหล่าโดยโปรดให้ไปอยู่ในเมือง ต่าง ๆ พร้อมกับการอุปถัมภ์คำฐพระพุทธรูปเพื่อความร่วมมือเป็นสุขของอาณาจักรล้านนา และการติดต่อค้าขายกับดินแดนใกล้เคียง ออกกฎหมายแบบจารีตที่เรียกว่า มังรายศาสตร์ เพื่อปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินอย่างเสมอภาคเท่าเทียมตามสถานภาพของบุคคล ผู้คนพลเมืองประกอบสัมมาอาชีพและทำบุญสุนทาน เฉพาะอย่างยิ่งการทำเกษตรกรรมทอผ้าแบบเหมืองฝาย และสร้างสรรค์งานการก่อสร้างที่เป็นวัดในพระพุทธศาสนา จำนวนกว่า 25 แห่ง เหล่านี้ย่อมเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงถึงความมั่งคั่งสมบูรณ์ของเวียงกุมกามในอดีตได้เป็นอย่างดี เวียงกุมกามเป็นเมืองที่พญามังราย กษัตริย์แห่งโยนกนครได้สถาปนาเมืองหลวงแห่งแรกของล้านนา แต่เวียงกุมกามก็เป็นเมืองหลวงได้ไม่นาน เพราะประสบปัญหาน้ำท่วมอยู่เสมอ พญามังรายจึงโปรดให้ตั้งเมืองใหม่บริเวณเชิงคอกยสุเทพกับแม่น้ำปิง มีลักษณะพื้นที่ลาดเทจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกแทน ในปี พ.ศ. 1893 มีชื่อว่า “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” เวียงกุมกามจึงมีความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่านป้องกันข้าศึกที่จะเข้ามาตีเมืองเชียงใหม่ หลังจากนั้นเวียงกุมกามก็ลดความสำคัญลงไป ดังปรากฏหลักฐานในรัชสมัยพญาติโลกราชว่า เวียงกุมกามมีบทบาทเป็นเพียงพืชนาหนึ่งเท่านั้น โดยมีหมื่นกุมกามเป็นผู้ปกครองต่อมาเมื่อพม่าเข้ามามีอิทธิพลครอบงำล้านนาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2101 (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2545: 13)

ในราวปี พ.ศ. 2101-2317 พม่าเข้ามามีอิทธิพลและปกครองเวียงกุมกามได้เกิดน้ำท่วม อย่างรุนแรงเป็นภัยธรรมชาติที่ทำลายเวียงกุมกามให้สลายตัวลง เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เวียงกุมกามได้รับความเสียหายเป็นอันมาก เพราะหลักฐานการขุดแต่งวัดร้างในเวียงกุมกามของหน่วยศิลปากรที่4 พบซากวัดจมอยู่ใต้ดิน ตะกอนที่แม่น้ำพัดพา ระดับพื้นดินเดิมของวัดอยู่ต่ำกว่าพื้นดินในปัจจุบันประมาณ 1.50 – 1.80 เมตร สภาพวัดที่อยู่ลึกลงไปจากพื้นดินปัจจุบันมาก เวียงกุมกามจึงได้ชื่อว่า “เมืองใต้ดิน” ความเสียหายที่เกิดขึ้นทำให้ยากที่จะฟื้นฟูเวียงกุมกามให้สู่สภาพเดิม เวียงกุมกามจึงถูกปล่อยให้ทิ้งร้างไป ประกอบกับในช่วงนี้น้ำท่วมใหญ่อยู่ในสมัยพม่าปกครอง สภาพบ้านเมืองมีความแตกแยกทางการเมือง จึงไม่มีเวลาทำนุบำรุงเวียงกุมกาม และแม้แต่ตำนานเมืองเชียงใหม่นั้นก็ไม่มีบันทึกเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่เวียงกุมกาม ทิศทางของกระแสน้ำที่ไหลทะลักเข้าเวียงกุมกามมาจากทิศเหนือและทิศตะวันตกเฉียงเหนือ โดยไหลเข้ามาในแนวระหว่างวัดอู่ค่างและวัดปู่เคี้ย ทำให้บริเวณวัดดังกล่าวถูกดินตะกอนที่น้ำพัดพามาจนฝังลึกมากกว่าบริเวณอื่น สาเหตุจากน้ำท่วมเวียงกุมกามอย่างรุนแรงทำให้น้ำเปลี่ยนแปลงร่องน้ำจากเดิมแม่น้ำปิงเคยไหลไปด้านทิศตะวันออกของเวียงกุมกามกลับเปลี่ยนมาไหลทางทิศตะวันตกของเวียงกุมกาม ซึ่งเป็นแนวของแม่น้ำปิงในปัจจุบัน แม่น้ำปิงจึงไม่ไหลผ่านเวียงกุมกามและเวียงลำพูน ซึ่งในอดีตแม่น้ำปิงไหลผ่านเวียงเชียงใหม่ เวียงกุมกามและเวียงลำพูน ทั้งสามเวียงจะอยู่ด้านตะวันตกของแม่น้ำปิง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2545: 13-14)

จนเมื่อ พ.ศ. 1893 พญามังรายได้ย้ายไปก่อตั้งสถาปนาเมืองเชียงใหม่นั้น และใช้เป็นศูนย์กลางของแคว้นล้านนาต่อมานั้น เวียงกุมกามในระยะสมัยล้านนาก็ปรากฏความเป็นเมืองบริวารสำคัญ ที่ตั้งอยู่ในเขตตอนใต้ใกล้เคียงกับเมืองเชียงใหม่นั้นเสมอมา คราวหนึ่งเมื่อพญามังรายประชวรก็ได้เสด็จมาประทับอยู่ที่เวียงกุมกามนี้อีกระยะหนึ่ง เช่นเดียวกับกรณีของท้าวขี้กุมกามและตำแหน่งหมื่นกุมกาม รวมถึงได้ปรากฏหลักฐานจากรูปแบบศิลปสถาปัตยกรรมของวัดต่าง ๆ ในระยะหลัง โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลของพญาธิโลกราช (พ.ศ. 1985-2031) และพระเมือง (พ.ศ. 2039-2068) เหล่านี้ล้วนแสดงถึงความเป็นชุมชนหรือเมือง ที่ไม่ได้ร้างผู้คนเรื่อยมาตลอดสมัยประวัติศาสตร์ของล้านนา จนกระทั่งเมื่อสายน้ำปิงได้เปลี่ยนเส้นทางการไหล จากที่เคยผ่านแนวด้านเหนือของเวียงกุมกามมาเป็นแนวด้านตะวันตกในปัจจุบัน ซึ่งจากการขุดตรวจและวิเคราะห์ของนักธรณีวิทยา ได้ประมาณยุคสมัยกันว่าอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 22 ในระยะที่พม่าปกครองเมืองเชียงใหม่นั้น โดยระยะก่อนหน้านั้น ได้เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในเขตเวียงกุมกามแล้วหลายระลอก ทำให้ตั้งแต่ระยะนี้เป็นต้นมา ชุมชนเขตเวียงกุมกามค่อย ๆ เริ่มร้างลงไป วัดวาอารามต่าง ๆ ถูกทิ้งร้างมีตะกอน และดินทับถม ในระดับเฉลี่ย 1-2 เมตร และปรากฏหลักฐานชื่อชุมชนในเขตนี้ในระยะสมัยกรุงธนบุรีว่า ท่าวังตาล อันหมายถึงชุมชนที่ตั้งบ้านเรือน และทำมาหา

กินในเขตฝั่งตะวันออกใกล้กับแม่น้ำปิง ขณะเดียวกันพื้นที่เขตเวียงกุมกามเดิมใช้เป็นพื้นที่การเกษตร ทำไร่ ทำนา ปลูกพืชผักผลไม้ต่าง ๆ โดยเฉพาะสวนลำไย และเริ่มมีบ้านเรือนขยายตัวออกไปอยู่อาศัยกันภายหลัง ตั้งแต่คราวที่พระเจ้ากาวิละใช้นโยบายเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง เรื่อยมา (สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6, 2545: 1-2)

เวียงกุมกามล่มสลายลงเพราะถูกน้ำท่วมครั้งใหญ่เมื่อครั้งตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า (พ.ศ. 2101-2317) และทำให้เวียงกุมกามถูกฝังจมอยู่ใต้ตะกอนดินจนยากที่จะฟื้นฟูประกอบกับอุทกภัยครั้งนั้นแม่น้ำปิงได้เปลี่ยนร่องน้ำไม่ไหลผ่านเวียงกุมกามดังเคย เวียงกุมกามจึงถูกทิ้งร้างอยู่ใต้ตะกอนดินมานานับร้อย ๆ ปี และชื่อของเวียงกุมกามก็ได้เลือนหายไปจากประวัติศาสตร์ จนเชื่อกันว่าเวียงกุมกามเป็นเพียงเมืองในตำนาน (นิรันดร์, 2545: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ข้อสังเกตจากการเลือกสถานที่สร้างเมืองหลวง (ทั้งกุมกามและเชียงใหม่) พญามังรายจะเลือกสร้างในเขตแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน โดยไม่กลับไปสร้างเมืองหลวงในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำกกซึ่งอยู่ทางตอนบน ทั้งนี้คงเพราะแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน มีทำเลที่ตั้งเหมาะสมต่อการเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนามากกว่าเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำกก กล่าวคือ เขตแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูนเป็นบริเวณที่ราบลุ่ม แม่น้ำที่มีที่ราบติดต่อกันไปเป็นผืนใหญ่ที่สุดในภาคเหนือจะสามารถปลูกข้าวได้อย่างกว้างขวางและยังสามารถทำการค้ากับเมืองทางใต้ได้อย่างสะดวก นอกจากนั้นตำแหน่งที่ตั้งเมืองหลวงก็จะอยู่เหนือหรืออยู่ใต้อันนา (ดังตำแหน่งของเมืองกุมกามและเชียงใหม่) ซึ่งสะท้อนความคิดของพญามังรายที่จะไม่ขยายอำนาจลงมาทางใต้อีกต่อไปและทรงพอใจในเขตที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน โดยเฉพาะตรงบริเวณเหนือเมืองหรืออยู่ใต้อันนา เวียงกุมกามมีความผูกพันกับแม่น้ำปิงอย่างยิ่ง เรียกได้ว่าความเจริญรุ่งเรืองและความเสื่อมสลายของเวียงกุมกามล้วนเป็นผลมาจากแม่น้ำปิง ในตอนแรกนั้น แม่น้ำปิงมีทำเลเหมาะสมต่อการเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนาคนั้น เนื่องจากเป็นบริเวณพื้นที่ราบติดต่อกันไปเป็นผืนใหญ่ สามารถทำการเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกข้าวได้งอกงามอย่างดี และยังเป็นเส้นทางค้าขายทางน้ำ สะดวกทั้งเมืองที่อยู่ทางตอนเหนือ และเมืองที่อยู่ทางตอนใต้ ในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ยังกล่าวถึงเรือสินค้ามากแห่งมาค้าขายที่กาต (ตลาด) กุมกามเป็นจำนวนมาก ทำให้เรือล่นชนกันทุกวัน ซึ่งแสดงว่าเวียงกุมกามเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในสมัยนั้น (ขนิษฐา สุวรรณชาติ, 2545: 41-42)

เนื่องจากที่ตั้งของเวียงกุมกามมีความสำคัญมาก จึงต้องอาศัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของสังคมและเมืองขนาดใหญ่ โดยเฉพาะที่ตั้งเวียงที่มีฐานะเป็นเมืองหลวง ย่อมจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม การเลือกที่ตั้งเวียงกุมกามก็คงจะมีการพิจารณาถึงความเหมาะสมแล้ว เป็นไปได้ว่าเมื่อแรกสร้างเวียงกุมกามยังไม่ทราบว่าเป็นที่ราบลุ่ม

ต่ำมาก จนเกิดเป็นปัญหาภายหลัง หากยกเว้นประเด็นจุดอ่อนด้านสภาพพื้นที่ต่ำแล้วนับว่า เวียงกุมกาม ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม กล่าวคือ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2545: 11-13)

ประการแรก ในด้านการคมนาคม เวียงกุมกามสร้างริมแม่น้ำปิง การคมนาคมจึงสะดวก สามารถใช้แม่น้ำปิงเป็นเส้นทางติดต่อกับเมืองต่าง ๆ ได้ ทั้งเมืองที่อยู่ทางตอนเหนือและเมืองที่อยู่ทางตอนใต้ เวียงกุมกามมีโอกาสพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางทางการค้าแลกเปลี่ยนได้ ดังพบในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ที่กล่าวถึงเรือค้าขายที่มาจากที่ต่าง ๆ เข้ามาค้าขายที่ภาคกุมกาม (ตลาดของเวียงกุมกาม) เป็นจำนวนมากทำให้เรือชนกันล่มทุกวัน ซึ่งแสดงว่าเวียงกุมกามเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในขณะนั้น สภาพเวียงกุมกามจึงเกิดขึ้นในตำแหน่งที่สะดวกต่อการคมนาคม ดังที่กล่าวข้างต้นว่าก่อนสร้างเวียงกุมกามชุมชนแห่งนี้เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมน้ำมาก่อน ลักษณะเช่นนี้สามารถพัฒนาขยายตัวให้เป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ได้ในเวลาต่อมา การคมนาคมที่สะดวกคงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเวียงกุมกาม

ประการที่สอง เป็นแหล่งเกษตรกรรม เวียงกุมกามตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีดินอุดมสมบูรณ์และกว้างขวาง สามารถพัฒนาทุ่งเกษตรกรรมรอบ ๆ ตัวเมืองขึ้นได้ดีและบริเวณดังกล่าวยังมีแม่น้ำปิงไหลผ่านในลักษณะประธานสาย การมีแหล่งน้ำธรรมชาติจำนวนมากทำให้การเพาะปลูกได้ผลดี บริเวณเวียงกุมกามและบริเวณใกล้เคียงไม่มีปัญหาการขาดแคลนน้ำ ดังตัวอย่างการขุดเมืองฮ้ายฟ้า เพื่อแก้ไขการขาดแคลนน้ำจนทำนาไม่ได้ผลก็อยู่ที่เขตอำเภอสันทราย การที่หลักฐานนี้ไม่กล่าวถึงเขตเวียงกุมกาม ทำให้เข้าใจว่าเขตเวียงกุมกามน่าจะเป็นแหล่งที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์มาช้านาน และความอุดมสมบูรณ์ของเวียงกุมกามได้พัฒนาระบบเหมืองฝายเพื่อนำน้ำไปใช้ในการเพาะปลูก จึงกล่าวได้ว่าการสร้างฝายและชุมชนหัวฝายและลักษณะการทำฝายพื้นเมืองมีสืบต่อกันมาช้านานแล้ว ดังนั้นในเขตเวียงกุมกาม อำเภอสารภีจึงมีฐานะเป็นศูนย์กลางทางเกษตรกรรมที่สำคัญมาช้านาน แม้ในปัจจุบันนี้อำเภอสารภียังเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่

ประการที่สาม เวียงกุมกามตั้งอยู่ก่อนข้างกลางอาณาจักรล้านนา จึงเป็นตำแหน่งที่เหมาะสมกับการเป็นศูนย์กลางของการควบคุมหัวเมืองต่าง ๆ จากลักษณะทางกายภาพได้แบ่งดินแดนล้านนาออกเป็น 2 เขต คือ เขตทางตอนบนในที่ราบลุ่มแม่น้ำกกซึ่งรวมตัวเป็นแคว้นโยนก มีเชียงรายเป็นเมืองสำคัญ กับเขตทางตอนล่างในแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูนคือแคว้นหริภุญไชยเดิม ซึ่งทั้งสองเขตถูกคั่นด้วยภูเขาผีปันน้ำตะวันตก นับเป็นปัญหาของการรวมตัวให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2527 เมื่อหน่วยศิลปากรที่ 4 ได้ขุดแต่งวิหารกานโถม ณ วัดช้างค้ำ ซึ่งเป็นโบราณสถานสำคัญแห่งหนึ่งในเวียงกุมกาม ทำให้เรื่องราวของ “เมืองในตำนาน” แห่งนี้ปรากฏเป็นเรื่องจริงขึ้น และจากการศึกษาค้นคว้าของนักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ทำให้เชื่อได้แน่นอนว่า โบราณสถานในเขตท้องที่หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี ซึ่งห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เพียง 5 กิโลเมตรนั้นก็คือ “เวียงกุมกาม” หรือ “เวียงเก่า” ก่อนที่จะมี “เวียงเชียงใหม่” และการล่มสลายไปเพราะอุทกภัยครั้งใหญ่ จนกลายเป็นเมืองได้พิภพ ก่อนที่อาณาจักรล้านนาจะล่มสลายทำให้โบราณสถานในเวียงกุมกาม มีความสมบูรณ์ และเป็นแหล่งความรู้ในการศึกษาแบบแผนของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ตลอดจนวัฒนธรรมล้านนาบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นรากฐานในการศึกษาที่สำคัญของวัฒนธรรมล้านนาในยุคต่อ ๆ มา (นิรันดร์, 2545: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 (2545: 1-2) กล่าวถึงเวียงกุมกามว่า บริเวณพื้นที่ระหว่างแนวแม่น้ำปิงสายเดิมกับแนวแม่น้ำปิงสายปัจจุบัน ในเขตท้องที่ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี ติดต่อกับอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเขตชุมชนโบราณที่เรียกกันว่าเวียงกุมกาม ที่ปรากฏหลักฐานทั้งทางด้านเอกสารตำนาน พงศาวดาร และหลักฐานด้านโบราณวัตถุสถาน ซึ่งชี้ชัดว่าการตั้งถิ่นฐานชุมชนอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ตั้งแต่ระยะก่อนสมัยล้านนาหรือก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 โดยเฉพาะหลักฐานจากการขุดแต่งและขุดค้นทางโบราณคดีที่วัดช้างค้ำ (การโถมกามภิรมย์) ในบริเวณสนามหน้าโรงเรียนวัดช้างค้ำ (เดิม) ที่พบซากฐานวิหารโบราณ และมณฑลหันหน้าไปทางทิศตะวันตกในระดับต่ำกว่าพื้นดินปัจจุบันเฉลี่ย 1.20 เมตร รวมถึงหลักฐานโบราณวัตถุประเภทจารึก พระพิมพ์ พระพุทธรูป เศษภาชนะดินเผา ฯลฯ ที่เป็นรูปแบบของแคว้นหริภุญไชย อันแสดงถึงความเป็นชุมชนชายขอบ (Peripheral) ของแคว้นหริภุญไชยระยะนั้น ปัจจุบันเวียงกุมกามได้กลายสภาพเป็นชุมชนในระดับตำบลที่มีผู้คนชาวบ้านอาศัยอยู่ในบ้านเรือนแบบท้องถิ่นนิยม และคนที่ย้ายมาใหม่อาศัยอยู่ในบ้านจัดสรร แวดล้อมด้วยที่นาและสวนลำไย ที่มีโบราณสถานวัดร้างกระจายอยู่ทั่วไปทั้งในเขตโฉนดที่ดินของราษฎรบริเวณบ้าน เรือกสวนไร่นา เฉพาะบางแห่งเป็นส่วนน้อยที่ได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ แต่ส่วนใหญ่ยังคงถูกขุดทำลาย หากพระเครื่องและพระพิมพ์ต่าง ๆ แม้ว่าทางราชการจะได้จัดสรรงบประมาณมาดำเนินการขุดแต่งบูรณะวัดร้างเหล่านี้กันอยู่เสมอ ๆ แต่ไม่ได้วางแผนเตรียมการด้านชุมชน และจัดสภาพแวดล้อมอย่างดี โดยเอื้อประโยชน์ทั้งการศึกษาด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และคุณภาพชีวิต-เศรษฐกิจของคนในชุมชน รวมถึงระบบงานการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทางด้านโบราณสถาน ที่มีความสนใจทางด้านพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานทางประวัติศาสตร์ และศิลปะสถาปัตยกรรมต่าง ๆ

เฉพาะอย่างยิ่ง ควรเร่งการจัดการปรับปรุงแก้ไขสภาพภูมิทัศน์ของเมือง การจัดทำป้ายบอกทาง เส้นทางเข้าชมโบราณสถาน สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ที่จอดรถ ม้านั่ง ถึงขยะ พนักงานนำชม ป้ายประวัติ ฯลฯ เป็นต้น ประการสำคัญควรทำความเข้าใจกับชุมชนในพื้นที่ ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถาน และพัฒนาภูมิทัศน์แวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยรอบ โบราณสถาน อีกทั้งการควบคุมสิ่งก่อสร้างในเขตโบราณสถาน และเขตชุมชนใกล้เคียงกัน อย่างได้ผลดี เพื่อคงหลักฐานทางโบราณคดีในพื้นที่ให้อยู่เป็นความภูมิใจของท้องถิ่น และของประเทศชาติสืบไป (สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6, 2545: 2)

วิธีการวัดความรู้ความสามารถ

ความรู้ (Knowledge) เป็นความสามารถในการระลึกนึกออกสิ่งใดที่ได้เรียนรู้มาแล้ว คือความจำนั่นเอง ยังแบ่งย่อยอีกตามลำดับดังนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2527: 42-43)

ความรู้ด้านเนื้อหา (knowledge of specifics) เป็นความสามารถในการจดจำเนื้อหา ของสิ่งที่เรียนมาหรือประสบพบมา แบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ

1. ความรู้เกี่ยวกับศัพท์และนิยาม (knowledge of terminology) ความรู้ความจำด้าน นี้เป็นสัญลักษณ์ ศัพท์ นิยาม ที่ตกลงกันไว้เพื่อใช้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อเป็นความหมายที่สะดวก
2. ความรู้เกี่ยวกับความจริง (knowledge of specific facts) เป็นความสามารถ ในการจดจำสิ่งที่เป็นความจริงที่เรียนรู้มา ความจริงในที่นี้เป็นลักษณะ วันที่ เดือน ปี สถานที่ บุคคล เหตุการณ์ ฯลฯ ที่เกิดขึ้นเป็นจริงมาแล้ว

ความสามารถ หมายถึง เก่ง เชี่ยวชาญ สันทัด หรือทำได้ดี ดังนั้น ความสามารถ จึงหมายถึง ความเก่ง ความเชี่ยวชาญ ความสันทัด หรือทำได้ดี ความสามารถเกิดขึ้นได้ ใน 2 ลักษณะคือ ความสามารถโดยธรรมชาติ (native capacity) และความสามารถในการปฏิบัติ (performance) ซึ่งความสามารถในธรรมชาตินั้นเราไม่สามารถทดสอบได้โดยตรงจาก แบบสอบถามสถิติปัญหา แต่ความสามารถในการปฏิบัติอาจทดสอบและวัดได้ (นำโชค ศิลกุล, 2540: 14 อ้างใน อัครนิศย์ ศรีสุวรรณ, 2544: 45)

เนื่องจากไม่มีงานที่เกี่ยวข้องกับการวัดความรู้ความสามารถโดยตรง ดังนั้นผู้วิจัยจึง นำแนวคิดเรื่องการวัดผลมาปรับใช้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การวัดผล หมายถึง การรวบรวมและเรียงลำดับข้อมูล ข้อความ หรือข่าวสารอย่างเป็นระบบ ในความหมายนี้การวัดผลจึงมีความหมายรวมทั้งกระบวนการ (process) ของการรวบรวม และการจัดเรียงลำดับข้อมูล และผล (result) ของกระบวนการนี้ ด้วยเหตุนี้การวัดผล

จึงมีความหมายกว้างขวาง มีความหมายรวมถึงหน่วยของการวัด เครื่องมือที่ใช้วัดและสิ่งที่ถูกวัด ด้วย (Fred M. Smith และ Sam Adams, อ้างในเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และเอนกกุล กริแสง 2522: 17-18)

ส่วน Robert L. Ebel, อ้างในเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และเอนกกุล กริแสง (2522: 17-18) ได้สรุปความหมายของการวัดผลว่า หมายถึง กระบวนการของการกำหนดจำนวนให้กับสมาชิกของสิ่งของหรือบุคคล เพื่อชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของคุณสมบัติที่จะวัดของสิ่งของหรือบุคคลนั้น ๆ นอกจากคุณสมบัติหรือคุณลักษณะของสิ่งของนั้นจะต้องวัดได้แล้ว การวัดผลยังมีความหมายรวมถึงการเปรียบเทียบคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะวัดกับมาตรฐานบางอย่างด้วย

การวัดผลเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการของการให้การศึกษา การวัดผลมิได้มีความหมายแต่เพียงว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่กระทำเป็นระยะ และช่วยให้ครูบอกได้ว่านักเรียนคนใดสอบได้หรือสอบตก หรือนักเรียนคนใดสอบได้เกรดอะไร แต่การวัดผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน เป็นกระบวนการที่ควบคู่ไปกับการศึกษาอบรมและการสร้างความเจริญงอกงามให้แก่ตัวบุคคล

วิธีการวัดผลการศึกษาอาจทำได้ดังนี้

1. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ (achievement tests) เป็นข้อสอบที่วัดผลที่ได้จากการอบรมสั่งสอนหรือวัดประสบการณ์ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์อาจแบ่งออกเป็นชนิดต่าง ๆ ดังนี้

ก. mastery test หมายถึงแบบทดสอบที่ตรวจสอบดูว่าผู้เรียนถูกควบคุมเนื้อหาวิชาที่เรียนแล้วได้มากน้อยเพียงใด

ข. survey test หมายถึง แบบทดสอบที่สำรวจพื้นฐานของความรู้โดยทั่วไปซึ่งกว้างขวางกว่า Mastery Test

ค. diagnostic test หมายถึง แบบทดสอบที่สำรวจดูข้อบกพร่อง และสาเหตุบกพร่องในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อครูจะได้ให้ความช่วยเหลือต่อไป

ง. speed test เป็นข้อสอบวัดความเร็วและความแม่นยำในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งมักจะใช้ ข้อสอบที่มีความยากง่ายหัดเทียบกันเป็นจำนวนมาก ๆ ให้ทำในเวลาอันจำกัด เพื่อสำรวจดูว่าใครจะทำได้ถูกต้องมากกว่ากัน

จ. power tests เป็นข้อสอบที่ใช้ตรวจสอบความสามารถของผู้เข้าสอบว่าแต่ละคนมีความสามารถในระดับใด ข้อสอบจึงเรียงจากง่ายไปหายาก และให้ยากขึ้นตามลำดับ ผู้สอบจะมีเวลาทำข้อสอบได้ครบทุกข้อ แต่ความแตกต่างจะขึ้นอยู่กับคะแนนที่ทำข้อสอบได้ถูกต้อง

2. รายงานด้วยตนเอง เป็นวิธีการวัดผลอย่างหนึ่งโดยให้เจ้าตัวบอกเล่าหรือแสดงให้ทราบ การรวบรวมข้อมูลก็อาจทำได้โดยวิธีสัมภาษณ์ หรือใช้แบบสอบถามก็ได้

ก. การสัมภาษณ์ เป็นการพบปะสนทนากันชนิดตัวต่อตัว การสัมภาษณ์แบ่งออกได้เป็น 2 แบบคือ

(1) ผู้สัมภาษณ์เตรียมคำถามไว้เป็นชุด เมื่อถามครบชุดแล้วก็อาจสรุปเรื่องราวได้ เป็นการสัมภาษณ์ที่เรียกว่า structured interview

(2) ผู้สัมภาษณ์ถามติดต่อกันเรื่อย ๆ โดยอาศัยคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นรากฐานสำหรับคำถามต่อไป วิธีการสัมภาษณ์แบบนี้เรียกว่า unstructured interview

ข. แบบสอบถาม อาจใช้เฉพาะแบบสอบถาม หรือจะใช้ประกอบกับการสัมภาษณ์ก็ได้ ข้อขัดข้องในการใช้แบบสอบถามคือ การเข้าใจภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม บางครั้งผู้ตอบอาจไม่เข้าใจคำถาม และนอกจากนี้ การใช้แบบสอบถามมักจะขาดความร่วมมือจากผู้ตอบ

ในงานของพวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543: 96-97) กล่าวว่า แบบทดสอบคือ ชุดของสิ่งเร้าที่นำไปใช้กระตุ้นบุคคลตอบสนองออกมา ชุดของสิ่งเร้านี้มักจะอยู่ในรูปของข้อคำถาม ซึ่งอาจให้เขียนตอบ ให้แสดงพฤติกรรม ให้พูดออกทางวาจา ก็ได้ ทำให้สามารถวัดได้ สังเกตได้ และนำไปสู่การแปลความหมายได้ แบบทดสอบนี้สามารถใช้ได้กับข้อมูลทางพุทธิปัญญา ด้านจิตอารมณ์ และด้านทักษะ แต่นิยมใช้วัดทางด้านพุทธิปัญญาเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้แบบทดสอบยังแบ่งออกเป็น 3 ชนิดดังนี้

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (achievement test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพสมองด้านต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้รับจากประสบการณ์ทั้งปวงจากที่บ้าน และทางสถาบันการศึกษา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนนี้ยังแบ่งออกเป็น 3 ชนิดคือ

แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง (teacher-made- test) และแบบทดสอบที่เป็นมาตรฐาน (standardized test) แบบทดสอบทั้งสองประเภทนี้จะถามเนื้อหาเหมือนกันคือถามในสิ่งที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนการสอนซึ่งจัดเป็นกลุ่มพฤติกรรมได้ 6 ประเภท คือ

- ความรู้ความจำ
- ความเข้าใจ
- การนำไปใช้
- การวิเคราะห์

- การสังเคราะห์
- การประเมินค่า

รูปแบบของการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่นิยมใช้มี 3 รูปแบบคือ

1) แบบปากเปล่า (oral test) เป็นการทดสอบที่อาศัยการซักถามเป็นรายบุคคล ใช้ได้ผลดีถ้ามีผู้เข้าสอบจำนวนน้อย เพราะต้องใช้เวลามาก ถามได้ละเอียด เพราะสามารถโต้ตอบกันได้

2) แบบเขียนตอบ (paper – pencil test) เป็นการทดสอบที่เปลี่ยนแปลงมาจากการสอบแบบปากเปล่า เนื่องจากจำนวนผู้เข้าสอบมาก และมีจำนวนจำกัด แบ่งได้เป็น 2 แบบคือ

ก. แบบความเรียง (essay type) เป็นการสอบที่ให้ผู้ตอบได้รวบรวมเรียบเรียงคำพูดของตนเอง แสดงทัศนคติ และความรู้สึก ความคิดได้อย่างอิสระภายใต้หัวข้อที่กำหนดให้ เป็นข้อสอบที่สามารถวัดพฤติกรรมด้านการสังเคราะห์ได้อย่างดี แต่มีข้อเสียเพราะการให้คะแนนทำให้มีความเป็นปรนัยได้ยาก

ข. แบบจำกัดคำตอบ (fixed – response type) เป็นข้อสอบที่มีคำตอบถูกภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้อย่างจำกัด ข้อสอบแบบนี้ยังแบ่งออกเป็น 4 แบบคือ

- แบบถูกผิด (true – false)
- แบบเติมคำ (completion)
- แบบจับคู่ (matching)
- แบบเลือกตอบ (multiple choice)

3) แบบปฏิบัติ (performance test) เป็นการทดสอบที่ผู้สอบได้แสดงพฤติกรรมออกมาโดยการกระทำหรือลงมือปฏิบัติจริงๆ เช่น การทดสอบทางดนตรี ช่างกล พลศึกษา เป็นต้น

2. แบบทดสอบวัดความถนัดหรือตัวปัญญา (aptitude test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดศักยภาพระดับสูงสุดของบุคคลว่าสมรรถภาพในการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด และควรเรียนด้านใดหรือทำงานด้านใดจึงจะประสบความสำเร็จอย่างดี แบบทดสอบประเภทนี้อาจแบ่งย่อยได้เป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบความถนัดในการเรียน (scholastic aptitude test) และแบบทดสอบความถนัดจำเพาะ (specific aptitude test) นักวัดผลแบ่งกลุ่มความถนัดเป็น 7 ด้านคือ

1. ความถนัดด้านภาษา (verbal factor)
2. ความถนัดด้านการใช้คำ (word fluency factor)
3. ความถนัดด้านตัวเลข (number factor)
4. ความถนัดด้านมิติสัมพันธ์ (space factor)

5. ความถนัดด้านความจำ (memory factor)
6. ความถนัดด้านการสังเกตรับรู้ (perception factor)
7. ความถนัดด้านการใช้เหตุผล (reason factor)

3. แบบทดสอบวัดความสัมพันธ์ของบุคคลต่อสังคม แบบทดสอบประเภทนี้จะวัดเกี่ยวกับบุคลิกภาพหรือการปรับตัวของบุคคลในสังคม วัดความสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ แบบทดสอบประเภทนี้มักอยู่ในรูปแบบทดสอบถามวัดลักษณะบุคคล เช่น แบบทดสอบวัดความเกรงใจ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ แบบสำรวจความสนใจสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543: 97) ยังได้กล่าวถึงการวางแผนการสร้างแบบทดสอบในขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย

1. กำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษา ขั้นนี้เป็นการวางโครงการล่วงหน้า ว่าการวิจัยนั้นต้องการศึกษาอะไร กับใคร และศึกษาเพื่ออะไร
2. กำหนดลักษณะของแบบสอบถามที่จะใช้ ขั้นนี้เป็นการกำหนดรูปแบบของแบบทดสอบที่จะใช้ในการวิจัย โดยกำหนดว่าจะใช้แบบทดสอบประเภทใดจึงจะสอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการศึกษา จำนวนข้อความมีเท่าใด และเวลาที่ใช้ควรเป็นเท่าใดจึงจะเหมาะสม
3. การสร้างแบบทดสอบ ขั้นนี้เป็นการพิจารณาว่าคุณลักษณะที่ต้องการศึกษานั้นมีองค์ประกอบของพฤติกรรมใดบ้าง โดยต้องคำนึงว่าตัวข้อสอบหรือแบบทดสอบนั้นเป็นเพียงตัวแทนของพฤติกรรมทั้งหมด ดังนั้นจึงต้องใช้วิจารณญาณอย่างดีในการพิจารณาเลือกตัวแทนด้านพฤติกรรม แต่ละองค์ประกอบที่นำมาสร้างแบบทดสอบซึ่งอาจต้องใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างเนื้อหา (content sampling) โดยอาศัยตารางวิเคราะห์หลักสูตร เป็นแนวทางในการสร้าง (ในกรณีที่ เป็นข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์)
4. การสร้างคำถาม ข้อหลักเข้าใจง่าย ชัดเจน มีความเป็นปรนัย ถ้าข้อสอบนั้นเป็นข้อสอบแบบปรนัย การสร้างตัวเลือกต้องให้เป็นอิสระจากกัน มีความชัดเจน ไม่แนะคำตอบ
5. การประเมินคุณภาพของแบบทดสอบ ขั้นนี้เป็นการตรวจสอบว่าเนื้อหาและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่นำมาสร้างเป็นแบบทดสอบนั้นเป็นตัวแทนที่ดีหรือไม่ ครอบคลุมเนื้อหาและพฤติกรรมทั้งหมดหรือไม่ โดยตรวจสอบคุณภาพที่สำคัญ ๆ ต่อไปนี้
 - 1) ความเที่ยงตรง (validity) เป็นการตรวจสอบว่าแบบทดสอบนั้น วัดตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่
 - 2) ความเชื่อมั่น (reliability) เป็นการตรวจสอบว่า ผลของการวัดจากแบบทดสอบนั้น มีความคงที่แน่นอนมากน้อยเพียงใด

3) ความเป็นปรนัย (objective) เป็นการตรวจสอบว่าคำถาม หรือสิ่งที่ถามในแบบทดสอบมีความชัดเจนดีพอหรือไม่ ระบบการให้คะแนนและการแปลความหมายคะแนนนำไปใช้ได้ตรงกันทั่วไปได้หรือไม่

ภาคสรุป

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึงการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชน เป็นการแสวงหาทางเลือกเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง จึงไม่ใช่การท่องเที่ยวที่มุ่งหวังผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแต่เพียงด้านเดียวเท่านั้น หากยังก่อให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ ธรรมชาติ วัฒนธรรม และพัฒนาชุมชนด้วย จากคำจำกัดความข้างต้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบคือ 1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นหลัก 2) องค์ประกอบด้านกิจกรรม เป็นการให้การศึกษา ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง 3) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมทุกในขั้นตอน เพื่อให้คนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์และนำประโยชน์ที่ได้กลับมารักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอีกด้วย 4) องค์ประกอบด้านการจัดการเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ภายใต้การจัดการอย่างยั่งยืน

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจำเป็นอย่างมากที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่ายและฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือ องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกิดจากการกระจายอำนาจการปกครองเพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นได้มีโอกาสปกครองตนเอง สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่น โดยเชื่อว่าคนที่อยู่ในท้องถิ่นจะเป็นกลุ่มคนที่รู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้ที่สุดเข้ามาแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งในรัฐธรรมนูญมาตรา 289 และมาตรา 290 ได้บัญญัติถึงบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้อย่างชัดเจนว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ในการรักษา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและบำรุงรักษา จัดการ และใช้ประโยชน์จากพื้นที่รวมถึงการมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้ให้

ความสำคัญกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมากในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรม เวียงกุมกามก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง เป็นเมืองหลวงแห่งแรกของอาณาจักรล้านนาและเป็นเวียงโบราณแห่งเดียวในประเทศไทยที่มีชื่อจารึกในพงศาวดารและถูกค้นพบว่ามีอยู่จริง การค้นพบเวียงกุมกาม จึงเป็นเหมือนการค้นพบรอยต่อทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ปัจจุบันชื่อของเวียงกุมกาม กลายเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในฐานะเมืองได้พิภพที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ซึ่งความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เวียงกุมกามกลายเป็น แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ยั่งยืนสืบไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความประสงค์ศึกษาความรู้ความสามารถของ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ว่าสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มากน้อย เพียงใด โดยใช้แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาใช้ในการวัดความรู้ความสามารถ ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลสำคัญ ในการแก้ปัญหาการจัดการการท่องเที่ยว ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามทุกฝ่ายต่อไป

บทที่ 3

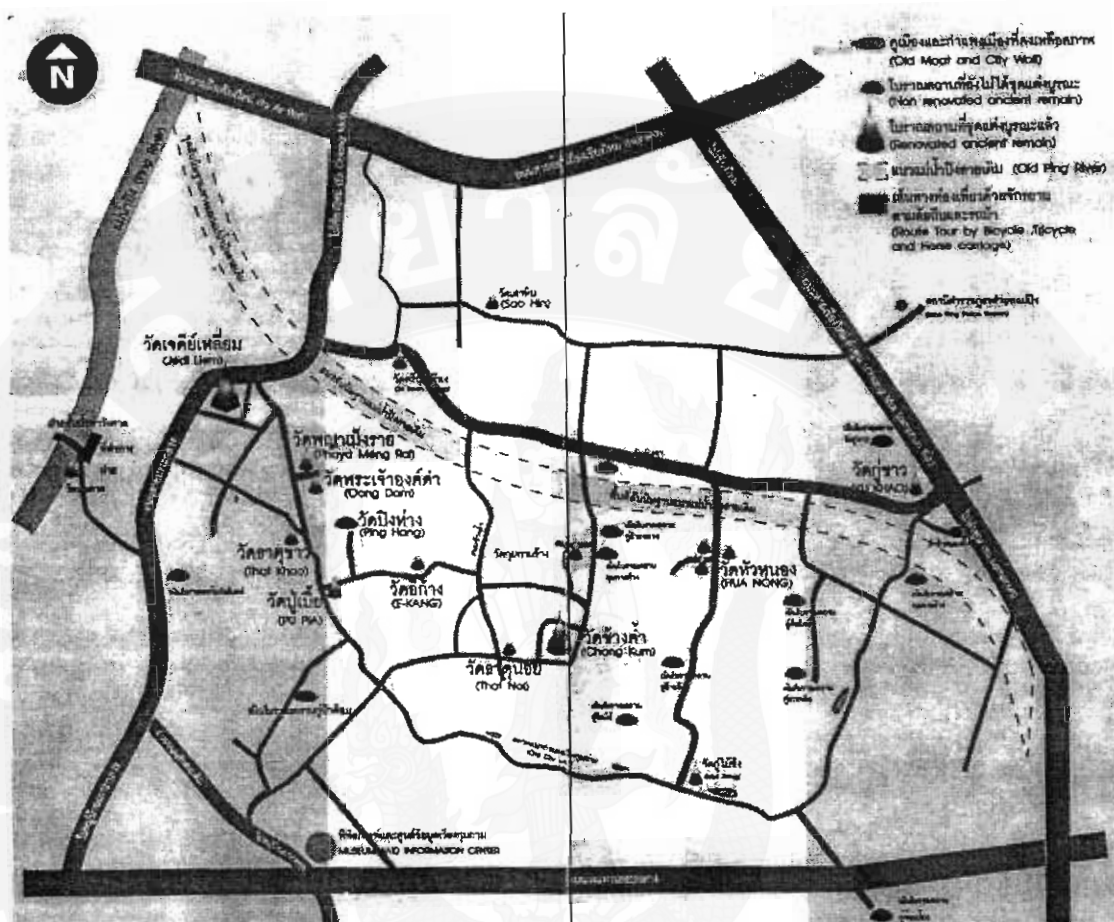
วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังศาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการในพื้นที่ตำบลท่าวังศาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยทิศเหนือติดต่อกับตำบลหนองหอย ทิศใต้ติดต่อกับตำบลคอนแก้ว ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลหนองผึ้ง และทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลป่าแดด ตำบลท่าวังศาลแบ่งออกเป็น 13 หมู่บ้าน อยู่ห่างจากอำเภอสารภีประมาณ 9 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 10,278 ตารางกิโลเมตร และมีประชากรจำนวน 8,502 คน เหตุที่สถานที่นี้ได้ถูกเลือกเพื่อดำเนินการวิจัย คือ

1. ตำบลท่าวังศาล เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อันได้แก่ โบราณสถานเวียงกุมกาม ซึ่งเป็นเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้
2. ตำบลท่าวังศาล มีการบริหารงานในรูปแบบองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โดยสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้กำกับดูแล ซึ่งรวมถึงการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่คือโบราณสถานเวียงกุมกามนี้ด้วย

ภาพ 4 แผนที่ตั้งเวียงกุมกาม
ที่มา: ศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม (2547)

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งสิ้น 26 คน ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดโดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรและการวัดตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการศึกษา และวิธีการวัดตัวแปรไว้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เพศ หมายถึง เพศชายหรือเพศหญิง ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงถึงความแตกต่างกันของผู้ให้ข้อมูล

อายุ หมายถึง จำนวนปีของผู้ตอบแบบสอบถามและแบบทดสอบตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวันบันทึกข้อมูล ถ้าเกิน 6 เดือนนับเป็น 1 ปี

สถานภาพการสมรส หมายถึง สถานภาพการครองตนเป็นโสด การมีครอบครัวหรือแต่งงานแล้ว หรืออยู่ในสถานภาพหย่าร้างของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 26 คน

ระดับการศึกษา หมายถึง คุณวุฒิด้านการศึกษาขั้นสูงสุดที่ผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับการศึกษา ทั้งจากภาครัฐและเอกชน หรือสถานศึกษาที่รัฐให้การรับรอง ได้แก่ การศึกษาในระบบ (formal education) และนอกระบบ (informal education)

อายุงาน หมายถึง ระยะเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจนถึงเวลาบันทึกข้อมูล คิดเป็นจำนวนปี

ประสบการณ์การฝึกอบรม หมายถึง จำนวนครั้งที่ผู้ให้ข้อมูลเคยเข้าร่วมประชุมสัมมนา หรือฝึกอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในรอบปี พ.ศ. 2546

ความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง การนึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้ว เป็นการแสดงออกถึงความเก่ง ความเชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ต้องการสืบค้นหาความรู้ ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล

สำหรับการวัดความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบที่ครอบคลุมเนื้อหาตามกระบวนการจัดการใน 4 มิติ คือ 1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม 2) การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม 3) การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น และ 4) การจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว โดยมีคำถามให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบในตัวเลือกที่ถูกต้องที่สุดเพียงตัวเลือกเดียว จากคำตอบ 4 ตัวเลือก และผู้วิจัยได้กำหนดคะแนนให้ในแต่ละคำตอบดังนี้ “คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด” จะได้ 4 คะแนน “คำตอบที่ถูกต้องมาก” จะได้ 3 คะแนน “คำตอบที่ถูกต้องน้อย” จะได้ 2 คะแนน และ “คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุด” จะได้ 1 คะแนน

จากนั้นจะนำคะแนนที่ได้มาคำนวณค่าคะแนนเฉลี่ย (weight mean score) โดยอาศัยเกณฑ์เพื่อการแปลความดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.26-4.00 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.25 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.76-2.50 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.75 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับน้อยที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถามและแบบทดสอบ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (close ended question) สำหรับแบบทดสอบเป็นข้อสอบแบบให้เลือกตอบ (multiple choices) ซึ่งมีคำถามและคำตอบให้เลือกตอบข้อความที่ถูกต้องที่สุดเพียง 1 ตัวเลือกจากคำตอบทั้งหมด 4 ตัวเลือก โดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามและแบบทดสอบออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล และลักษณะทางสังคมของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์การฝึกอบรม

ตอนที่ 2 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 4 มิติ ประกอบไปด้วย 1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม 2) การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม 3) การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น และ 4) การจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว

การทดสอบเครื่องมือ

1. การทดสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบจากแนวทางในการตรวจเอกสาร จากนั้นนำเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงแบบทดสอบตามที่คณะกรรมการที่ปรึกษาเสนอแนะให้ถูกต้อง

2. การทดสอบความเป็นปรนัย (objectivity) โดยการนำแบบทดสอบไปทดสอบกับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผู้ให้ข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปปรึกษากับคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง เพื่อให้แบบทดสอบมีความชัดเจนและเกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล

วิธีการรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. ผู้วิจัยทำหนังสือในนามโครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ถึงองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ดำเนินการสอบถามตามวันเวลา สถานที่ที่ได้กำหนดไว้
4. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แปลผลสรุปและรายงานการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รวบรวมข้อมูลตามแบบทดสอบแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์อีกครั้ง จากนั้นจึงนำมาจัดเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package of the Social Science: SPSS/PC ⁺) โดยใช้ค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

1. สถิติบรรยาย (descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ (frequency count) ค่าร้อยละ (percentage) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อใช้วิเคราะห์และบรรยายลักษณะส่วนบุคคลและลักษณะทางสังคมของผู้ให้ข้อมูล
2. น้ำหนักคะแนนเฉลี่ย (weight mean score) เพื่อวิเคราะห์ความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ให้ข้อมูล

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2547 ถึง กันยายน พ.ศ. 2547

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลทั้งหมด จำนวน 26 คน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอาผลการวิจัยและวิจารณ์เป็นส่วนเดียวกัน โดยการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของตารางข้อมูลประกอบคำบรรยายและความเรียงเป็นตอน ๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล และลักษณะทางสังคมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 ความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล และลักษณะทางสังคมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะส่วนบุคคล

เพศ

ผลการวิจัยในตาราง 2 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก (ร้อยละ 80.77) เป็นเพศชาย และผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 19.23 เป็นเพศหญิง

จากผลการวิจัยจึงสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนมากเป็นเพศชาย เนื่องจากเพศชายมีความสนใจทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง สอดคล้องกับข้อมูลการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542 มีผู้ได้รับการเลือกตั้งทั้งหมด 26 คน เพศชายได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 21 คน และเพศหญิงได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 5 คน (วารสารองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, 2542: 5)

อายุ

ผลการวิจัยในตาราง 2 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีอายุน้อยที่สุด 63 ปี และน้อยที่สุด 26 ปี โดยผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 23.07 เท่ากันมีอายุระหว่าง 36-41 ปี และ 42-47 ปีตามลำดับ รองลงมาร้อยละ 15.38 มีอายุ 29 ปีและน้อยกว่า ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 11.54 เท่ากันมีอายุระหว่าง 30-35 ปี และ 54-59 ปีตามลำดับ และผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 7.69 เท่ากันมีอายุระหว่าง 48-53 ปี และ 60 ปีขึ้นไปตามลำดับ สำหรับอายุเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลคือ 43 ปี และมีค่าความแปรปรวน 10.09

จากผลจากการวิจัยดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่มีอายุระหว่าง 36-47 ปี และมีอายุเฉลี่ย 43 ปี ซึ่งนับว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยกลางคน ดังที่สุธา จันทร์เอม (2541: 54) ระบุว่าวัยกลางคนเป็นวัยที่มีอายุอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 40-60 ปี บุคคลที่มีอายุอยู่ในวัยกลางคน จะเป็นบุคคลที่มีความสามารถและทำงานได้มากที่สุด เป็นบุคคลที่อาศัยเขาวินิจฉัยต่าง ๆ ที่สะสมไว้ ตั้งแต่วัยรุ่นบวกกับการได้มีประสบการณ์ต่าง ๆ จะช่วยให้ทำงานได้ดี

สถานภาพการสมรส

ผลการวิจัยในตาราง 2 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.92) เป็นผู้ที่สมรสแล้ว รองลงมาร้อยละ 11.54 มีสถานภาพโสด ส่วนร้อยละ 7.69 มีสถานภาพหย่าร้าง และผู้ให้ข้อมูลเพียงร้อยละ 3.85 มีสถานภาพหม้าย

จากการวิจัยข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว ซึ่งการสมรสแล้วนี้เป็นตัวแปรที่สำคัญตัวหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมของบุคคลแตกต่างกันออกไป (จิราพรรณ พินศิริกุล, 2533: 25) สอดคล้องกับอารง สุทธาสาสน์ (2541: 41) ที่ระบุว่า คนโสดกับคนที่สมรสแล้วจะมีความรู้สึกที่แตกต่างกันในจุดมุ่งหมายของชีวิต นอกจากนั้น การสมรสยังทำให้คนมีความสุขรอบคอบ และมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ในทำนองเดียวกัน ประเจตอำนาจ (2541: 47) ระบุว่า การสมรสแล้วจะทำให้บุคคลมีความคิดที่สุขุมรอบคอบมีเหตุผลมากขึ้นในการปฏิบัติงาน ทั้งยังมีความสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ง่าย การสมรสแล้วมีผลต่อการตัดสินใจปฏิบัติงานโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ทั้งยังเป็นที่น่าเชื่อถือของบุคคลเป้าหมายและมีความผูกพันต่อการร่วมกิจกรรมต่อส่วนรวม ทั้งยังมีการประสานงาน ร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี

ระดับการศึกษา

ผลการวิจัยในตาราง 2 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 38.46) มีวุฒิทางการศึกษาขั้นสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมาร้อยละ 19.23 มีวุฒิทางการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่มีวุฒิทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีร้อยละ 15.38 ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 11.54 มีวุฒิทางการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น ผู้ให้ข้อมูลมีวุฒิทางการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพคิดเป็นร้อยละ 7.69 สำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 3.85 เท่ากันมีวุฒิทางการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย และระดับปริญญาตรีตามลำดับ

จากผลการวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่มีวุฒิทางการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542 มาตรา 9 ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งต้องจบการศึกษาระดับใด (กรมการปกครอง, 2543ก: 143) ดังนั้นบุคคลที่เป็นสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบลจะมีการศึกษาสูงสุดในระดับใดก็ได้

ตาราง 2 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ลักษณะส่วนบุคคล		จำนวน (N = 26)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	21	80.77
	หญิง	5	19.23
อายุ	29 ปี และน้อยกว่า	4	15.38
	30 – 35 ปี	3	11.54
	36 – 41 ปี	6	23.08
	42 – 47 ปี	6	23.08
	48 – 53 ปี	2	7.69
	54 – 59 ปี	3	11.54
	60 ปี และมากกว่า	2	7.69
$\mu = 42.46$ $\sigma = 10.09$ $R = 26 - 63$			

ตาราง 2 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ
สถานภาพการสมรส		
โสด	3	11.54
สมรส	20	76.92
หย่าร้าง	2	7.69
หม้าย	1	3.85
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาตอนต้น	3	11.54
ประถมศึกษาตอนปลาย	1	3.85
มัธยมศึกษาตอนต้น	4	15.38
มัธยมศึกษาตอนปลาย	10	38.46
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	2	7.69
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	45	19.23
ปริญญาตรี	1	3.85

ลักษณะทางสังคม**อายุงาน**

อายุงาน หมายถึง ระยะเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยในตาราง 3 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีอายุงานมากที่สุด 5 ปี น้อยที่สุด 1 ปี โดยมีอายุงานเฉลี่ย 4 ปี และมีค่าความแปรปรวน 1.55 ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.23) มีอายุงาน 5 ปี รองลงมา ร้อยละ 15.38 มีอายุงาน 1 ปี ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 7.69 มีอายุงาน 3 ปี และผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 3.85 เท่ากันมีอายุงาน 2 ปี และ 4 ปีตามลำดับ

จากผลการวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทำเว็จตาลมีอายุงานเฉลี่ย 4 ปี ซึ่งนับว่าเป็นอายุงานที่ค่อนข้างมาก ผ่านการเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

มาแล้ว 1 วาระ จึงมีความสามารถในการบริหารงานส่วนตำบลโดยอาศัยความรู้ผ่านประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งประสบการณ์ในการทำงานนั้นมีความสำคัญอย่างมากในการทำงาน เพื่อจะผลักดันให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้ ประสบการณ์ในการทำงานอาจเกิดจากการเรียนรู้จากทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน ตลอดจนความเข้าใจในหน้าที่ ดังที่วีระพล ทองมา (2534: 50) ระบุว่าประสบการณ์ในการทำงานอาจเกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเองจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานในหน่วยงานเดียวกัน หรือต่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีความรู้ความเข้าใจ มีความชำนาญในหน้าที่ที่รับผิดชอบได้เป็นอย่างดี

ประสบการณ์การฝึกอบรม

ผลการวิจัยในตาราง 3 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.23) ระบุว่าเคยเข้าร่วมประชุมสัมมนา หรือฝึกอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในรอบปี พ.ศ. 2546 ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 30.77 ยืนยันว่าไม่เคยเข้าร่วมประชุมสัมมนาหรือฝึกอบรมในเรื่องดังกล่าว สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่ระบุว่าเคยเข้าร่วมประชุมสัมมนาหรือฝึกอบรมนั้น มีจำนวนครั้งที่เข้าร่วมมากที่สุด 6 ครั้ง และน้อยที่สุด 1 ครั้ง โดยมีจำนวนครั้งที่เข้าร่วมเฉลี่ย 2 ครั้ง และมีค่าความแปรปรวน 1.18 ผู้ให้ข้อมูลครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.00) มีจำนวนครั้งที่เข้าร่วมอยู่ในช่วง 1-2 ครั้ง รองลงมา ร้อยละ 38.89 มีจำนวนครั้งที่เข้าร่วมอยู่ในช่วง 3-4 ครั้ง ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 11.11 มีจำนวนครั้งที่เข้าร่วมอยู่ในช่วง 5-6 ครั้ง

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีประสบการณ์การฝึกอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในรอบปี พ.ศ. 2546 แต่มีจำนวนครั้งโดยเฉลี่ยเพียง 2 ครั้งต่อปีเท่านั้น ซึ่งไม่น่าจะเพียงพอในการเพิ่มความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังที่สมชาติ กิจยรรยง (2537: 14) ระบุว่า การที่บุคลากรได้เข้าร่วมประชุม สัมมนาหรือฝึกอบรมจะช่วยให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจจากหลักการและการทำงานที่ดีขึ้น ได้รับทักษะและความชำนาญจากการเรียนรู้ตัวอย่าง และประสบการณ์ของผู้อื่น มีทัศนคติที่ถูกต้อง เข้าใจธรรมชาติของทีมงาน เข้าใจพฤติกรรมของคน เข้าใจสังคม รวมทั้งมีจิตสำนึกที่ดีในหน้าที่การงาน และความรับผิดชอบต่อบทบาทของตนเอง

ตาราง 3 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะทางสังคม

ลักษณะทางสังคม	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ
อายุงาน		
1 ปี	4	15.38
2 ปี	1	3.85
3 ปี	2	7.69
4 ปี	1	3.85
5 ปี	18	69.23
$\mu = 4.08 \quad \sigma = 1.55 \quad R = 1-5$		
ประสบการณ์การฝึกอบรม		
เคยเข้าร่วม	18	69.23
ไม่เคยเข้าร่วม	8	30.77
จำนวนครั้งที่เคยเข้าร่วม (N = 18)		
1 - 2 ครั้ง	9	50.00
3 - 4 ครั้ง	7	38.89
5 - 6 ครั้ง	2	11.11
$\mu = 1.96 \quad \sigma = 1.18 \quad R = 1-6$		

ตอนที่ 2 ความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล ในการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการวัดถึงความรู้ในหลักปฏิบัติที่ถูกต้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับการวัดความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ให้ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบที่ครอบคลุมเนื้อหาตามกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 4 มิติ ได้แก่ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น และการจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว โดยมีคำถามให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบในตัวเลือกที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวจากคำตอบ 4 ตัวเลือก และผู้วิจัยได้กำหนดคะแนนให้ในแต่ละคำตอบดังนี้ “คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด” ได้ 4 คะแนน “คำตอบที่ถูกต้องมาก” ได้ 3 คะแนน “คำตอบที่ถูกต้องน้อย” ได้ 2 คะแนน และ “คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุด” ได้ 1 คะแนน จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาคำนวณน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ย โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.26-4.00 หมายถึงผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.25 หมายถึงผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.76-2.50 หมายถึงผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.01-1.75 หมายถึงผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับน้อยที่สุด

การนำเสนอผลการวิจัยนั้น ผู้วิจัยขอนำเสนอความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 มิติ โดยแยกเป็นรายมิติดังรายละเอียดต่อไปนี้

มิติการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยในตาราง 4 เกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังศาล มิติการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบไปด้วย กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ควรกำหนดรูปแบบการจัดการบนฐานของประสบการณ์ และบนฐานของการแสวงหากำไรจากส่วนต่าง ๆ ของพื้นที่ และบนฐานของกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 38.46) ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย รองลงมาร้อยละ 30.77 ให้คำตอบว่าถูกต้องมากที่สุด ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 23.08 ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก และร้อยละ 7.69 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุด แต่เมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามประเด็นดังกล่าวในระดับมาก

2. ในการจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นที่ที่มีความจำเป็นต้องวางแผนเพื่อจัดการในองค์ประกอบ การกำหนดขอบเขตของพื้นที่ วิเคราะห์ลักษณะการเข้ามาของนักท่องเที่ยว สร้างและพัฒนาปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบการสื่อความหมาย และโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวนครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.00) ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 26.92 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 15.39 ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 7.69 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุด อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 จึงกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามประเด็นที่กล่าวมาในระดับมาก

3. ในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวควรกำหนดความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยว และบริษัทนำเที่ยวโดยสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบริษัทนำเที่ยวเพื่อขอความร่วมมือในการรักษากฎระเบียบที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และควรโน้มน้าวบริษัทนำเที่ยวให้การสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 30.77) ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 26.92 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 23.08 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย และร้อยละ 19.23 ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก แต่เมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 จึงกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นดังกล่าวในระดับมาก

4. ผู้รับผิดชอบจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ควรสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นโดยการสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีความรู้ในการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวขนาดเล็ก ให้บริการเข้าสู่ด้วยกันมารวมกับโปรแกรมของบริษัทนำเที่ยว โดยอาศัยการตลาดของบริษัทนำเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 38.46) ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 23.08 ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 19.23 เท่ากันให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยและคำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุดตามลำดับ จากการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.80 จึงกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในประเด็นข้างต้นในระดับมาก

5. ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ควรพิจารณาองค์ประกอบพื้นฐานของขีดความสามารถในการรองรับชีวภาพ จิตวิทยา สังคม-วัฒนธรรม และการจัดการ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกินครึ่งเล็กน้อย (ร้อยละ 53.85) ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 30.77 ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก และผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 7.69 เท่ากันให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยและคำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุดตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 จึงกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นข้างต้นในระดับมากที่สุด

6. เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่สามารถควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวมิให้เข้าไปในพื้นที่จำนวนมากเกินไป ได้แก่ การเก็บค่าเข้าชมในอัตราที่แตกต่างกันระหว่างนักท่องเที่ยวต่างชาติกับนักท่องเที่ยวท้องถิ่น การเก็บภาษีโรงแรมและภัตตาคารในอัตราที่สูง และการขายใบอนุญาต ให้เข้าชม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 30.77 เท่ากันให้คำตอบที่ถูกต้องมากและคำตอบที่ถูกต้องมากที่สุดตามลำดับ ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 26.92 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย และร้อยละ 11.54 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุด แต่เมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.80 จึงกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นดังกล่าวในระดับมาก

จากผลการวิจัยดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ให้ข้อมูลในมิติการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมนั้นมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทั้ง 6 กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเท่ากับ 2.88 จึงสามารถแปลความได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมิติการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดการดูแลสิ่งแวดล้อมและป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการวางแผนจัดการ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตามองค์ประกอบของขีดความสามารถที่รองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยว มีการวิเคราะห์ลักษณะการเข้ามาของนักท่องเที่ยว ตลอดจนควบคุมปริมาณของนักท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสมต่อขีดความสามารถที่จะรองรับได้ของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลยังได้มีการประสานงานไปยังบริษัทนำเที่ยวเพื่อขอความร่วมมือในการรักษาภูมิลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว และได้สนับสนุนให้คนในชุมชนเข้าร่วมการฝึกอบรมเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ให้กับบริษัทนำเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการรวมตัวกันเป็นเจ้าของธุรกิจการท่องเที่ยวขนาดเล็ก เช่น การเป็นเจ้าของรถรางร่วมกันเป็นต้น จากภารกิจต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีความรู้ความสามารถในมิติการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในระดับมาก

ตาราง 4 แสดงจำนวนร้อยละ และคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มิติการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวมิติการจัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย
1. เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ควรกำหนดรูปแบบการจัดการบนฐานของประสบการณ์ และบนฐานของการแสวง หาคำไรจากส่วนต่าง ๆ ของพื้นที่และบนฐานของกิจกรรม		2.76
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	8	30.77
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	6	23.08
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	10	38.46
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	2	7.69

ตาราง 4 (ต่อ)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยววิถีการจัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย
2. ในการจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นที่ที่มีความจำเป็นต้อง วางแผน เพื่อจัดการในองค์ประกอบ การกำหนด ขอบเขตของพื้นที่ วิเคราะห์ลักษณะการเข้ามาท่องเที่ยว ของนักท่องเที่ยว สร้างและพัฒนาปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบการสื่อ ความหมาย และ โครงการฝึก อบรมเกี่ยวกับการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่ผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง		3.07
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	13	50.00
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	4	15.39
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	7	26.92
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	2	7.69
3. ในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว ควรกำหนดความ สัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวและ บริษัทนำเที่ยว โดยสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบริษัทนำเที่ยว เพื่อขอความร่วมมือ ในการรักษากฎ ระเบียบที่เอื้อต่อการ อนุรักษ์ทรัพยากรแหล่ง ท่องเที่ยวและควรโน้มน้าว บริษัทนำเที่ยวให้การสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิด เกิดการกระจายรายได้		2.53

ตาราง 4 (ต่อ)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยววิถีการจัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ	คะแนนเฉลี่ย
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	8	30.77	
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	5	19.23	
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	6	23.08	
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	7	26.92	
4. ผู้รับผิดชอบจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ควรสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นโดยการสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีความรู้ในการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวขนาดเล็ก ให้บริการเข้าชมรวมกับโปรแกรมของบริษัทนำเที่ยว โดยอาศัยตลาดของบริษัทนำเที่ยว			2.80
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	10	38.46	
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	6	23.08	
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	5	19.23	
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	5	19.23	

ตาราง 4 (ต่อ)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่มีมิติการจัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย
5. ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมใน พื้นที่ควรพิจารณาองค์ประกอบพื้นฐานของขีดความ สามารถในการรองรับด้านชีวภาพ จิตวิทยา สังคม-วัฒน ธรรม และการจัดการ		3.30
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	14	53.85
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	8	30.77
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	2	7.69
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	2	7.69
6. เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่สามารถควบคุมจำนวนนัก ท่องเที่ยวมิให้เข้าไปในพื้นที่จำนวนมากเกินไป ได้แก่ การเก็บค่าเข้าชมในอัตราที่ต่างกันระหว่างนักท่องเที่ยว ต่างชาตินักท่องเที่ยวท้องถิ่น การขายใบอนุญาตให้เข้า ชม การเก็บภาษีโรงแรมและภัตตาคารในอัตราที่สูง		2.80
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	8	30.77
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	8	30.77
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	7	26.92
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	3	11.54
คะแนนเฉลี่ยรวม		2.88

มิติการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยในตาราง 5 เกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล มิติการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถทำได้โดย จัดทำสื่อความหมายทางวัฒนธรรม จัดการฝึกอบรม ประชุมสัมมนาและการออกค่าย จัดให้มีข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีการร่วมมือในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการให้การศึกษา ดำเนินการและพัฒนารายการในสื่อสาธารณะต่าง ๆ จัดและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 38.46 เทำกันให้คำตอบที่ถูกต้องมากและคำตอบที่ถูกต้องมากที่สุดตามลำดับ รองลงมาร้อยละ 19.23 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงร้อยละ 3.85 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุดจากการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 จึงกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นดังกล่าวในระดับมาก

2. ผู้รับผิดชอบการจัดการการท่องเที่ยวควรดำเนินการให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนท้องถิ่นเพื่อสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในเรื่องการจัดทำสื่อความหมายทางวัฒนธรรมขึ้นในพื้นที่ อาทิ ป้ายสื่อความหมาย เส้นทางเดินศึกษาวัฒนธรรม คู่มือศึกษาวัฒนธรรม นิทรรศการ ศูนย์บริการการท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นไว้บริการนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 53.85) ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุดรองลงมาร้อยละ 26.92 ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 15.38 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย และร้อยละ 3.85 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุด แต่เมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 จึงกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามประเด็นดังกล่าวในระดับมากที่สุด

3. สื่อที่สำคัญในการสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ได้แก่ ป้ายสื่อความหมาย เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรม คู่มือศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรม นิทรรศการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 42.31) ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก รองลงมาร้อยละ 23.08 ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 19.23 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุด และร้อยละ 15.38 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย จากการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ย

เท่ากับ 2.69 จึงกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นข้างต้นในระดับมาก

4. ชิ้นงานสื่อความหมายที่มีคุณภาพควรเป็นชิ้นงานที่มีการนำเสนอให้ได้ตอบกันระหว่างปัจจัยทรัพยากรของพื้นที่ ผู้ใช้พื้นที่หรือผู้มาเยือน ชุมชนท้องถิ่น พื้นที่อนุรักษ์ และระบบการจัดการ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.07) ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 19.23 ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพียงร้อยละ 3.85 เท่านั้นให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยและคำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุดตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 จึงกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามประเด็นดังกล่าวในระดับมากที่สุด

5. การสื่อความหมายโดยใช้คนบริการสามารถดำเนินการได้โดยการบริการข้อมูลกิจกรรมที่มีการนำ การพูดคุยกับกลุ่ม การสื่อความสดและการสาธิตทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.54) ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก และผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 38.46 ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด จากการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 ซึ่งกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลบางส่วนมีความรู้ความสามารถ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นข้างต้นในระดับมากที่สุด

6. การสื่อความหมายโดยไม่ใช้คนบริการสามารถดำเนินการได้โดย การใช้ โสตทัศนูปกรณ์ วัสดุที่เขียนขึ้นและป้ายต่าง ๆ สิ่งพิมพ์ การจัดนิทรรศการ ศูนย์บริการ นักท่องเที่ยว กิจกรรมที่เรียนรู้ด้วยตนเอง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 46.15) ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด รองลงมาผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 23.08 เท่านั้นให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยและคำตอบที่ถูกต้องมากตามลำดับ ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 7.69 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุด และเมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 ซึ่งกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวตามประเด็นดังกล่าวในระดับมาก

จากผลการวิจัยดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ให้ข้อมูล ในมิติการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทั้ง 6 กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเท่ากับ 3.19 จึงสามารถแปลความได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมิติการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบลได้ให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการจัดสื่อความหมายทางวัฒนธรรม การสื่อความหมายโดยใช้คนบริการ เช่น การนำปราชญ์

ชาวบ้านมาสาธิตภูมิปัญญาด้านนา และมัลลเทศก์ท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเป็นต้น ส่วนการสื่อความหมายโดยไม่ใช้คนบริการนั้นก็ได้มีการสร้างศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกามขึ้นเพื่อใช้ในการบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวซึ่งภายในศูนย์ข้อมูลจะมีการฉายวิดีโอเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวและศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของล้านนา รวมทั้งการแจกเอกสารแผ่นพับให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรภายในแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับอนุชา ปัญจพันธ์ (2545: 94) ที่ระบุว่า ผู้ประกอบการต้องจัดให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร โดยใช้สื่อความหมายธรรมชาติที่มีคุณภาพในแหล่งท่องเที่ยวและมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นได้ว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลสามารถดำเนินกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นการเพิ่มความรู้ ความประทับใจเพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงมีความรู้ความสามารถในประเด็นดังกล่าวในระดับมาก

ตาราง 5 แสดงจำนวนร้อยละและคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามระดับความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มติการจัดการให้การศึกษา และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวมติการจัดการให้การศึกษา และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย
1. การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถทำได้โดยการจัดทำสื่อความหมายทางวัฒนธรรม จัดการฝึกอบรมประชุมสัมมนา และการออกค่าย จัดให้มีข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีความร่วมมือในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการให้การศึกษา ดำเนินการและพัฒนา รายการในสื่อสาธารณะต่าง ๆ จัดและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว		3.11

ตาราง 5 (ต่อ)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยววิถีการจัดการให้การศึกษา และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	10	38.46
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	10	38.46
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	5	19.23
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	1	3.85
2. ผู้รับผิดชอบการจัดการการท่องเที่ยวควรดำเนินการให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนท้องถิ่นเพื่อสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในเรื่องการจัดทำสื่อความหมายทางวัฒนธรรมขึ้นในพื้นที่อาทิต ป้ายสื่อความหมาย เส้นทางเดินศึกษาวัฒนธรรม คู่มือศึกษาวัฒนธรรม นิทรรศการ ศูนย์บริการการท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นไว้บริการนักท่องเที่ยว		3.30
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	14	53.85
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	7	26.92
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	4	15.38
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	1	3.85

ตาราง 5 (ต่อ)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยววิถีการจัดการให้การศึกษา และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย
3. สื่อที่สำคัญในการสื่อความหมายทางธรรมชาติและ วัฒนธรรม ได้แก่ ป้ายสื่อความหมาย เส้นทางเดินศึกษา ธรรมชาติและวัฒนธรรม คู่มือศึกษาธรรมชาติและวัฒน ธรรม นิทรรศการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และ มัลติมีเดียท้องถิ่น		2.69
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	6	23.08
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	11	42.31
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	4	15.38
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	5	19.23
4. ชิ้นงานสื่อความหมายที่มีคุณภาพควรเป็นชิ้นงานที่มีการ นำเสนอ ให้ได้ตอบกันระหว่างปัจจัยทรัพยากรของพื้นที่ ผู้ในพื้นที่ หรือ ผู้มาเยือน ชุมชนท้องถิ่น พื้นที่อนุรักษ์ และระบบการจัดการ		3.61
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	19	73.07
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	5	19.23
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	1	3.85
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	1	3.85

ตาราง 5 (ต่อ)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยววิถีการจัดการให้การศึกษา และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ	คะแนนเฉลี่ย
5. การสื่อความหมายโดยใช้คนบริการสามารถดำเนินการได้ โดยการบริการข้อมูล กิจกรรมที่มีการนำ การพูดคุยกับ กลุ่มการสื่อความสดและการสาธิตทางวัฒนธรรม			3.38
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	10	38.46	
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	16	61.54	
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	-	-	
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	-	-	
6. การสื่อความหมายโดยไม่ใช้คนบริการ สามารถดำเนินการได้ โดยการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ การใช้วัสดุที่เขียนขึ้น และป้ายต่าง ๆ สิ่งพิมพ์ การจัดนิทรรศการ ศูนย์บริการ นักท่องเที่ยวกิจกรรมที่เรียนรู้ด้วยตนเอง			3.07
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	12	46.15	
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	6	23.08	
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	6	23.08	
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	2	7.69	
คะแนนเฉลี่ย			3.19

มิติการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

ผลการวิจัยในตาราง 6 เกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล มิติการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเรื่องให้ข้อมูลของท้องถิ่น ระบุปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหา เตรียมการจัดการ ระบุแผนงาน ควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากร มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการให้บริการ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.00) ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก รองลงมาร้อยละ 26.92 ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 19.23 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย และร้อยละ 3.85 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุด แต่เมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามประเด็นดังกล่าวในระดับมาก

2. แนวทางการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถทำดำเนินการได้โดย เปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกขั้นตอน เพื่อบริหารให้เกิดการจ้างงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของกิจการ กระจายผลกำไรให้ประชาชนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 34.62 เท่ากันให้คำตอบที่ถูกต้องมากและคำตอบที่ถูกต้องมากที่สุดตามลำดับ ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 23.07 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย และร้อยละ 7.69 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุดจากการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 จึงกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก

3. ลักษณะหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ถูกต้อง ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทและมีอำนาจในการบริหารจัดการ ตัดสินใจและควบคุมดูแลตลอดกระบวนการของการดำเนินงาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.54) ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 23.08 ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 15.38 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย และเมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามประเด็นข้างต้นในระดับมากที่สุด

4. การมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์แท้จริงนั้นเป็นไปในลักษณะที่ประชาชนท้องถิ่นทำงานร่วมกับนักพัฒนาซึ่งเป็นบุคคลภายนอก เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น หรืออีกทาง

หนึ่งประชาชนท้องถิ่นรวมตัวกันวางแผนและบริหารจัดการด้วยตนเองซึ่งเข้าข่ายลักษณะการมีส่วนร่วมรูปแบบหุ้นส่วน การได้รับมอบอำนาจและรูปแบบความร่วมมือ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 42.31) ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก รองลงมาร้อยละ 38.46 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 11.54 ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด และร้อยละ 7.69 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุด จากการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.57 จึงกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นดังกล่าวในระดับมาก

จากผลการวิจัยดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ให้ข้อมูล ในมิติการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น มีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทั้ง 4 กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเท่ากับ 3.00 จึงสามารถแปลความได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในมิติการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นข้าราชการการเมืองท้องถิ่นซึ่งเป็นบุคคลที่เติบโตมาในท้องถิ่นซึ่งรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดี จากประสบการณ์ในการทำงานโดยเฉลี่ย 4 ปีของผู้ให้ข้อมูลในการทำงานร่วมกับชุมชน ทำให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่า การดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีทางประสบความสำเร็จได้เลว หากขาดความร่วมมือจากคนในชุมชน และการที่คนในชุมชนจะให้ความร่วมมือได้นั้นก็จะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรวมทั้งได้รับประโยชน์จากการดำเนินงาน จึงเกิดการจัดโครงการต่าง ๆ ขึ้นโดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเสมอ

ตาราง 6 แสดงจำนวนร้อยละและคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามระดับความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มิติการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีส่วนร่วม ของประชาชนท้องถิ่น	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย
1. ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเรื่อง ให้ข้อมูลของท้องถิ่น ระบุ ปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหา เตรียมการ จัดการ ระบุแผนงาน ควบคุมดูแลใช้ทรัพยากร มีส่วนร่วม และ ได้รับประโยชน์จากการให้บริการ		3.00
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	7	26.92
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	13	50.00
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	5	19.23
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	1	3.85
2. แนวทางการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของ ประชาชนท้องถิ่นในกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถดำเนินการได้ โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรม การท่องเที่ยวทุกขั้นตอน เพียรพยายาม ให้เกิดการจ้างงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของกิจการ กระจายผลกำไรให้ประชาชนท้องถิ่น		2.96
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	9	34.62
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	9	34.62

ตาราง 6 (ต่อ)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยววิถีการมีส่วนร่วม ของประชาชนท้องถิ่น	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	6	23.07
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	2	7.69
3. ลักษณะหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ถูก ต้อง ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาท และมี อำนาจ ในการบริหารจัดการ คัดสินใจและควบคุมดูแล ตลอด กระบวนการของการดำเนินงาน		3.46
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	16	61.54
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	6	23.08
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	4	15.38
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	-	-
4. การมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์แท้จริงนั้นเป็นไปในลักษณะ ที่ประชาชนท้องถิ่นทำงานร่วมกับนักพัฒนาซึ่งเป็นบุคคล ภายนอก เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น หรือ อีก ทางหนึ่งประชาชนท้องถิ่นรวมตัวกันวางแผน และการ บริหารจัดการด้วยตนเอง ซึ่งเข้าข่ายลักษณะ การมีส่วน ร่วมรูปแบบ หุ่นส่วน การได้รับมอบอำนาจ และรูป แบบความร่วมมือ		2.57

ตาราง 6 (ต่อ)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วม ของประชาชนท้องถิ่น	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	3	11.54
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	11	42.31
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	10	38.46
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	2	7.69
คะแนนเฉลี่ยรวม		3.00

การจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว

ผลการวิจัยในตาราง 7 เกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล มิติการจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วยกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. การบริการการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในขณะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ่งบริการที่รองรับก่อนและภายหลังการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 46.15) ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 26.93 ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 15.38 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุด และร้อยละ 11.54 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย แต่เมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.03 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเด็นดังกล่าวในระดับมาก

2. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหารหรือพื้นที่และอุปกรณ์ในการปิกนิก บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

สื่อความหมายธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจ ศาลาพักผ่อน อาคารสำนักงาน สำหรับเจ้าหน้าที่ ถนนและบริเวณที่จอดรถ ระบบกำจัดขยะ ระบบบำบัดน้ำเสีย สะพานเดินเท้า ป้ายชื่อแหล่งท่องเที่ยว และป้ายแสดงรายละเอียดของเส้นทาง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.00) ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย รองลงมาร้อยละ 30.77 ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 19.23 ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก และเมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.80 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นข้างต้นในระดับมาก

3. ในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมผู้วางแผนออกแบบจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น หลักฐานทางกายภาพที่หลงเหลืออยู่ และที่เป็นนามธรรม เช่น ประเพณีและความเชื่อ ของผู้คนในท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยว เคารพในความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณ หรือสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจกับวัตถุ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ในสภาพเดิม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก (ร้อยละ 73.08) ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 15.38 ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก และผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 11.54 ให้คำตอบที่ถูกต้องน้อย จากการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 จึงกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในประเด็นดังกล่าวในระดับมากที่สุด

4. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่มีผู้ใช้บริการจำนวนมาก ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ โดยคำนึงถึงกฎของการรักษาสิ่งแวดล้อมในประเด็นการประหยัดพลังงานไฟฟ้า ประหยัดการใช้น้ำ การบำบัดของเสียที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซ่อมแซมส่วนชำรุดสึกหรอของสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ตรวจสอบติดตามผลกระทบทางชีวภาพทางสังคมและจิตวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 65.39) ให้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 19.23 ให้คำตอบที่ถูกต้องมาก ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 7.69 เท่านั้นให้คำตอบที่ถูกต้องน้อยและคำตอบที่ถูกต้องน้อยที่สุดตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 อาจกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นข้างต้นในระดับมากที่สุด

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ให้ข้อมูล ในมิติการจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว มีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทั้ง 4 กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเท่ากับ 3.22 จึงสามารถแปลความได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในมิติดังกล่าวในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักโบราณคดีหน่วยที่ 8

กรมศิลปากร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ ได้เป็นหน่วยงานหลักในการให้คำแนะนำกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว โดยมีการจัดการประชุมเพื่อหาแนวทางการจัดการด้านดังกล่าวให้มีความเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นความกลมกลืนกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทาง ร้านขายสินค้าที่ระลึก นอกจากนี้การจัดการประชุมดังกล่าวยังเป็นการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การทำไหล่ถนน การติดตั้งเสาไฟฟ้าบริเวณทางเข้าโบราณสถาน ตลอดจนมีการนำมาตรการในการประหยัดพลังงานมาใช้ อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุที่สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังดลมีความรู้ความสามารถในประเด็นดังกล่าวน่าจะเกิดจากการปฏิบัติงานที่มีหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เข้ามาเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำในการดำเนินงาน

ตาราง 7 แสดงจำนวนร้อยละและคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามระดับความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มิติการจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวมิติการจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย
1. การบริการการท่องเที่ยว หมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในขณะที่ที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ่งบริการที่รองรับก่อนและภายหลังการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย และตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน		3.03
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	12	46.15
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	7	26.93
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	3	11.54
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	4	15.38

ตาราง 7 (ต่อ)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่มีมิติการจัดการ ด้านการบริการการท่องเที่ยว	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย
2. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหารหรือพื้นที่และอุปกรณ์ในการปิกนิก บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง สื่อความหมายธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจ ศาลาพักผ่อน อาคารสำนักงานสำหรับเจ้าหน้าที่ ถนนและบริเวณที่จอดรถ ระบบกำจัดขยะ ระบบบำบัดน้ำเสีย สะพานเดินเท้า ป้ายชื่อแหล่งท่องเที่ยว และป้ายแสดงรายละเอียดของเส้นทาง		2.80
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	8	30.77
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	5	19.23
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	13	50.00
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	-	-
3. ในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมผู้วางแผนออกแบบจำเป็นต้องให้ความสำคัญ กับองค์ประกอบทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น หลักฐานทางกายภาพที่หลงเหลืออยู่ และที่เป็นนามธรรม เช่น ประเพณีและความเชื่อ ของผู้คนในท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยว เคารพในความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณหรือสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจกับวัตถุโดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ในสภาพเดิม		3.61

ตาราง 7 (ต่อ)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยววิถีการจัดการ ด้านการบริการการท่องเที่ยว	จำนวน (N = 26)	ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	19	73.08
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	4	15.38
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	3	11.54
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	-	-
4. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่มีผู้ให้บริการ จำนวนมาก ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการโดย คำนึงถึงกฎของการรักษาสิ่งแวดล้อม ในประเด็น การ ประหยัดพลังงานไฟฟ้า ประหยัดการใช้น้ำการบำบัด ของเสียที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซ่อมแซม ส่วนชำรุด สึกหรบของสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ตรวจสอบติดตาม ผล กระทบทางชีวภาพ ทางสังคมและจิตวิทยา		3.42
มีความรู้ความสามารถในระดับมากที่สุด (ตอบถูกต้องมากที่สุด)	17	65.39
มีความรู้ความสามารถในระดับมาก (ตอบถูกต้องมาก)	5	19.23
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย (ตอบถูกต้องน้อย)	2	7.69
มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุด (ตอบถูกต้องน้อยที่สุด)	2	7.69
คะแนนเฉลี่ยรวม		3.22

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. เพื่อพรรณนาถึงลักษณะส่วนบุคคล และลักษณะทางสังคมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาถึงความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ทั้งหมดจำนวน 26 คน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามและแบบทดสอบ ที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (content validity) โดยยึดถือความสอดคล้องตามหลักการ นำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง จากนั้นนำไปทดสอบความเป็นปรนัย (objectivity) โดยนำไปทดสอบกับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 คน เพื่อปรับปรุงข้อความให้มีความเข้าใจตรงกันทั้งสองฝ่าย และครอบคลุมเนื้อหาที่จะวัดมากยิ่งขึ้น หลังจากนั้นนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ ถอดรหัส และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistic Package for the Social Sciences, SPSS/PC) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคล และลักษณะทางสังคมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุมากที่สุด 63 ปี และน้อยที่สุด 26 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 43 ปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสถานภาพการสมรส คือสมรสแล้ว และยังอยู่ด้วยกัน ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่มีวุฒิทางการศึกษาขั้นสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุงาน 5 ปี ทั้งนี้มีอายุงานมากที่สุด 5 ปีและน้อยที่สุด 1 ปี โดยมีอายุงานเฉลี่ย 4 ปี สำหรับประสบการณ์การฝึกอบรม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรอบปี พ.ศ. 2546 และมีจำนวนครั้งที่เคย

เข้าร่วมฝึกอบรมมากที่สุด 6 ครั้ง น้อยที่สุด 1 ครั้ง โดยมีจำนวนครั้งที่เข้าร่วมฝึกอบรมโดยเฉลี่ย 2 ครั้ง

2. ความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก ทั้ง 4 มิติ กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. มิติการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในระดับมาก โดยเฉพาะในการพิจารณาถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่ เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่พื้นที่นั้น ผู้ให้ข้อมูลเลือกวิธีการที่จะนำองค์ประกอบพื้นฐานของขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวมาพิจารณาครบทุกด้าน ได้แก่ ด้านชีวภาพ ด้านจิตวิทยา ด้านสังคม – วัฒนธรรม และด้านการจัดการ

2. มิติการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในระดับมาก โดยเฉพาะในการจัดการให้การศึกษาในรูปแบบการจัดทำรายการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมนั้น ผู้ให้ข้อมูลเลือกวิธีการที่คำนึงถึงเงื่อนไขที่สำคัญของการสื่อความหมายคือให้สื่อถึงพื้นที่และให้เกี่ยวข้องกับผู้ใช้พื้นที่ นอกจากนี้ได้พิจารณาถึงรายการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่จัดทำขึ้นสามารถยืนยันทนได้ทุกองค์ประกอบ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรในพื้นที่ ผู้ใช้พื้นที่หรือผู้มาเยือน ชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนระบบการจัดการ

3. มิติการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในระดับมาก โดยเฉพาะการเลือกรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เน้นการให้อำนาจแก่ประชาชนในการตัดสินใจควบคุมดูแลการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

4. มิติการจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยเฉพาะการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ผู้ให้ข้อมูลเลือกวิธีการออกแบบที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่เป็นรูปธรรม และองค์ประกอบที่เป็นนามธรรม

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังศาล อำเภอสาร์ภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการจัดการการท่องเที่ยวนิเวศ ผลวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากมีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวนั้น 4 มิติในระดับมาก แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้ให้ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่มีความรู้ความสามารถในระดับน้อยถึงน้อยที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังศาล อำเภอสาร์ภี จังหวัดเชียงใหม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

1. ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร โบราณสถานเวียงกุมกามขึ้น โดยมีจังหวัดเชียงใหม่เป็นประธาน ในการดำเนินการ มีองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้าน ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเป็นคณะทำงาน ในการนี้ควรมีการจัดตั้ง คณะอนุกรรมการขึ้นมาดูแลในแต่ละด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและพื้นที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว โดยให้กรมศิลปากร กรมโยธาและผังเมือง สำนักงานส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการหมู่บ้านเข้ามาทำหน้าที่ดังกล่าวร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยภารกิจที่เร่งด่วนคือ การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับด้านพื้นที่
2. ควรจัดโครงการฝึกอบรมพร้อมทัศนศึกษาให้แก่สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในเรื่องของการจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยวโดยประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการจัดหาองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประสบความสำเร็จในด้านดังกล่าวเพื่อใช้เป็นพี่เลี้ยงดูงาน
3. ควรมีการจัดทัวร์ให้กับบริษัทนำเที่ยวเข้าร่วมศึกษาดูงานภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เพื่อแสดงถึงศักยภาพของชุมชน ในการจัดการการท่องเที่ยว จากนั้นควรมีการจัดการประชุม สัมมนาเพื่อหาแนวทางร่วมกันระหว่างบริษัทนำเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ดูงานมาพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และสอดคล้องกับความต้องการของบริษัทนำเที่ยว เพื่อให้บริษัทนำเที่ยวให้บริการการท่องเที่ยวจากชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางและข้อตกลงร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ท่าวังศาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรจะขยายพื้นที่ในการวิจัยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ควรจะครอบคลุมถึงระดับจังหวัด และระดับภาค เพื่อให้ผลวิจัยเกิดประโยชน์และส่งผลให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น
2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังศาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเท่านั้น การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรจะศึกษาถึงความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวของอำเภอ จังหวัด โดยครอบคลุมถึงระดับภาคและระดับประเทศ

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. 2543ก. คัมภีร์ อบต. (ฉบับรวมกฎหมายท้องถิ่นยุค 2000). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิชการพิมพ์.
- กองราชการส่วนตำบล กรมการปกครอง. 2542. “องค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมในการดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง”. วารสารเทศบาล. 94 (กุมภาพันธ์): 11.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. 2540. สรุปนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- โกวิท พวงงาม. 2543. อะไร ทำไม อย่างไร อบต. ประชาธิปไตยของประชาชนในชนบท. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เดือนตุลาคม.
- ขนิษฐา สุวรรณชาติ. 2546. “เวียงกุมกาม นครโบราณได้พิภพ”. อนุสาร อสท. 43(พฤษภาคม): 41-42.
- โครงการศึกษาวิจัยจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย. 2543. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิราพร พันธ์ศิริกุล. 2533. พฤติกรรมทางจริยธรรมของเจ้าพนักงานเคหกิจเกษตรในเขตภาคเหนือ ประเทศไทย. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- ฐิติ ฐาติ. 2544. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาง. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม.
- เทพ พงษ์พานิช และ เฉลิมชัย ปัญญาดี. 2542. “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: วิถีทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”. การส่งเสริมและพัฒนา. 11(พฤษภาคม-สิงหาคม): 22-23.
- “เปิดประตูสู่เวียงกุมกาม นครโบราณได้พิภพ”. 2545. เชียงใหม่: กรมศิลปากร. (แผ่นพับแนะนำแหล่งท่องเที่ยว).
- “รายชื่อสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล”. 2542. วารสารองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อ.สารภี จ.เชียงใหม่. 1(มกราคม): 6.

- นำชัย ทนุผล. 2542. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: แนวคิดและวิธีการ. เชียงใหม่: สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ประจต อำนาง. 2541. ความคาดหวังของผู้ได้บังคับบัญชาต่อบทบาทการบริหารจัดการของ ปลุสัตว์จังหวัดเชียงราย สำนักงานปลุสัตว์จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2539. เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วัลลัพันธ์ สถิตยุทธการ, สำอาน หิรัญบูรณะ และพยอม ธรรมบุญ. 2538. The Greening of Thai Hotel. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิทยา ไพศาลศักดิ์. 2545. การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดแพร่. เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ. 2543. “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์”. นักบริหาร. 17(เมษายน-มิถุนายน): 59-62.
- วีระพล ทองมา. 2534. การใช้พลังอำนาจของเกษตรอำเภอตามการรับรู้ของเกษตรตำบลและเจ้าพนักงานเคหกิจเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- ศิริวรรณ วิบูลย์มา. 2544. สภาพ ปัญหาและแนวทางการแก้ไขการปฏิบัติงานตามบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุนัขัวจัยป่าไม้. 2541. คู่มือพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุนัขัวจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2538. โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ กรณีภาคใต้. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สร้สวดี อ่องสกุล. 2546. เวียงกุมกาม การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณในด้านนา. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ WITHIN DESIGN.
- สินธุ์ สโรบล. 2545. “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการจัดการทรัพยากรเพื่อเศรษฐกิจของชุมชน(2)” งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 3 (มีนาคม-เมษายน): 20-22.
- สุธา จันทรเอน. 2541. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรเชษฐ์ เขมธูมาส และ ครรรชนี เอนพันธุ์. 2542. คู่มือการท่องเที่ยวสำหรับมัคคุเทศก์นำเที่ยวทางธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. แปลจาก “Ecotourism Guidelines for Nature Tour Operators.”

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และ เอนกกุล กรีแสง. 2522. หลักเบื้องต้นของการวัดผลการศึกษา.

กรุงเทพฯ: พิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2545. เวียงกุมกาม แหล่งอารยธรรมและมรดกของ
ล้านนา. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 กรมศิลปากร. 2545. “เวียงกุมกาม: พัฒนาการ
และโบราณสถานทางประวัติศาสตร์”. นามขมโบราณสถานเวียงกุมกาม ราชธานีแรกเริ่ม
ของล้านนา. 1(มิถุนายน): 1-2.

สมชาติ กิจบรรจง. 2537. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

อักรนิษฐ์ ศรีสุวรรณ. 2544. ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความสามารถทางการบริหารงานของ
ผู้บริหารระดับต้น ในสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่.

เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

อารง สุทธาสาสน์. 2541. การปฏิบัติการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รูปภาพโบราณสถานที่สำคัญของเวียงกุมกาม

วัดกานโถม (ช้างค้ำ)

วัดเจดีย์เหลี่ยม (วัดกุ่มคำ)

วัดภูเพ็ญ

วัดอีกำ (วัดอีค่าง)

วัดพระธาตุขาว

วัดกุ่มป่าต้อม

ภาคผนวก ข
แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

เรื่อง

ความรู้ความสามารถของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล
อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เลขที่แบบสอบถาม () ()

1 2

- คำชี้แจง**
1. แบบสอบถามนี้ใช้รวบรวมข้อมูลจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
 2. ข้อมูลที่ได้จากท่านจะนำไปใช้ในการทำปัญหาพิเศษ เพื่อความสมบูรณ์ของการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เท่านั้น ดังนั้นจึงขอความกรุณาจากท่านได้ช่วยตอบแบบสอบถามนี้ และขอได้โปรดตอบให้ครบทุกข้อ เพื่อความสมบูรณ์ของการวิจัย
 3. แบบสอบถามนี้จะมีทั้งหมด 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของผู้ให้ข้อมูล

คำแนะนำ โปรดเติมข้อความในช่องว่างหรือใส่เครื่องหมาย ✓ □ ลงใน □ □ □ □ ตามความเป็นจริง

1. เพศ () ()
() 1. ชาย 3
() 2. หญิง

2. อายุ.....ปี (เกิน 6 เดือน ให้นับเป็น 1 ปี) () ()
4 5

3. สถานภาพการสมรส ()
 () โสด 6
 () สมรส
 () หย่าร้าง หรือ หม้าย
 () อื่น ๆ ระบุ.....
4. ระดับการศึกษา ()
 () 1. ประถมศึกษาปีที่ 4 7
 () 2. ประถมศึกษาปีที่ 6/7
 () 3. มัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า
 () 4. มัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า
 () 5. ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
 () 6. ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
 () 7. สูงกว่าปริญญาตรี
 () 8. อื่น ๆ โปรดระบุ.....
5. ท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
 ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
6. ในรอบปี 2546 เคยเข้าร่วมประชุมสัมมนาหรือฝึกอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ()
 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ 8
 () เคย
 () ไม่เคย
 หากเคยเข้าร่วมสัมมนาหรือฝึกอบรมในเรื่องดังกล่าว ()
 ท่านได้เข้าร่วมจำนวน.....ครั้ง 14

ตอนที่ 2 ความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำแนะนำ : ท่านสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาลโปรดพิจารณากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวทั้ง 4 มิติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ โดยพิจารณาเป็นรายข้อ แล้วเลือกตอบเพียง 1 ประเด็นในแต่ละข้อที่ตรงกับใจท่านมากที่สุด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความที่ท่านเลือก

มิติที่ 1 การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

1. เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นที่โบราณสถานเวียงกุมกามมีความเหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ควรกำหนดรูปแบบการจัดการพื้นที่ในลักษณะใด

- ☐ ก. รูปแบบการจัดการบนฐานของกิจกรรม และบนฐานของการแสวงหากำไรจากส่วนต่าง ๆ ของพื้นที่
- ☐ ข. รูปแบบการจัดการบนฐานของการแสวงหากำไรจากส่วนต่าง ๆ ของพื้นที่
- ☐ ค. รูปแบบการจัดการบนฐานของการมีประสบการณ์ และบนฐานของกิจกรรม
- ☐ ง. รูปแบบการจัดการบนฐานของการมีประสบการณ์ และบนฐานของการแสวงหากำไรจากส่วนต่าง ๆ ของพื้นที่ และบนฐานของกิจกรรม

2. ในการจัดการการท่องเที่ยวบนพื้นที่โบราณสถานเวียงกุมกาม มีความจำเป็นต้องวางแผนเพื่อจัดการในองค์ประกอบต่อไปนี้

- ☐ ก. กำหนดขอบเขตพื้นที่ และวิเคราะห์ลักษณะการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว สร้างและพัฒนาปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่รวมถึงการสร้างระบบสื่อความหมาย
- ☐ ข. กำหนดขอบเขตของพื้นที่ วิเคราะห์ลักษณะการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว สร้างและพัฒนาปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ สร้างระบบการสื่อความหมาย และสร้างโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง
- ☐ ค. วิเคราะห์ลักษณะการเข้ามาของนักท่องเที่ยว สร้างและพัฒนาปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ สร้างระบบการสื่อความหมาย และสร้างการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- ☐ ง. กำหนดขอบเขตของพื้นที่ สร้างและพัฒนา ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ และจัดสร้างโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3. ในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามนั้น สิ่งที่มีควรละเลยคือการกำหนดความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวและบริษัทนำเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่พื้นที่และบุคคลในพื้นที่ ดังนั้นผู้รับผิดชอบจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่พึงปฏิบัติในแนวทางต่อไปนี้

- ☐ ก. ควรร่วมมือกับบริษัทนำเที่ยวที่มีรูปแบบการนำเที่ยวที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์และการดำเนินงานในแนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวโดยจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานตามแนวทางที่เกิดผลดีต่อพื้นที่ท่องเที่ยวให้แก่บริษัทนำเที่ยวที่จะเข้ามาในโบราณสถานเวียงกุมกาม นอกจากนี้ควรสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบริษัทนำเที่ยวเพื่อขอความร่วมมือในการรักษากฎระเบียบที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และควรโน้มน้าวบริษัทนำเที่ยวให้การสนับสนุนชุมชนท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดการกระจายรายได้
- ☐ ข. ควรร่วมมือกับบริษัทนำเที่ยวที่มีรูปแบบการนำเที่ยวที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์และการดำเนินงานในแนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานตามแนวทางที่เกิดผลดีต่อพื้นที่ท่องเที่ยวให้แก่บริษัทนำเที่ยวที่จะเข้ามาในโบราณสถานเวียงกุมกาม และควรชักชวนบริษัทนำเที่ยวโดยการร่วมตกลงทำสัญญาในหลาย ๆ เรื่องที่จะให้การสนับสนุนชุมชนท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดการกระจายรายได้
- ☐ ค. ควรร่วมมือกับบริษัทนำเที่ยวที่มีรูปแบบการนำเที่ยวที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์และการดำเนินงานในแนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบริษัทนำเที่ยว เพื่อขอความร่วมมือในการรักษากฎระเบียบที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และควรชักชวนบริษัทนำเที่ยวโดยการร่วมทำข้อตกลงในเรื่องที่เป็นการให้การสนับสนุนคนในท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดการจ้างงาน และการกระจายรายได้
- ☐ ง. ควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานตามแนวทางที่เกิดผลดีต่อพื้นที่ท่องเที่ยวให้แก่บริษัทนำเที่ยวที่จะเข้ามาในโบราณสถานเวียงกุมกาม และควรสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบริษัทนำเที่ยว เพื่อขอความร่วมมือในการรักษากฎระเบียบที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และควรชักชวนบริษัทนำเที่ยวโดยการร่วมทำข้อตกลงในเรื่องที่เน้นการให้การสนับสนุนคนในท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดการจ้างงานและการกระจายรายได้

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นได้รับการเสนอแนะให้ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นผู้รับผิดชอบการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ควรสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น โดยวิธีใด

- ☐ ก. สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นจัดตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวของตนเอง และประสานงานกับบริษัทนำเที่ยวเพื่อร่วมเสนอโปรแกรมนำเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น
- ☐ ข. สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีความคิดที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเองบนพื้นที่ซึ่งอาจมีมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมและเรียนรู้
- ☐ ค. สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีความรู้ในการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวขนาดเล็ก ให้บริการเข้าสู่ตลาดมารวมกับโปรแกรมของบริษัทนำเที่ยว โดยอาศัยการตลาดของบริษัทนำเที่ยว
- ☐ ง. สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นจัดตั้งชมรมดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเองบนพื้นที่เวียงกุมกาม

5. ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โบราณสถานเวียงกุมกามนั้น ควรพิจารณาถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่ เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่พื้นที่ ดังนั้นควรพิจารณาองค์ประกอบพื้นฐานของขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวใดบ้าง

- ☐ ก. ขีดความสามารถในการรองรับด้านจิตวิทยาและด้านสังคม – วัฒนธรรม
- ☐ ข. ขีดความสามารถในการรองรับด้านจิตวิทยาและด้านสังคม – วัฒนธรรม ด้านชีวภาพและด้านการจัดการ
- ☐ ค. ขีดความสามารถในการรองรับด้านชีวภาพ ด้านจิตวิทยา ด้านสังคม – วัฒนธรรม และด้านการจัดการ
- ☐ ง. ขีดความสามารถในการรองรับด้านจิตวิทยาและด้านสังคม – วัฒนธรรม

6. การปล่อยให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากเกินไปเข้าไปเยี่ยมชมโบราณสถานเวียงกุมกามอาจทำให้โบราณสถานถูกทำลายเกิดความเสียหาย ส่งผลให้นักท่องเที่ยวรายอื่น ๆ ไม่สามารถเข้าชมได้ ดังนั้นผู้จัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ควรใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดการ สำหรับเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวได้แก่

- ☐ ก. การเก็บค่าเข้าชมในอัตราที่แตกต่างกันระหว่างนักท่องเที่ยวต่างชาติกับนักท่องเที่ยวท้องถิ่น การเก็บภาษีโรงแรมและภัตตาคารในอัตราที่สูง และการขายใบอนุญาตให้เข้าชม
- ☐ ข. การเก็บค่าเข้าชมในอัตราที่แตกต่างกันระหว่างนักท่องเที่ยวต่างชาติกับนักท่องเที่ยวท้องถิ่น การเก็บภาษีโรงแรมและภัตตาคารในอัตราที่สูง
- ☐ ค. การเก็บค่าเข้าชมในอัตราที่แตกต่างกันระหว่างนักท่องเที่ยวต่างชาติกับนักท่องเที่ยวท้องถิ่น
- ☐ ง. การเก็บค่าเข้าชมและการขายใบอนุญาตให้เข้าชม

มิติที่ 2 การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

1. ในการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่โบราณสถานเวียงกุมกามนั้น ควรจะนำวิธีการใดมาใช้ให้เป็นประโยชน์

- ☐ ก. จัดทำสื่อความหมายทางวัฒนธรรม จัดการฝึกอบรมประชุมสัมมนา และการออกค่าย จัดให้มีข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว จัดและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว
- ☐ ข. จัดทำสื่อความหมายทางวัฒนธรรม จัดการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา และการออกค่าย จัดให้มีข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีการร่วมมือในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการให้การศึกษา ดำเนินการและพัฒนารายการในสื่อสาธารณะต่าง ๆ จัดและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว
- ☐ ค. จัดทำสื่อความหมายทางวัฒนธรรม จัดการฝึกอบรม ประชุม สัมมนาและการออกค่าย จัดให้มีข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว จัดและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว จัดให้มีการร่วมมือในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการให้การศึกษา
- ☐ ง. จัดทำสื่อความหมายทางวัฒนธรรม จัดการฝึกอบรม ประชุม สัมมนาและการออกค่าย จัดให้มีข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนท้องถิ่น เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ผู้รับผิดชอบการจัดการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามควรดำเนินการในเรื่องใดมากที่สุด

- ☐ ก. จัดการฝึกอบรม ประชุม สัมมนาและการออกค่ายเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะประสบการณ์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการและประชาชนท้องถิ่น
- ☐ ข. จัดทำสื่อความหมายทางวัฒนธรรมขึ้นในพื้นที่ อาทิ ป้ายสื่อความหมาย เส้นทางเดินศึกษาวัฒนธรรม คู่มือศึกษาวัฒนธรรม นิทรรศการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นไว้บริการนักท่องเที่ยว
- ☐ ค. จัดให้มีข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว พร้อมมีการปฐมนิเทศนักท่องเที่ยว ก่อนเข้าชมโบราณสถานเวียงกุมกาม
- ☐ ง. จัดและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีสาระให้เกิดการเรียนรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน

3. การสื่อความหมายธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นรูปแบบที่ชัดเจนที่สุดของการให้การศึกษาในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งจะทำให้ผู้มาเยือนได้พัฒนาความรู้และสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม เกิดความซาบซึ้งและเข้าใจในพื้นที่ที่มาเยือน สำหรับสื่อที่สำคัญได้แก่

- ☐ ก. ป้ายสื่อความหมาย เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรมและคู่มือศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรม
- ☐ ข. ป้ายสื่อความหมาย เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรม คู่มือศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรมและนิทรรศการ
- ☐ ค. ป้ายสื่อความหมาย เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรม คู่มือศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรม นิทรรศการ และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- ☐ ง. ป้ายสื่อความหมาย เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรม คู่มือศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรม นิทรรศการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

4. เงื่อนไขที่สำคัญของการสื่อความหมาย คือต้องสื่อถึงพื้นที่ และต้องเกี่ยวข้องกับผู้ใช้พื้นที่ ขึ้นงานสื่อความหมายที่มีคุณภาพ ควรเป็นชิ้นงานที่นำเสนอให้มีการโต้ตอบกันระหว่างปัจจัยใดบ้าง

- ☐ ก. ทรัพยากรของพื้นที่ ผู้ใช้พื้นที่หรือผู้มาเยือน ชุมชนท้องถิ่น พื้นที่อนุรักษ์ และระบบการจัดการ
- ☐ ข. ทรัพยากรของพื้นที่ ผู้ใช้พื้นที่หรือผู้มาเยือน ชุมชนท้องถิ่น และพื้นที่อนุรักษ์
- ☐ ค. ทรัพยากรของพื้นที่ ผู้ใช้พื้นที่หรือผู้มาเยือน และชุมชนท้องถิ่น
- ☐ ง. ทรัพยากรของพื้นที่ และผู้ใช้พื้นที่หรือผู้มาเยือน

การสื่อความหมายคือการบริการผู้มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษา เรียนรู้ และเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น การตีความหรือการสื่อความหมายจะเป็นการโยงใยการสื่อสารระหว่างผู้มาเยือนกับทรัพยากรเหล่านั้นซึ่งจะช่วยให้ผู้มาเยือนพัฒนาความรู้ และสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภทคือ สื่อความหมายโดยคนบริการ และการบริการสื่อความหมายโดยไม่ใช้คน ซึ่งในแต่ละประเภทสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ดังต่อไปนี้

5. การสื่อความหมายโดยคนบริการ

- ☐ ก. การมีมัคคุเทศก์นำทาง การพูดคุยในลักษณะกลุ่ม การมีเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลตามจุดบริการต่าง ๆ
- ☐ ข. การบริการข้อมูล กิจกรรมที่มีการนำ การพูดคุยกับกลุ่ม การสื่อความสดและการสาธิตทางวัฒนธรรม
- ☐ ค. การบริการข้อมูล การสื่อความสดและการสาธิตทางด้านวัฒนธรรม
- ☐ ง. การมีเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลตามจุดบริการต่าง ๆ

6. การบริการสื่อความหมายโดยไม่ใช้คน

- ☐ ก. การใช้วัสดุที่เขียนขึ้นและป้ายต่าง ๆ การใช้โสตทัศนูปกรณ์ สิ่งพิมพ์ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- ☐ ข. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการ กิจกรรมที่เรียนรู้ด้วยตนเอง
- ☐ ค. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการ สิ่งพิมพ์ การใช้โสตทัศนูปกรณ์ การใช้วัสดุที่เขียนขึ้นและป้ายต่าง ๆ
- ☐ ง. การใช้โสตทัศนูปกรณ์ การใช้วัสดุที่เขียนขึ้นและป้ายต่าง ๆ สิ่งพิมพ์ การจัดนิทรรศการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว กิจกรรมที่เรียนรู้ด้วยตนเอง

มิติที่ 3 การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นนับว่าเป็นเป้าหมายสำคัญของกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้ประชาชนท้องถิ่นมีบทบาทในการกำกับดูแล ควบคุมทรัพยากรการท่องเที่ยว และดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี ดังนั้นควรให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง

- ☐ ก. การระบุปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหา การเตรียมการจัดการ การระบุแผนงาน การควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการให้บริการ การได้รับประโยชน์จากการให้บริการ
- ☐ ข. การให้ข้อมูลของท้องถิ่น การระบุปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหา การเตรียมการจัดการ การระบุแผนงาน การควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการให้บริการ การได้รับประโยชน์จากการให้บริการ
- ☐ ค. การให้ข้อมูลของท้องถิ่น การระบุปัญหา การระบุแผนงาน การควบคุมดูแลและการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการให้บริการ การได้รับประโยชน์จากการให้บริการ
- ☐ ง. การระบุปัญหา การเตรียมการจัดการ การระบุแผนงาน การมีส่วนร่วมในการให้บริการ การได้รับประโยชน์จากการให้บริการ

2. ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในกิจกรรมการท่องเที่ยวโบราณสถาน เวียงกุมกาม ท่านจะมีแนวทางการปฏิบัติอย่างไร

- ☐ ก. เปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกขั้นตอน
- ☐ ข. เปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของกิจการ เปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกขั้นตอน
- ☐ ค. เปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของกิจการ กระจายผลกำไรให้ประชาชนท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกขั้นตอน
- ☐ ง. เปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกขั้นตอน เพียรพยายามให้เกิดการจ้างงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของกิจการ กระจายผลกำไรให้ประชาชนท้องถิ่น

3. กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนนำไปสู่การสร้างอำนาจแก่ประชาชนในการบริหารจัดการและควบคุมทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนด้วยตัวของประชาชนท้องถิ่นเอง ดังนั้น ลักษณะหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ถูกต้องนั้น ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามาทำสิ่งใดบ้าง

- ☐ ก. ควบคุมดูแลตลอดกระบวนการของการดำเนินงาน มีอำนาจในการตัดสินใจ มีอำนาจในการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ
- ☐ ข. มีบทบาทในการมีอำนาจในการจัดการ ควบคุมดูแลตลอดกระบวนการของการดำเนินงาน มีอำนาจในการตัดสินใจ มีอำนาจในการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ
- ☐ ค. ควบคุมดูแลตลอดกระบวนการของการดำเนินงาน มีอำนาจในการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ
- ☐ ง. ควบคุมดูแลตลอดกระบวนการของการดำเนินงาน

4. การมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์แท้จริงนั้นเป็นไปในลักษณะที่ประชาชนท้องถิ่นทำงานร่วมกับนักพัฒนาซึ่งเป็นบุคคลภายนอก เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น หรืออีกทางหนึ่งประชาชนท้องถิ่นด้วยกันรวมตัวกันวางแผนและดำเนินการบริหารจัดการกิจกรรมการพัฒนาด้วยตนเอง ซึ่งเข้าข่ายลักษณะการมีส่วนร่วมแบบใด

- ☐ ก. รูปแบบหุ้นส่วน รูปแบบได้รับมอบอำนาจ รูปแบบประชาชนมีอำนาจ รูปแบบความร่วมมือ รูปแบบได้รับการปรึกษาหารือ
- ☐ ข. รูปแบบหุ้นส่วน รูปแบบได้รับมอบอำนาจ รูปแบบประชาชนมีอำนาจ รูปแบบประชาชนมีอำนาจ รูปแบบความร่วมมือ
- ☐ ค. รูปแบบหุ้นส่วน รูปแบบได้รับมอบอำนาจ รูปแบบประชาชนมีอำนาจ รูปแบบได้รับการปรึกษาหารือ
- ☐ ง. รูปแบบหุ้นส่วน รูปแบบได้รับมอบอำนาจ รูปแบบได้รับการปรึกษาหารือ

มิติที่ 4 การจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยว

1. การจัดการการท่องเที่ยวที่มีความหมายครอบคลุมถึงเรื่องใดบ้าง

- ☐ ก. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวรวมทั้งสิ่งบริการที่รองรับก่อนและภายหลังการท่องเที่ยว
- ☐ ข. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในขณะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ่งบริการที่รองรับก่อนและภายหลังการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน
- ☐ ค. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในขณะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ่งบริการที่รองรับก่อนและภายหลังการท่องเที่ยว
- ☐ ง. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวรวมทั้งสิ่งบริการที่รองรับก่อนและภายหลังการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน

2. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่

- ☐ ก. ที่พักแรม ร้านอาหารหรือพื้นที่และอุปกรณ์ในการปิกนิก ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ศาลาพักผ่อน อาคารสำนักงานสำหรับเจ้าหน้าที่ ถนนและบริเวณที่จอดรถ ระบบกำจัดขยะ ระบบบำบัดน้ำเสีย สะพานเดินเท้า
- ☐ ข. ที่พักแรม ร้านอาหารหรือพื้นที่และอุปกรณ์ในการปิกนิก ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ศาลาพักผ่อน ถนนและบริเวณที่จอดรถ ระบบกำจัดขยะ ระบบบำบัดน้ำเสีย สะพานเดินเท้า
- ☐ ค. ที่พักแรม ร้านอาหารหรือพื้นที่และอุปกรณ์ในการปิกนิก บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ศาลาพักผ่อน อาคารสำนักงานสำหรับเจ้าหน้าที่ ถนนและบริเวณที่จอดรถ ระบบกำจัดขยะ ระบบบำบัดน้ำเสีย สะพานเดินเท้า ป้ายชื่อแหล่งท่องเที่ยว
- ☐ ง. ที่พักแรม ร้านอาหารหรือพื้นที่และอุปกรณ์ในการปิกนิก บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง สื่อความหมายธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจ ศาลาพักผ่อน อาคารสำนักงานสำหรับเจ้าหน้าที่ ถนนและบริเวณที่จอดรถ ระบบกำจัดขยะ ระบบบำบัดน้ำเสีย สะพานเดินเท้า ป้ายชื่อแหล่งท่องเที่ยว และป้ายแสดงรายละเอียดของเส้นทาง

3. การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น ผู้วางแผนออกแบบจำต้องให้ความสำคัญกับเรื่องใด

- ☐ ก. องค์ประกอบทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น หลักฐานทางกายภาพที่หลงเหลืออยู่ และที่เป็นนามธรรม เช่น ประเพณีและความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ในสภาพเดิม
- ☐ ข. องค์ประกอบทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น หลักฐานทางกายภาพที่หลงเหลืออยู่ และที่เป็นนามธรรม เช่น ประเพณีและความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยว เคารพในความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณ หรือสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจกับวัตถุ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ในสภาพเดิม
- ☐ ค. องค์ประกอบทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น หลักฐานทางกายภาพที่หลงเหลืออยู่ และที่เป็นนามธรรม เช่น ประเพณีและความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยว
- ☐ ง. องค์ประกอบทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น หลักฐานทางกายภาพที่หลงเหลืออยู่ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ในสภาพเดิม

4. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีผู้ใช้บริการจำนวนมาก ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ โดยคำนึงถึงกฎของการรักษาสีงแวดล้อม ในประเด็นใดบ้าง

- ☐ ก. การบำบัดน้ำเสียที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การตรวจสอบติดตามผลกระทบทางชีวภาพ ทางสังคม และจิตวิทยา
- ☐ ข. การบำบัดน้ำเสียที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การซ่อมแซมส่วนชำรุดสึกหรอของสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ การตรวจสอบติดตามผลกระทบทางชีวภาพ ทางสังคม และทางจิตวิทยา
- ☐ ค. การประหยัดพลังงานไฟฟ้า การประหยัดการใช้น้ำ การบำบัดของเสียที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การซ่อมแซมส่วนชำรุดสึกหรอของสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ
- ☐ ง. การประหยัดพลังงานไฟฟ้า การประหยัดการใช้น้ำ การบำบัดของเสียที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การซ่อมแซมส่วนชำรุดสึกหรอของสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ การตรวจสอบติดตามผลกระทบทางชีวภาพ ทางสังคมและจิตวิทยา

ภาคผนวก ก
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวอัญชนา ธรรมวงศ์วัฒน์
เกิดเมื่อ	9 มีนาคม 2522
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2534 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2535 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนสาธิตน้ำผึ้ง กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2544 จบการศึกษาระดับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2547 คณะทำงานโครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาโบราณสถานเวียงกุมกาม